

Bistandsbransjen i vekst

I takt med økende bistandsbudsjetter er det stadig flere ansatte i den norske «bistandsbransjen», der organisasjonene står for de fleste jobbene. Men for de mange nyutdannede med en drøm om bistandsjobb er det ennå langt igjen til Dar es Salaam.

Side 18

Nordmann i ny FN-jobb skal hindre nødhjelps-sirkus

Side 3

FOTO: SCANPIX

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 2 · 2005

Nepals Kong Gyanendra har avsatt nasjonal-forsamlingen.

Kongen tar kontroll i urolige Nepal

Side 12-13

Tiggere danner fagforening

Side 14-15

Omstridte Haydom har håp om en framtid

Side 20-21

Debatt: Neumann om avlegs UD-struktur

Side 22

Zimbabwes president Robert Mugabe taler under feiringen av sin 81-årsdag i byen Marondera 26. februar i år.

FOTO: SCANPIX/EPA/STR

Mugabe har festet grepet

Opposisjonen er svekket før valget 31. mars

Opposisjonsleder Morgan Tsvangirai. FOTO: SCANPIX/EPA/STR

■ Alt synes å ligge til rette for en solid valgseier til Robert Mugabes regjeringsparti Zanu-PF under valget på nytt parlament i Zimbabwe 31. mars.

■ Ved hjelp av politiske manipulasjoner, trakassering av opposisjonelle og et solid grep om statsapparatet har despoten i Harare bidratt til å svekke opposisjonslederen Morgan Tsvangirai og hans parti.

■ Trolig føler 81-årige Mugabe seg denne gang så trygg på seier at det vil bli

brukt mindre vold enn ved det forrige valget.

Side 8-9

Slik fikser du valget!

Les våre forbrukertips for udemokratiske statsledere.

Side 10-11

Fortsatt håp for Cope

AV OLE SALOMONSEN, RÅDGIVER

DEBATT

I BISTANDSAKTUELT nummer 1/2005 er det en artikkel om boligselskapet Cope i Sør-Afrika med overskrift «Forsynte seg med millioner».

I vel tre måneder har jeg vært «technical adviser» til et annet boligselskap i Sør-Afrika, og jeg har hatt anledning til å følge denne saken på nært hold – dels fordi jeg er trukket inn som rådgiver i omstrukturering- en av selskapet og dels fordi jeg av Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL) nylig ble utnevnt som styremedlem i Cope Housing Trust – det fondet som er blitt tappet for penger (3,5 mill Rand). Jeg ønsker derfor å gi noen kommentarer.

Alle bistandsprosjekter er vanskelig å gjennomføre, og ikke minst når man skal introdusere nye måter å tenke på. Boligsamvirket i Norge har vært en ubetinget suksess. Da ideene omkring dette i sin tid ble presentert overfor sørafrikanske myndigheter, ble dette svært godt mottatt. Med dette som utgangspunkt, ble et samarbeid mellom de to landene etablert. Med penger fra Norad og faglig støtte fra NBBL, ble det første «boligbyggelaget» med borettslag etablert. Men det vi har brukt 60 år på å utvikle, lot seg ikke umiddelbart overføre til sørafrikanske forhold. Mange problemstillinger, spesielt av juridisk karakter, trengte ytterligere utredning. Da samarbeidet mellom «boligbyggelaget» Cope og NBBL strandet, var der ingen som tok tak i og fikk løst disse utfordringene.

ET SENTRALT SPØRSMÅL ER: Hvorfor strandet samarbeidet?

Det er utvilsomt at NBBL var mer enn villig til å bistå, men Cope ønsket å bruke bistandspengene fra Norge til andre ting enn å kjøpe råd-

Forsynte seg med millioner

Norskstøttet boligselskap i Sør-Afrika granskes

På ulovlig vis har det sørafrikanske boligbyggelaget Cope skaffet seg over fire millioner kroner til egen drift. Selskapets direktør er suspendert og boligbyggelaget er under granskning. Norge har støttet Cope med 32 millioner kroner i løpet av perioden fra 1997 til 2003.

DETTE ER COPE. Cope Housing Association er et sosialt boligbyggelag i Sør-Afrika, grunnlagt i 1985. Cope skal bygge og forvalte boliger for sørafrikanere med lav lønnsinntekt. Norge har støttet Copes boligbyggelags økonomiske finansieringsplaner med 32 millioner kroner av utlånt til Cope fra 1997 til 2003. Det meste av pengene har gått til å finansiere boligbyggelaget. I 1997 utga NBBL et samarbeidsprogram med Cope og NBBL, et samarbeid som skulle resultere i 700 boliger og 1000 arbeidsplasser. Målet var at Cope skulle klare seg selv økonomisk innen 2002. I 2003 var egenfinansieringen 26 %.

Oppslaget i forrige utgave av Bistandsaktuelt om det sørafrikanske boligselskapet Cope skaper debatt.

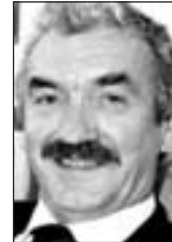
debatt

givertjenester fra NBBL. Dette kunne de gjøre, all den stund det i avtalen mellom Norge og Sør-Afrika ikke var noen krav om at faglig veiledning fra Norge var en betingelse for støtten. Når man starter et så vidt ambisiøst program som dette, skulle det vært satt som krav at NBBL skulle være faglig rådgiver inntil en evaluering tilså at Cope kunne stå på egne ben. Alternativt kunne det vært gitt penger direkte til NBBL for faglig oppfølging.

Resultat ser vi i dag – Cope er på langt nær blitt den institusjonen som var tenkt. Men et frø er sådd.

Den kooperative tanke er på ingen måte ny i Sør-Afrika. Den lever i beste velgående i landbruk, bank og forsikring. Det som er nytt er at den nå er introdusert i boligsektoren. Og det er med stor tilfredshet vi ser at den kooperative lovgivningen i løpet av et par måneder får et tillegg

Cope er på langt nær blitt den institusjonen som det var tenkt. Men et frø er sådd.

som omfatter kooperative boliger. Senere i år vil lovgivningen vedrørende sosial boligbygging bli endret til også å inkludere kooperative boliger. Ikke minst har president Mbeki samt hans boligminister klart gitt uttrykk for at kooperative boliger er et satsingsområde også i boligutviklingen.

Sør-Afrika vil imidlertid se på flere kooperative boligmodeller – ikke bare den norske. De vil også vurdere å tilpasse den norske modellen slik at den passer til sørafrikanske forhold.

TIL SLUTT noen ord om det som var hovedinnholdet i «Bistandsaktuelt»s artikkel, nemlig et mulig underslag fra administrerende direktør.

Det er utvilsomt at vedkommende har «tyvlånt» penger både fra «Cope Housing Trust» og fra medlemmenes sparekasse. Det er også fastslått at det alt vesentlige av pengene er gått til drift av en overdimensjonert stab. Det er snakk om et mindre beløp som eventuelt er brukt til privat forbruk. Dette er fortsatt under utredning. Hvordan dette har kunnet skje uten at styret i selskapene har grepet inn, er et ubesvart spørsmål.

Også i Sør-Afrika finnes det utro tjenere som i sin søken etter å berge firmaet bruker andres penger og holder slike ting skjult for styret.

Det positive er at det nye styret i Cope har grepet fatt i problemene, og at de ulike aktørene i boligsektoren ønsker å refinansiere – med eller uten norsk hjelp – og restrukturere Cope slik at det fortsatt kan bli det selskapet det var tenkt.

Ole Salomonsen er til daglig direktør i Bodø boligbyggelag. Han har permisjon og jobber nå som rådgiver for sosial boligbygging i Sør-Afrika fram til juli 2005.

Borettslagsmodellen har livets rett

AV MAY SOMMERFELT OG JAN SKJERVE

DA ANC overtok regjeringmakten i Sør-Afrika (SA) i 1994, ble det utarbeidet et omfattende reformprogram om å bygge én million boliger fram til 2000. Det ble etablert gunstige statlige boligsubsidier og en tilnærmet «Husband», National Housing Finance Co-operation (NHFC). Norge ble bedt om å bidra gjennom samarbeid med det norske boligsamvirket. Borettslagsmodellen blir sett på som ledd i «empowerment» og demokratibyggning.

Både ved utleieboliger og borettslagsboliger gis det statlige subsidier som dekker rundt 25 prosent av utbyggingskostnadene. Resten dekkes av langsiktige lån fra «Husband». De som flytter inn må ha maksimum familieinntekt på 3500 ZAR per måned. Utgifter til husleie må ikke overstige 30 prosent av familieinntekten. Husleien i Copes prosjekter har ligget på rundt 800 til

debatt

1000 ZAR per måned – godt innenfor 30 prosent-regelen.

Det er nå 60 allmenntilgjengelige boligselskaper i SA som driver med utleieboliger. Alle disse – bortsett fra et par – har problemer med innkreving av husleie. Cope er langt fra noe særtilfelle. Dette er ikke først og fremst sett på som et spørsmål om betalingssevne, men om holdninger som det vil ta tid å endre på.

I EN REKKE undersøkelser som er gjort i Sør-Afrika av de nye sosiale boligselskapene har Cope, relativt sett, kommet meget godt ut av det. Det siste halvannet året har dessverre problemene eskalert. NBBL har i denne perioden ikke hatt noen kontrakt med Cope og har således hatt begrenset innsikt og stått uten mulighet for å gripe inn. Vi beklager

Sør-afrikanske boligmyndigheter slår nå ring om Cope.

sterkt det som har skjedd, men ønsker å avdramatisere saken noe:

Ett forhold som er tatt opp i artikkelen (Forsynte seg med millioner – Bistandsaktuelt 1/2005) er den høye lønningen til den nå avsatte direktøren i Cope. Dette kan langt på vei forklares med at staten er lønnsledende. Cope har på sju år hatt åtte direktører og flere av disse er «kjøpt opp» av offentlige myndigheter som har tilbudt høyere lønn.

Sør-Afrikanske boligmyndigheter slår nå ring om Cope med henvisning til at regjeringen ønsker borettslag som ledd i en sosial boligsektor. Programmenheten i Boligministeriet har sagt de vil støtte Cope fram til juli 2005. I mellomtiden arbeides det med å finne en bærekraftig løsning for boligselskapet Cope Housing Association og de sju borettslagene som selskapet administrerer.

May Sommerfelt og Jan Skjerve er ansatt i Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL).

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 2/05 – 8. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Jon Bech

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lr@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Ellen Hofsvang
ellenhofsvang@online.no
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruselløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #6066

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykkes ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
 Norad

ISSN 1501-0201
Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 1. mars 2005

Opplag – denne utgaven:
14 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Hilde er fredens lysbærer».

Sudans viseutenriksminister Najib al Khair i en omtale av Norges utviklingsminister til NTB 15. februar 2005.

På våre nettsider finner du:

Tsunamien, turisme og bistand
AV ARILD MOLSTAD, SKRIBENT OG RÅDGIVER FOR BL.A. UNESCO
I debattinnlegget reiser Molstad spørsmålet: Hvorfor er reiseliv så lite brukt som bistandsverktøy?

Buddhistmunker viser vei
AV SYNNØVE VINSRYGG, ASS. DIREKTØR I NORDIC WORLD HERITAGE FOUNDATION
Kronikken tar utgangspunkt i et såkalt multi-bi prosjekt i regi av UNESCO i Sør- og Sørøst Asia, der målet er å bevare, gjenopplive og videreutvikle kunst og byggetradisjoner.

Fredsprisen – utfordring for forskning og bistand
AV KJELL HAVNEVIK, PROFESSOR VED SVERIGES UNIVERSITET I UPPSALA
Kronikkforfatteren er bekymret for om endring i bistandsstrømmen – fra prosjekt-til sektor og budsjettstøtte – vil bety slutten på norsk støtte til naturressursprogrammer.

Korrupsjon

LEDER

Korrupsjon er en av de største utfordringene vi står overfor i utviklingsarbeidet. Korrupsjon tar forskjellige former og har forskjellige konsekvenser for ulike land. I mange fattige land setter korrupsjon klare grenser for utvikling, velferd og fattigdomsbekjempelse. Uten at politiske ledere forholder seg til denne utfordringen på en åpen og uredd måte, vil det være uråd å få bukt med korrupsjon.

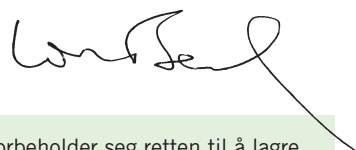
Kampen mot korrupsjon står høyt på den politiske dagsorden, både nasjonalt og internasjonalt. Anti-korrupsjon er et tema i alle utviklingspolitiske fora, der blant annet støtte til det sivile samfunn, pressen og politisk opposisjon i deres kamp mot korrupte styresmakter har vært diskutert. Andre problemstillinger har vært behovet for større åpenhet, styrket finansforvaltning og rettsvesen, økt forskning om korrupsjon, beskyttelse av personer som gjør anskrik om korrupsjon og nødvendigheten av endrete etiske verdier og normer. Et særlig tema er tiltak mot korrupsjon i gjenoppbyggingsfasen etter en væpnet konflikt eller naturkatastrofe.

Det har vært en rekke internasjonale møter om korrupsjonsproblematikken den senere tiden. Samtidig finner det sted et økende samarbeid mellom korrupsjonsjegere og antikorrupsjonsenheter i ulike land om etablering av internasjonale anti-korrupsjonsnettverk. Det er fortsatt en betydelig avstand mellom ambisjoner og den praktiske virkeligheten på dette området: Hva gjør man konkret når korrupsjon avdekkes? Og hva betyr null-toleranse mot korrupsjon i praksis? Hvordan kan givne samarbeide for å oppnå best mulige resultater i kampen mot korrupsjon?

Norge er i korrupsjonssammenheng selv ikke feilfritt. Vi har et ansvar for å sikre at norske bedrifter, institusjoner og enkeltpersoner avstår fra korrupt virksomhet i utlandet. Det er også nødvendig å se på vår egen «smøringskultur» og hvilke etiske holdninger som preger næringsliv og offentlig virksomhet på den hjemlige arenaen. «Korrupsjon er ikke noe nytt i Vesten. Det som er nytt, er at folk ikke utstår det lenger», fremholder den kjente korrupsjonsjegeren Eva Joly.

Norad vil bidra med sin kompetanse, og medvirke til at norskfinansierte tiltak beskyttes mot korrupsjon. Rådgivningskapasiteten vil styrkes gjennom økt kunnskap om korrupsjonsrisiko i utsatte sektorer. Norad vil også bidra til økt oppmerksomhet i bistandsforvaltningen om korrupsjon og motmidler i denne forbindelse.

Det er etablert et fagnettverk med deltakere fra alle Norads avdelinger for å styrke arbeidet mot korrupsjon. I tillegg vil samtlige Norad-ansatte gjennomgå grunnkurs om korrupsjon. Det er også ønskelig at alle ansatte ved utenriksstasjonene gis en tilsvarende opplæring.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Utenlandssjef i Norges Røde Kors, **Halvor Fossum Lauritzen**, er innleid til FN for å kartlegge nødhjelpsinnsetningen. Her er han i Aceh i Indonesia.

FOTO: HÅKON R. BERGSETH, SCANPIX

Jan Egelands ryddegutt i nødhjelp

rett på sak

HVEM: **Halvor Fossum Lauritzen.**

HVA: Innleid til FN for å kartlegge nødhjelpsinnsetningen.

HVORFOR: FN skal finne ut hvordan man kan få mer og riktig nødhjelp på plass når behovet melder seg.

Etter flodbølgekatastrofen i Asia strømmet det inn mer nødhjelp enn hjelpeorganisasjonene kunne håndtere, men dette er unntaket under katastrofer. Nå skal Røde Kors-mannen Halvor Fossum Lauritzen finne ut hvordan verdenssamfunnet kan forbedre nødhjelpen til alle de andre katastrofene.

• ELLEN HOFVANG

Det er FNs nødhjelpscoordinator Jan Egeland som har hyret inn Lauritzen til jobben med å kartlegge verdens nødhjelpsinnsetning og anbefale hvordan den kan forbedres. Med seg får han tre andre rådgivere, med erfaring fra henholdsvis EU, UNICEF og USAs utenriksdepartement.

- Hva er det dere skal gjøre?

- Dette handler om akutt nødhjelp. Erfaringen fra Vest-Sudan viser at man ikke får fram nok nødhjelp - og kanskje ikke den riktige hjelpen heller. I Sudan har ikke FN klart å mobilisere folk med rett bakgrunn for å beskytte de sivile. Formålet med vårt arbeid er å anbefale hvordan man får tilgang på nok nødhjelp, og hjelp av riktig sort, forklarer Lauritzen.

Mulig globalt fond. Gruppen skal kartlegge all verdens nødhjelpsinnsetning, både den som kommer fra FNs ulike organisasjoner, fra stater og fra ikke-statlige organisasjoner. Målet er å finne fram til måter slik at man kan hjelpe «mer presist» og ha midler til rådighet når de trengs. En mulighet de skal vurdere, er om det bør opprettes et globalt nødhjelpsfond som kan gjøre midler tilgjengelig umiddelbart, uavhengig av politiske prioriteringer.

- Det virker som det er positiv stemning for et slikt fond internasjonalt, sier Lauritzen.

- Hva blir det vanskeligste ved arbeidet?

- Kartleggingen. Å få inn svar fra alle de ulike aktørene om hva de gjør. Men det er det-

te som skal danne grunnlaget for hva vi skal anbefale, så det er helt nødvendig. Det har aldri vært gjort noen global kartlegging før, og der man har kartlagt har det vært gjort for dårlig jobb, slår Lauritzen fast.

- Er egeninteresse og behovet for egenprofilering et stort problem i nødhjelpsarbeidet?

- Mange har sin egen politiske agenda. Vi må bare respektere det, og forsøke å legge puslespillet slik at vi tar hensyn til dette. Men når vi kartlegger slike problemer, kan det også bli mer fokus på dem. Og det er nok en del egenprofileringsbehov her, særlig fra de ikke-statlige organisasjonenes side. Men det er blitt bedre.

Mindre søppel. - Er mottakerlandene for ukritiske når de tar imot all slags hjelp fra alle mulige kanaler?

- Det er vanskelig å si nei når katastrofen er der. Men jeg synes de er blitt bedre og mer selektive. Dessuten sendes det nå mindre søppel som nødhjelp enn tidligere.

Lauritzen er ikke enig med dem som vil ha slutt på matvarebistanden og at hjelp bare skal ytes i form av penger. Han mener akutt matvarebistand er helt nødvendig, og at landene selv ikke har kapasitet til å håndtere store katastrofer uten slik bistand.

Dobbeltarbeidende. Panelet skal levere en rapport til sin oppdragsgiver innen utgangen av juni, og fram til da skal Lauritzen jobbe dobbelt: Både for Røde Kors her hjemme og for FN. Hvordan rapporten og anbefalingene fra arbeidet skal behandles videre er ikke klart, men Lauritzen tror den kommer til å bli diskutert på FN-toppmøtet i september der reformer i FN-systemet står på dagsordenen.

- Arbeidet har i alle fall fått en høy profil i FN, sier han.

- Og du, reiser du nå til FN for å bli der?

- Nei, det gjør jeg ikke, sier nødhjelps-sjefen.

Fikk du ikke avisen?

De fleste av våre abonnenter i Sør-Norge får nå avisen levert med avisbud. Dette er en distribusjon som er 3-4 dager raskere enn med våre postbud-forsendelser (B-blad).

De avisbud-sendte avisene er uten påtrykket navn og adresse. Dersom du har abonnement knyttet til din kontoradresse, kan dette i noen tilfeller føre til at slike «navnede» aviser ikke når helt fram til abonnenten.

Vennligst gi beskjed dersom du ønsker å endre fra kontor- til hjemmeabonnement: Til e-post adr-ba@norad.no eller på telefon til vår abonnementsansvarlig Ba-Musa Ceesay – 22 24 20 59.

Rekord-shopping i Sør

Men bare én prosent av norsk import er fra Afrika

Det ble rekordvekst i Norges handel med utlandet i 2004, men handelen med Afrika er fortsatt mikroskopisk.

NORSK IMPORT

• ELLEN HOFVANG

Norge importerte varer fra utlandet for 320 milliarder kroner i 2004. Bare 3,3 milliarder – omlag én prosent – kom fra Afrika, og av dette er 60 prosent fra de to landene Botswana og Sør-Afrika. Det lave tallet reflekterer likevel en kraftig prosentvis økning i forhold til 2003.

Norge importerer varer for fem ganger så mye fra Kina som fra hele Afrika til sammen. Importen fra Kina økte med 30 prosent i 2004, og landet står alene for 5,1 prosent av den norske importen. Japan står for drøyt tre prosent, mens det øvrige Asia deler på de resterende 4 prosent av Asia-importen. Ingen andre utviklingsland kan måle seg med Kina. Importen fra Brasil lå for eksempel på 2,7 milliarder kroner, mot Kinas 16,2 mrd. kroner.

Lite fra bistandspartnere. Med unntak av Bangladesh, som solgte Norge varer for 423 millioner kroner i 2004, er det så å si ingen import fra våre hovedsamarbeidsland for bistand. Tanzania er land nummer to på listen, med en eksport til Norge på 32 mill. kroner.

Ottar Mæstad, seniorforsker ved Christian Michelsens institutt har arbeidet lenge med handel og eksport fra fattige land. Han er ikke overrasket over at importen er lav fra hovedsamarbeidslandene, til tross for fri adgang til det norske markedet.

– Problemet er at disse landene ikke har noe særlig varer å selge oss. De er for eksempel selv kornimportører, og har ikke korn å eksportere, sier han.

Ble ekskludert. Mæstad slår fast at det ikke hadde vært vanskelig å øke importen fra utviklingsland generelt til Norge dersom man ønsket det.

– Det er bare å åpne for import fra land som faktisk har varer å selge, sier han.

Hensynet til landbruket veier gjerne tyngre enn målet om økt import fra sør. Da Norge innførte null-

NORSK IMPORT FRA ULIKE LAND OG REGIONER I 2004

(Alle tall i milliarder kroner)

Kina-importen øker.

FOTO: SCANPIX/ REUTERS/CHINA NEWSPHOTO

Kilde: Statistisk sentralbyrå, 2005

toll for de fattigste landene (MUL) i 2002 ble Botswana og Namibia holdt utenfor, selv om de fram til da hadde blitt behandlet som MUL-land. Mæstad er ikke i tvil om at hensynet til landbruket lå bak.

Importpilot. Uganda, som er hovedsamarbeidsland og ett av pilotlandene for næringsutviklingsarbeidet i bistanden, hadde en liten økning i eksporten til Norge i 2004. Eksporten nådde 10 millioner kroner, en oppgang på en million kroner etter fem år med jevn nedgang. Samtidig økte eksporten fra Norge til Uganda fra 10 til 18 millioner kroner.

– Tyder dette på at bistand til næringsutvikling styrker de norske eksportørene mer enn de ugandiske?

– Man kan ikke si noe om det ved

”

Det er bare å åpne for import fra land som faktisk har varer å selge.

Ottar Mæstad, forsker.

Les mer på:

www.ssb.no/muh

bare å sette tallene opp mot hverandre. Uganda kan for eksempel ha kjøpt varer de trengte for produksjon og eksport til andre land. Dersom det skulle være slik at bistandsmidlene er brukt til å stimulere norske eksportører, er saken derimot en annen, sier Ottar Mæstad.

Gledelig. I Norads avdeling for næringsutvikling velger man å glede seg over at importen fra Afrika tross alt ser ut til å stige, selv om tallene er små:

– Det er gledelig med økning i importen, som jo er et politisk mål, sier underdirektør Jan Arne Munkeby. Han er likevel forsiktig med å la Norads arbeid for næringsutvikling ta æren for økningen i importen fra Afrika.

Sørafrikanske Cope drives videre på lavbluss

Norge har snørt igjen penge-sekken, men det sørafrikanske boligbyggelaget Cope drives videre med penger fra EU og Sør-Afrika.

• SYNNØVE ASPELUND

Konkursspøkelset har truet det norskstøttede boligbyggelaget Cope i Sør-Afrika, etter lang tid med en økonomistyring på villspor. Som Bistandsaktuelt skrev i forrige nummer er Cope under økonomisk granskning for misbruk av penger, sjefen er suspendert og givere har vært lite villige til å fortsette støtten til det skakkjorte boligselskapet.

Drift på lavbluss. Norge har støttet Cope med 32 millioner bistandskroner over en seks-årsperiode, men

stoppet utbetalingene i 2004. Selv om Norge har satt ned foten for videre utbetalinger, har Cope fått penger fra tre andre finansieringskilder. Dette vil i første omgang muliggjøre drift fram til 1. juli.

– Cope har fått tilsagn om penger fra provinsen Gauteng, EU og National Housing Finance Corporation, som ligner på den norske Husbanken, sier spesialrådgiver Jan Skjerve i Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL). Dermed kan Cope drives på lavbluss fram til sommeren, mens granskningen blir ferdig og styret i boligbyggelaget finner ut hva som skal skje videre. NBBL har vært faglig samarbeidspartner for Cope siden 1997, mens Norad har finansiert hele samarbeidet.

Oppsigelser. Ifølge Skjerve vil det

komme en rekke oppsigelser i Cope.

– Organisasjonen må slankes. Dette er klart uttrykt av styret som nå driver omorganiseringen, sier han.

Cope forvalter sju borettslag med 700 leiligheter for lavinntektsgrupper i Sør-Afrika. Ansvaret for alle leietakerne gjør en konkurs svært vanskelig. To alternativ peker seg ut: videre drift som en mye slankere organisasjon, eller nært samarbeid med Johannesburg Housing Company, som har lignende boligvirksomhet som Cope. Styret er mest interessert i det første alternativet. NBBL tror mer på den siste løsningen.

– En sammenslåing er mest realistisk, og gir mange fordeler som for eksempel felles regnskapsføring, bruk av felles kontorer og datautstyr, sier Skjerve.

Sletter Senegals gjeld til Norge

Regjeringen har vedtatt å slette all senegalesisk gjeld til Norge, om lag 236 millioner kroner. Dette kommer i tillegg til tidligere gjeldslette på 225 millioner. Totalt er det nå slettet over 1,85 milliarder kroner i u-landsgjeld til Norge.

Gjelden skyldes i første rekke norske leveranser og eksportkredittgarantier for skipsutstyr til Senegal.

I tråd med handlingsplanen for gjeldslette slettes gjelden uten at noe annet budsjett blir belastet. Slettingen går derfor ikke utover annen bistand.

Totalt har fire land nå fått slettet all gjeld til Norge: Senegal, Tanzania, Benin og Goma.

Bistandsløft for de fattigste landene

Verdensbankens 40 største givere ble i februar enig om å øke bidragene til Verdensbankens såkalte «myke» lån – IDA-lånene – med om lag 25 prosent. Totalressursene de neste tre årene blir dermed på om lag 34 milliarder dollar. Av disse er om lag 18 milliarder dollar «friske» penger.

– Dette markerer et kraftig skritt framover når det gjelder det internasjonale samfunnets vilje til å bekjempe fattigdom og å nå Tusenårsmålene, sa president i Verdensbanken James D. Wolfensohn.

Strid om malaria-behandling

Ambisjose planer om en ny malariabehandling, som trolig vil kunne redde tusenvis av menneskeliv årlig, holdes tilbake på grunn av strid om hvordan produksjonen skal finansieres. Det sveitsiske farmasifirmaet Novartis, som produserer malariabehandlingen Coartem, har forlangt at Verdens Helseorganisasjon (WHO) gir firmaet en kontrakt der WHO i tre år binder seg til å bruke deres preparat. Dette går ikke WHO med på. De vil i stedet ha et konkurransebasert marked som sikrer forsyninger og best mulig pris.

Annan vil bli lenger på Øst-Timor

FNs generalsekretær Kofi Annan anbefalte nylig at den gjenværende gruppen med fredsbevarende styrker på Øst-Timor, blir værende ett ekstra år. Generalsekretæren frykter ustabilitet dersom styrkene forlater landet som planlagt i mai i år. Annan vil i stedet at styrken mer enn halveres, til under 200, men at den blir værende til mai 2006.

FN har i dag 477 militære på Øst-Timor, mot over 10 000 i 1999. Landet ble uavhengig i mai 2002, etter over to år med FN-styre.

SØR-AFRIKA

Svensk skepsis til norsk «purk»

...mens danskene er helt fornøyde med nødhjelpspolitikken

At Norge på egenhånd kartlegger ulike giverlands bidrag etter tsunamien, synes Sverige er «litt i overkant».

KATASTROFE-BISTAND

• SYNNØVE ASPELUND

- Norge kan selvsagt foreta en slik kartlegging om landet vil det, men vi er ikke overbevist om at det finnes noe behov for det, sier John Zanchi, presse-sjef for Sveriges bistandsminister Carin Jämtin. Han mener FN bør ta det ansvaret - og at verdensorganisasjonen faktisk gjør det:

- FN's nødhjelpsorganisasjon OCHA har - som vanlig - tatt ansvaret for å redegjøre for bidragene. Dette gjelder også de pengene som er gitt utenom selve appellen.

- FN har nå svært mange øyne rettet mot seg nettopp i spørsmålet om sporing av penger etter tsunamien. Dermed vil FN være ekstra nøye i sin kartlegging. Feil kan selvfølgelig oppstå likevel, men da vil det heller skyldes brist hos dem som leverer informasjon til FN, enn brist i FN-systemet. Vi tror ikke det er nødvendig med noen tilleggskartlegging, sier Zanchi.

Greit for Danmark. Danskene synes Norges tilleggskartlegging er uproblematisk.

- Det er helt ok at Norge gjør sine egne undersøkelser. Danmark har ingen problemer med det, siden vi selv er veldig opptatt av at penger som er lovet faktisk kommer inn, sier Sus Ulbæk, sjef for Asia-kontoret i det danske Utenriksdepartementet.

Hun mener det er naturlig at nettopp Norge tar en slik «politrolle», blant annet fordi norske Jan Egeland har et sterkt engasjement for at pengeløfter overholdes.

Danmark har på et uformelt møte i Utviklingskomiteen i OECD/DAC understreket behovet for å få på plass en internasjonal sporing-

Nå avgått statssekretær **Olav Kjørven** mente i forrige Bistandsaktuelt at en overvåkning av nødhjelpen vil legge et sunt press på giverlandene.

Ikke all bistand er like nyttig bistand. De overlevende etter tsunami-katastrofen kan velge og vrake i haugene av brukte klær som er sendt i store mengder til Aceh-provinsen i Indonesia de siste ukene.

FOTO: AFP PHOTO/ADEK BERRY

mekanisme, som også Norge er opptatt av. Men verken Norge, Danmark eller andre land har kommet med noe konkret forslag om et slikt internasjonalt nødhjelpspoliti - det hele ligger foreløpig på idéplanet.

Sverige støtter også dette, men understreker at det holder å bygge videre på systemene som allerede finnes i FN/OCHA og OECD.

Friske penger. Norge har vært opptatt av at pengene som gis til Sørøst-Asia skal være friske, altså ikke tas fra andre poster på bistandsbudsjettet. Sverige har bevilget 500 millioner svenske kroner, som skal tas fra det ordinære bistandsbudsjettet. Likevel mener Sverige de står på linje med Norge i spørsmålet om friske penger.

- Akkurat som Norge mener vi det er svært viktig at pengene skal være friske. Vi kan selvfølgelig ikke la resultatet av det store engasjementet for ofrene etter flodbølgekatastrofen bli at andre katastrofer blir glemt eller mister ressurser. Det stemmer at de pengene Sverige bidrar med kommer fra det ordinære bistandsbudsjettet, men Sverige har

et økende bistandsbudsjett. Dermed kommer ikke vår støtte til de tsunamirammede landene til å konkurrere med støtten til andre land, sier John Zanchi.

Tar fra vanlig bistand. Mens svenskene har økt sitt bistandsbudsjett de siste årene, har Danmark trappet ned sin bistand under Venstre-statsminister Anders Fogh Rasmussen.

Ideen om friske penger er heller ikke noe Danmark bryr seg så mye om, fastslår Sus Ulbæk i dansk UD.

- Tradisjonelt har vi aldri hatt ekstrabevilgninger, men jobbet for et jevnt høyt nivå på bistanden. Sammenlignet med de fleste andre land, gir vi mye i utgangspunktet. Men dersom det viser seg utover året at det er behov for friske penger, for eksempel til Afrika, vil vi vurdere nye bevilgninger.

Danmark har lovet 420 millioner danske kroner til Sørøst-Asia. Meningen er altså at disse pengene skal komme fra det ordinære bistandsbudsjettet. Hittil er 200 millioner kroner brukt til humanitær bistand, 70 mill. kr er satt av til gjenoppbyggingstiltak og de siste 150

millionene er i ferd med å bli disponert. 120 millioner er omdisponert fra miljøbistand i Malaysia, til ulike miljøtiltak i de flodbølgegerammede landene.

NORGE SOM NØDHJELPSPOLITI

■ I forrige nummer skrev Bistandsaktuelt om Norges selvutnevnte rolle som nødhjelpspoliti ved at Utenriksdepartementet fører egne oversikter over bistanden fra OECD-landene til de flodbølgegerammede områdene i Sørøst-Asia

■ Målet er å sjekke om giverlandene holder sine løfter om bistand i etterkant av tsunamien. Et annet sentralt poeng er å se om pengene som bevilges er «friske penger» eller om de tas fra andre bistandsformål.

■ Norge og flere land ønsker en internasjonal mekanisme for slik pengesporing, både for nødhjelp og langsiktig bistand.

Ordforklaringer:

OECD -

Organisation for Economic Co-operation and Development (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling), samarbeidsorganisasjon for verdens rike land, til sammen 30 medlemsland.

OCHA - United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (FNs nødhjelpsorganisasjon)

Tsunamien skapte bistandsbølge i næringslivet

• ELLEN HOFVANG

Flodbølgen i Asia har vekket bistandsinteressen hos private bedrifter verden over. FN er i det siste blitt oversvømmet av tilbud fra næringslivet om penger, varer og tjenester.

- Etter tsunami-katastrofen fikk UNDP flere henvendelser fra bedrifter enn vi var satt opp til å kunne håndtere, sa Anne Kristin Sydnes under den årlige Næringslivets bistandskonferanse i Oslo nylig. Den tidligere utviklingsministeren er nå seniorrådgiver for samarbeid med privat næringsliv i FN's utviklingsprogram (UNDP).

Coca Cola-vann. UNDP har måttet ansette nye konsulenter både sen-

tralt og i den flodbølgegerammede regionen for å håndtere tilbudene om penger, varer og tjenester. Blant de som vil bidra er store multinasjonale selskaper, for eksempel har Coca Cola sørget for drikkevann i rammede områder gjennom å utnytte sitt distribusjonsapparat.

- Bidragene fra bedriftene er imponerende og overveldende, sier Sydnes, selv om hun peker på at en del bedrifter nok ser på dette som en måte å posisjonere seg i forhold til et stort marked.

Global Compact, et FN-initiativ for samarbeid med næringslivet med støtte fra UNDP, har alene samlet inn 150 millioner dollar til hjelpearbeidet etter flodbølgen. Den

Anne Kristin Sydnes, seniorrådgiver i FN's utviklingsprogram.

store pengestrømmen gir også utfordringer.

- Til nå har innsatsen vært tilbudsrevet, og dette må endres slik at det er lokal etterspørsel som blir avgjørende. Å motta hjelp som det ikke er behov for er verre enn ikke å få hjelp, sier Sydnes.

Også norske. Også i Norge har flodbølgen vekket bistandsinteressen til bedriftene. Av 350 millioner kroner som Røde Kors samlet inn kom 100 millioner fra næringslivet, ifølge direktør for nettverk og marked, Ingvild Myhre. Til sammenligning kom det inn i alt 17 millioner kroner under organisasjonens Darfur-kampanje, hvorav bare 2 millioner fra

næringslivet. I NHOs bistandssekretariat har de merket den økte interessen fra bedrifter.

- Bedriftene har vist en enorm givervilje. Mange har henvendt seg til oss og sagt at de ønsker å bidra, og jeg tror flodbølgen har økt interessen for å bidra med nødhjelp, sier sekretariatsleder Tori Tveit.

NHO har besøkt samarbeidsorganisasjoner i Sri Lanka og Indonesia etter flodbølgen for å diskutere hvordan de kan bidra til gjenoppbygging etter at materiell infrastruktur er rasert og mange lokalt ansatte er omkommet.

NÆRINGSLIV

Legene flykter til utlandet

Foretrekker fet lønn i London framfor krise og knapphet i Afrika

Helsepersonellkrise har kommet som et sjokk på flere afrikanske land de siste årene – parallelt med at pengemangel og aids legger press på helse-systemene. Nå satses det hardt på å få skapt politisk enighet om handlingsplaner for å motvirke problemet.

• GUNNAR ZACHRISEN

HELSEVESEN

Fattige land som Zambia, Malawi og Uganda er blant de som rammes. Leger og sykepleiere i tusentall har de siste årene flyktet fra dårlige lønns- og arbeidsvilkår i egne land til fordel for grønnere gress og hvitere legesfrakker i USA, Storbritannia og Australia. Mange offentlig ansatte helsearbeidere forsvinner også til rikere naboland (som Sør-Afrika) eller til bedre betalte jobber i FN og frivillige organisasjoner.

– Det er en helt sentral forskjell mellom migrasjon blant helsepersonell og migrasjon blant andre yrkesgrupper. Hvis en lege eller sykepleier på et afrikansk sykehus reiser til utlandet for å få jobb, oppstår det samtidig et hull som kan få umiddelbare dødelige konsekvenser, sier WHO-representant Tim Evans til Bistandsaktuelt.

Han viser til at mange leger eller sykepleiere ofte fyller nøkkeloppgaver på sykehusene.

– Dette er ikke teori. Dersom anestesilegen på distriktssykehuset i Ghana reiser sin vei, finnes det ikke lenger noen fungerende kirurgisk avdeling. Det betyr at pasienter i dette området med et akutt behov for kirurgisk hjelp sannsynligvis vil dø, sier Evans.

Risikerer sammenbrudd. WHO-representanten var blant deltakerne på en ekspertkonferanse arrangert av Norad og Utenriksdepartementet i Oslo i februar der helsepersonellkrise i Afrika ble diskutert. Hensikten med konferansen var å bidra til å få fortgang i det internasjonale arbeidet på området. Hvis ikke risike-

Det er langt mellom de fagutdannede sykepleierne på distriktssykehus i Afrika. Mange leger og sykepleiere orker ikke mer av de harde arbeidsforholdene.

FOTO: GØRIL TRONDSEN BOOTH

”**Når temaet er blitt tatt opp har debatten i stor grad dreid seg om størrelsen på offentlig sektor.**

Hilde Frafjord Johnson, norsk utviklingsminister.

rer man at de allerede hardt belastede helse-systemene kan bryte helt sammen, frykter ekspertene.

Bistandsgiverne må ta sin del av ansvaret for at krisen i helsevesenet har fått lov å utvikle seg, mener Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

– Menneskelige ressurser i helsevesenet, innenfor prosjekter, sektorprogrammer og budsjettstøtte, framstår som «utgifter til drift», og når temaet er blitt tatt opp har debatten i stor grad dreid seg om størrelsen på offentlig sektor, sa Frafjord Johnson i sitt innlegg.

Få var i tvil om at kritikken hennes blant annet hadde brodd mot «enøyde» økonomer i Verdensbanken og IMF.

Glemt fagutdanning. Frafjord Johnson mente også at helsesektoren hadde for liten desentralisert makt til å foreta egne prioriteringer og at bistandsgiverne hadde vært for lite opptatt av bistand til fagutdanning og opplæring for helsepersonell.

– Vi har også mislyktes ved ikke å

gjøre nok for å hindre den store strømmen av helsepersonell fra utviklingsland til rike land. Aggressiv utenlandsk rekruttering til sykehus og sykehjem, koplet med lokal rekruttering til ikke-statlige organisasjoner og FN har heller ikke virket positivt, sa utviklingsministeren.

Tenk langsiktig. Norads frontkjemper i helsepersonellsaken, seniorrådgiver Sigrun Møgedal, er fornøyd med utfallet av konferansen.

– Vi har uten tvil kommet et skritt videre i retning av å bli enige om konkrete handlingsplaner på området, sier Møgedal.

Hun viser blant annet til at det er økende enighet om at det er de afrikanske landene selv som må ta fatt i problemet og vise ledelse, siden problemene i hvert land har egne særtrekk.

– Dette har i stor grad med egen politikk og egne økonomiske og ressursmessige prioriteringer å gjøre. Det er snakk om å investere i arbeidskraft og det er snakk om hvordan man best kan håndtere et

internt marked der ulike aktører konkurrerer om å etterspørre slik arbeidskraft, sier Møgedal.

Hun advarer mot kortsiktige løsninger i form av «å hive penger etter problemet»

– Denne krisen er alvorlig, og kan bli forverret om den ikke takles riktig. Problemene kan bare løses i form av langsiktig samarbeid og langsiktige forpliktelser mellom bistandsgivere og mottakerland, sier Møgedal.

Må forankres hos «de store». – Hva vil nå skje videre i saken?

– Noen land har allerede planene ganske klare, i andre land er det mer som gjenstår. Det viktige i tida framover er å få dette inn i samtale som foregår mellom land og givere og mellom givere. Temaet må også tas opp i fora der aids og utvikling diskuteres. Fra norsk side vil vi jobbe overfor ambassadene våre for å få dem til ta temaet videre inn i sitt samarbeid med andre givere på landnivå.

Ifølge Møgedal vil tiltak mot helsepersonellkrise nå bli diskutert videre under ulike viktige internasjonale møter, blant annet i OECD og FN. Fra norsk side vil man arbeide for å få tenkningen rundt disse temaene forankret i store og viktige giverorganisasjoner som WHO, Verdensbanken og UNDP (FNs utviklingsprogram).

HELSEKRISA

■ Afrika er hardt rammet av sykdommer som aids, malaria og tuberkulose.

■ I Afrika finnes det i gjennomsnitt 0,8 helsearbeidere per 1000 mennesker. I Europa er tilsvarende tall 10,3 per 1000.

■ De siste årene har tusener av leger og sykepleiere rømt fra det offentlige helsevesenet til fordel for bedre betalte jobber i blant annet Sør-Afrika, Botswana, England, USA, Australia og New Zealand.

Norsk-srilankisk it-satsing gir overskudd og arbeidsplasser

I 1999 flyttet norske Markus Data deler av driften til Sri Lanka. Flyttingen har bidratt til å gjøre datafirmaet mer konkurransedyktig. Samtidig er det skapt 50 nye arbeidsplasser i Sri Lanka.

• TOR AKSEL BOLLE

NÆRINGS-LIV

Markus Data holder til på Kolbotn i Akershus og har spesialisert seg på å utvikle nett-løsninger og programmer til administrative datasystemer. Etter flere gode år, begynte firmaet å slite på midten av nittitallet.

– Det var veldig hard konkurranse om arbeidskraften og vi trengte større fleksibilitet. Derfor begynte vi å se oss om etter muligheter til å utvikle driften utenfor Norges grenser. Etter først å ha prøvd India, satset vi på Sri Lanka, sier administrerende direktør Finn Worm-Pedersen.

Suksess. Markus Datas satsing i Sri

”**Våre folk har veldig fort vendt seg til å jobbe på en mer skandinavisk måte.**

Mano Sekaram, sjef for Eurocenter DDC på Sri Lanka.

Lanka kan vanskelig kalles noe annet enn en suksess. I 1999 ble Eurocenter DDC, som Markus Data eier halvparten av, etablert. Ved oppstarten hadde selskapet ti ansatte, i dag jobber det 50 mennesker på kontorene i Colombo. Herifra vedlikeholder Eurocenter programvareløsninger for bedrifter innen kredittvurdering, media, kalkulasjoner til byggebransjen og rekruttering. Kundene er både skandinaviske og asiatiske bedrifter.

Selskapet har gått med overskudd fra første dag og hadde i 2004 en omsetning på rundt 13 millioner kroner og et overskudd på om lag 3,5 millioner kroner. Eurocenter kom i fjor også med på Dagens Næringslivs liste over «Gaselle-bedrifter», en eksklusiv liste over de norske bedriftene som vokser forrest.

Kulturforskjeller. Men selv om ting går veldig bra nå, forteller Worm-Pedersen at det har vært mange utfordringer på veien fram til dagens vel-

fungerende bedrift.

– Vi har jobbet mye med å overføre en skandinavisk arbeidskultur hvor direkte kommunikasjon, flat struktur, resultatansvar og at man tør å si fra om problemer har stått helt sentralt. Det har tatt tid, men i dag har vi en organisasjon som fungerer veldig godt og som er svært konkurransedyktig, sier han.

Worm-Pedersen understreker at læringen har gått begge veier. Han trekker fram det han kaller den lave «kafé-faktoren» og spesialiseringen blant staben på Sri Lanka.

– De jobber jo knallhardt og har en teknisk ekspertise på den programvaren vi bruker som ingen av oss her hjemme er i nærheten av. Vår felles suksess bygger rett og slett på komplementære ferdigheter.

Alvorlige nordmenn. Mano Sekaram er sjef for Eurocenter DDC på Sri Lanka. Han er enig med Worm-Pedersen i at kulturelle forskjeller har vært en utfordring. Samtidig synes

han det er viktig å ikke overdrive forskjellene.

– Våre folk har veldig fort vendt seg til å jobbe på en mer skandinavisk måte og nå setter de veldig pris på det. At vi er organisert på en annen måte enn mange andre bedrifter i Sri Lanka har faktisk gjort oss til en av de mest attraktive arbeidsgiverne for unge datafolk, sier han.

MATCH-MAKING

■ Kontakten mellom Markus Data og srilankiske firmaer ble etablert med støtte fra Norads Matchmaking-program.

■ Via dette programmet gir Norad støtte til små og mellomstore norske bedrifter som ønsker å etablere seg i utviklingsland.

■ Formålet er å bidra til langsiktig samarbeid og utvikling.

Ga opp kampen mot korrupsjon

Korrupsjonsjeger i Kenya gikk av - regjeringen vakler

Spydspissen i Kenyas arbeid mot korrupsjon, John Githongo, har trukket seg fra stillingen sin. President Kibakis løfte om å «rense landet for all korrupsjon» har fått alvorlige skudd for byggen og regjeringens framtid er usikker.

KENYA

• SYNØVE ASPELUND

Av frykt for sitt eget liv sendte John Githongo sin avskjedssøknad mens han var på reise i Europa. Fra London meddelte 39-åringen at han trakk seg fra stillingen som presidentens fremste mann i kampen mot korrupsjon fordi han «ikke lenger var i stand til å gjøre jobben sin».

Noen ytterligere forklaring ble ikke gitt, men kommentatorer og venner av Githongo sier korrupsjonsjegeren har vært frustrert i lang tid over presidentens manglende vilje til å gjøre noe med den omfattende korrupsjonen i det østafrikanske landet. Oppsigelsen kom 7. februar og Githongo blir i England inntil videre.

- At Githongo går er veldig alvorlig. Koalisjonsregjeringen er ustø og det hagler korrupsjonsbeskyldninger i alle retninger. Det er allment kjent at 10-14 av ministrene regnes som korrupte. Regjeringen sitter ikke trygt, men hvem kan sparke den? Også parlamentet er svært korrupt, og vil neppe kaste regjeringen, sier Jens Andvig, seniorforsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institut, NUPI.

Han har jobbet med temaet korrupsjon i nærmere 25 år.

Høy stjerne. President Kibaki vant valget i 2002 på løfter om å sette en stopper for korrupsjonen i landet. Ved å hente inn John Githongo som sin høyre hånd i arbeidet mot korrupsjon, viste Kibaki kenyanere og det internasjonale samfunnet at han mente alvor. Githongo var leder for Transparency International i Kenya, hadde jobbet som journalist med korrupsjonssaker og hadde en

Spydspissen i Kenyas arbeid mot korrupsjon, John Githongo, tørker svetten. 7. februar i år leverte han inn sin avskjedssøknad

FOTO: KAREL PRINSLOO, SCANPIX

høy stjerne både i og utenfor landet.

Giverland som på 90-tallet takket for seg i Kenya på grunn av president Moiss korrupsjon, vanstyre og grove menneskerettighetsbrudd, gjenopptok samarbeidet med president Kibaki - på grunn av hans nulltoleranse for nettopp korrupsjon. Norge var blant dem. Etter et avbrekk på 14 år ble Kenya samarbeidsland for Norge i 2004, og all støtten skulle gå til arbeidet mot korrupsjon. For 2005 er det foreslått å bruke 40 millioner kroner.

Jens Andvig mener giverlandene overså klare tegn på at ikke alt var slik det skulle med den nye regjeringen i Kenya.

- Viljen til å gi bistand var stor, men Kibaki som president var ikke så betryggende som mange ville ha det til. Han er en gammel mann uten spesielt stor arbeidskapasitet og med sin andel urent mel i posen, sier Andvig.

Han nevner som eksempel de store eiendommene Kibaki har skaffet seg - neppe på lovlig vis.

- Å vedta lønnsøkning til parlamentsmedlemmer og ekstra bilgodtgjørelser var også rare signaler å sende fra ferske makthavere som skulle den statlige korrupsjonen til livs, sier Andvig.

Misnøye blant giverne. Etter et par år ved makten er ikke entusiasmen for Kibaki like stor blant giverlandene. Kort tid før Githongo gikk av, kom Storbritannias ambassadør i Kenya med kraftig kritikk av landets regjering for utbredt korrupsjon. Han la fram en liste med 20 eksempler på kritikkverdige kontrakter, som berører høytstående tjenestemenn i minst fire departementer. Flere av statsrådene, deriblant finansministeren, skal være direkte innblandet i korrupsjonssaker.

USA stanset umiddelbart milli- onutbetalinger til Kenya etter at Githongo kunngjorde sin avgang. EU har uttalt at videre bistand blir stoppet dersom kampen mot korrupsjon viser seg å være på retur. Norge har, sammen med andre sentrale giverland, kommet med en felles uttalelse der de påpeker at Githongos avskjed setter store spørsmål ved myndighetenes troverdighet i kampen mot korrupsjon. Norge vurde-

President Mwai Kibaki og hans regnbuekoalisjon vakler etter Githongos avskjed.

FOTO: SIMON MAINA, AFP/SCANPIX

rer nå om bistanden skal fortsette:

- Githongos avskjed er et betydelig tilbakeslag for anti-korrupsjonsarbeidet i Kenya, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

- Responsen fra kenyanske myndigheter vil være avgjørende for hvordan vi vil innrette den videre støtten.

Vei til velstand. Ifølge Jeremy Pope i Transparency International har John Githongo gjort sitt beste, men blitt kraftig motarbeidet av mektige politiske grupper.

- Githongo må ha skjont at han ikke kom noen vei fordi de politiske kreftene mot reform var så mye sterkere og «smartere» enn de kreftene som kjempet for reformer, sier Jeremy Pope i et intervju med BBC.

Han mener det er et problem for mange afrikanske land at politikk ses på som en vei til velstand.

- Det finnes håpløst korrupte politiske eliter, en politisk klasse som rett og slett ser på politikken som en måte å bli velstående på, sier Pope.

Pøser inn penger. NUPI-forsker Andvig er enig. Han mener eliten har urealistiske lønnsforventninger - og at bistanden er med å holde liv i de skyhøye forventningene:

- Se bare på Verdensbanken som sier at «høy lønn må til for å motvirke korrupsjon». Forventningene skrur opp om lønninger på et visst nivå. Får man noe under dette nivået, blir det lett å tenke at man har krav på mer og kan karre til seg mest mulig. Bistand til antikorrupsjonsarbeid er på sett og vis en selvmotsigelse - det pøses penger inn i land med utbredt korrupsjon for å få dem til å stoppe misbruk av penger, sier Andvig.

Jeremy Pope tror den eneste løsningen på problemet er framveksten av en ny politisk klasse som ikke har kjøpt seg inn i politikken. Men også han understreker at det ikke bare er afrikanske land selv som har ansvaret for korrupsjonen.

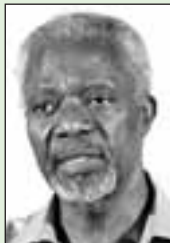
- De internasjonale bankene, vestlige næringslivsfolk som tyr til bestikkløser for å få kontrakter og de som samhandler med den rike, politiske eliten vet alle godt hva som skjer. Når det gjelder moral er alle i samme båt.

notis

Giverlandskonferanse for Sudan i Oslo

Så sant situasjonen i Darfur ikke forverres de neste ukene, skal Norge være vertskap for en giverlandskonferanse for Sudan 11.-12. april i Oslo. Invitasjonene sendes i disse dager ut til blant andre USAs utenriksminister Condoleezza Rice, FNs generalsekretær Kofi Annan og Verdensbanksjef James Wolfensohn. Utenriksdepartementet går bredt ut og inviterer også arabiske land til giverlandskonferansen. Målet er å få internasjonal støtte til gjenoppbygging og utvikling av Sudan, og bidra til at fredsavtalen som ble undertegnet 9. januar i år kan overholdes.

Norge er opptatt av at det ikke må gå for lang tid før giverlandene kommer sammen for å koordinere langsiktig bistand til Sudan. Samtidig stilles det krav til partene i Sudan om at det må være en viss fremgang i gjennomføringen av fredsavtalen, for at giverlandskonferansen skal finne sted. Dersom den politiske og humanitære situasjonen forverres, først og fremst i Darfur, kan konferansen bli utsatt.

Invitert til giverlandskonferanse: Kofi Annan.

Invitert til giverlandskonferanse: Condoleezza Rice.

”

Bistand til antikorrupsjonsarbeid er en selvmotsigelse - det pøses penger inn i land med utbredt korrupsjon for å få dem til å stoppe misbruk av penger.

Jens Andvig, seniorforsker NUPI

Fra frigjørere til undertrykker

Det kriserammede Zimbabwe har overlevd 25 år med Mugabe i førersetet

BULAWAYO (b-a):

Zimbabwes president Robert Mugabe lader opp til to store feiringer de neste ukene. Først en forventet seier ved parlamentsvalget 31. mars, deretter et karneval som skal markere at han har sittet et kvart århundre ved makten. Blant folket er ikke festgleden like stor.

• I ZIMBABWE:
WILSON JOHWA

ZIMBABWE Bob, som presidenten også kalles, har allerede hatt én stor fest. Det var i forbindelse med 81-årsdagen den 21. februar. Da var de statskontrollerte avisene fulle av helsides annonser fra statlige selskaper som ønsket «Hans Høyhet» mange nye og gode år. Av et statlig universitet ble han tildelt nok en æresgrad – den 14. i rekken.

Viktigere er det at bursdagskaleset for alvor markerte at Mugabe tilhører gruppen av Afrikas «livstidspresidenter». Mugabe er nummer fem i rekken av afrikanske ledere som har sittet uavbrutt i presidentstolen i flere tiår. Han er bare slått av Omar Bongo i Gabon (ved makten siden 1967), Mohammed Gaddafi i Libya (ved makten siden 1969), Teodoro Obiang Nguema i Ekvatorial Guinea og José Eduardo dos Santos i Angola (begge ved makten siden 1979).

Sleivspark mot briter. Alderen har ikke klart å temme Mugabe. Trebarnsfaren har en ungdommelig utholdenhet og en skarp mental årvåkenhet. Til tross for at både EU og USA har utstedt reiseforbud, reiser han fortsatt utenlands, fulgt av sin andre kone og eks-sekretær, Grace. 81-åringen kan stå oppreist i timevis uten pause når han holder sine flammende taler. Favorittmålet for hans giftige tunge er opposisjonsleder Morgan Tsvangirai og den britiske statsministeren Tony Blair. Sistnevnte blir beskyldt for å svikte forpliktelsene fra Englands koloniale fortid og for å støtte opposisjonen.

– Du kan aldri overbevise en engelsk mann om at dere er likeverdige, aldri, aldri, sa Mugabe i et intervju i anledning 81-årsdagen.

Ironisk nok gir Mugabes egen oppførsel og hans kjærlighet for cricket visse assosiasjoner til engelsk overklasse. Men hans bitterhet overfor den hvite minoriteten har likevel resultert i utrenskninger av cricketlagets hvite, erfarne spillere.

Stort ego. Mange i Zimbabwe håper at en aldrende Mugabe vil trekke seg tilbake, selv om han offisielt skal sitte til 2008.

– Det som hindrer han i å gå av, er egoet. Han kommer aldri til å fratre, sier Judith Todd, datter til Garfield Todd, som var statsminister i det tidligere Rhodesia.

I 1970-årene kjempet Judith Todd mot «kolonistyre» sammen med Mugabe og andre svarte nasjonalister. Men ved forrige valg mistet hun statsborgerskapet og dermed stemmeretten, i likhet med hundrevis av andre som har utenlandskfødte foreldre.

Når Mugabe en gang går av, vil han etterlate en arv som minner lite

Zimbabwes 81-årige president **Robert Mugabe**, iført fargene til regjeringspartiet Zanu PF, sparket i gang valgkampen 11. februar i år.

FOTO: EPA/STR, SCANPIX

om den en gang så høyt aktede revolusjonære helten. I sin tid fikk han både æresridderskap av Storbritannias Dronning Elizabeth, Jawaharlal Nehru-prisen og Africa Prize for Leadership for the Sustainable End of Hunger. I dag er landet i ruiner, og mange sulter. Likevel vil presidenten feire. En dobbel feiring vil markere hans 25 år ved makten og seier for hans parti i landets sjettede parlamentsvalg 31. mars. Mugabes parti, Zanu-PF, er ventet å feie rent bord idet som analytikere beskriver som et «to-parti-løp» mellom Zanu-PF og opposisjonspartiet Movement for Democratic Change (MDC).

– Vi kan ikke engang stove ordet «taper», sa Mugabe til partifunksjonærene da startskuddet gikk for Zanu-PFs valgkampanje i februar.

Lite feststemt folk. Minnedagen for landets uavhengighet fra Storbritannia den 18. april vil gi Mugabes valgseier en ekstra piff. Uavhengigheten markerer også et kvart århundre med Zanu-PF og Mugabe i førersetet. Statsmediene teller ned til landets 25. uavhengighetsjubileum, og kaller det entusiastisk for et «sølvjubileum» som markerer «25 år med uavhengighet og demokrati».

Det er imidlertid få tegn på at entusiasmen har smittet over på folket.

– Folk i Zimbabwe er ikke stolte over å bære flagget eller syngje nasjonalsangen. De symboliserer ikke lenger noen nasjonalfølelse, men representerer Zanu-PFs triumfferd, sier Gordon Moyo, leder for pressgruppen Bulawayo Agenda.

«Demokrati» er også et ord som henger som en tung sky over landet. I januar kalte USAs utenriksminister Condoleezza Rice Zimbabwe for «tyranniets utpost» i selskap med Cuba, Burma, Iran, Nord-Korea og

Hviterussland. I februar la Den Afrikanske Unionen fram en rapport som fordømte den politiske undertrykkelsen og belyste landets lemfel-dige omgang med menneskerettighetene i forkant av presidentvalget i 2002. Med denne rapporten brøt AU normen om «stilltiende samtykke» overfor medlemslandene i unionen.

Einstøing. 80 prosent av Zimbabwes befolkning lever i fattigdom. Mange legger skylden for den situasjonen de er i på presidenten.

– Jeg synes virkelig det verste uttrykket for ondskap er når en leder ikke er lei seg eller føler empati med folk som har det vondt og lider, sier pastor Raymond i baptistkirken i Bulawayo.

Mugabe gikk selv på katolsk skole nær hjemmet sitt i den nordvestre delen av Zimbabwe. Han var kjent for å være en einstøing, og moren hans ønsket at han skulle bli prest. Han utdannet seg til lærer på Fort Hare Universitetet i nabolandet Sør-Afrika. Senere underviste han på skoler i det som i dag er Zambia og i Ghana, den første afrikanske kolonien som vant uavhengighet.

I 1961 giftet han seg med lærerkollegaen Sally Heyfron. Mange mener hennes død i 1992 hardnet Mugabe og bidro til hans ringeakt for uavhengighetsidealene.

Tidligere Sør-Rhodesia ble i 1980 til Zimbabwe, etter en sju år lang krig som kostet 50.000 liv. I de første årene var landet en modell for andre afrikanske land, med et godt utdanningssystem og helsetjenester for den tidligere så dårlig stilte svarte majoriteten. I dag er Zimbabwe inne i sitt femte år med politisk og økonomisk krise.

De første to tiårene etter uavhengigheten, regjerte president Mugabe uten utfordrere. Hans forso-

ningspolitikk ga spesielt gjenklang hos den økonomisk sterke, hvite minoriteten og hos givere. Til tross for at regjeringen omfavnet sosialismen, tillot den markedet å blomstre. Dette bidro til å gjøre landet til det rikeste i Afrika sør for Sahara. Tanzanias statsleder Julius Nyerere refererte til Zimbabwe som «Afrikas juvel».

I dag hevder noen at presidentens totalitære tendenser var tydelige allerede fra starten. I begynnelsen av 80-årene slo regjeringen hans hardt ned på opprør i de sørvestlige provinsene i Matabeleland. Et forsøk på å introdusere ettpartipolitikk møtte hard motstand, og ble til slutt droppet. Voksende kor-

NORSK BISTAND TIL ZIMBABWE

■ Zimbabwe var et prioritert land for norsk bistand fra 1980, da landet ble frigjort.

■ På grunn av den politiske situasjonen ble all stat-til-statbistand fryst i 2000 og deretter avsluttet i 2002.

■ Norge har sluttet seg til internasjonale straffetiltak mot Zimbabwe.

■ Det som er igjen av norsk bistand kanaliseres bare gjennom ikke-statlige samarbeidspartnere og FN.

■ Samlet norsk bistand til Zimbabwe i 2003 var 49,5 millioner kroner (2002: 57 mill. kr., 2001: 92 mill.kr.).

■ Støtten gikk først og fremst til helse, utdanning og tiltak knyttet til godt styresett (sivilt samfunn, menneskerettigheter, demokrati, frie medier, antikorrupsjon).

rupsjon og politiske blundere resulterte i framveksten av et sterkere sivilsamfunn, spesielt fagforeningsbevegelsen.

Men det virkelige vendepunktet i Mugabes politikk kom med opprettelsen av det første store opposisjonspartiet MDC i 1999. MDC fikk mye økonomisk støtte fra den hvite delen av befolkningen, og ble startet få måneder før et valg som regjeringen sannsynligvis ville tape. Regjeringen satte umiddelbart i gang et voldelig landreformprogram – rundt 4.000 hvite gårdeiere som kontrollerte 70 prosent av den beste jorda skulle jages bort. Målet var å gi jorda til svarte bønder, men Mugabes venner har blitt favorisert. Dom-

mere og militært seniorpersonell er blant de som har fått jord.

Voldsbølge. Av frykt for å tape valgene i 2000 og 2002, satte regjeringen i gang en voldsbølge, spesielt rettet mot opposisjonen. Begge valgene ble ødelagt av beskyldninger om valgfusk. Like etter kom en innskjerping av media- og sikkerhetslovgivningen. Meningen var å avskrekke opposisjonen, journalister og sivile grupper. Det populistiske landreformprogrammet har fortsatt alvorlige konsekvenser for politikk og økonomi i Zimbabwe. Økonomien, som allerede var svekket av landets fem år lange delaktighet i krigen i Den demokratiske republikken Kon-

go, har krympet 40 prosent i løpet av de siste fire årene. Zimbabwe har i dag verdens høyeste inflasjonsrate. Mens det tidligere var nettoeksportør av mat, står landet i dag overfor betydelig matmangel.

Men Mugabe ser ingen grunn til å overlate makten til andre. Han har erklært at MDC aldri vil styre landet – «aldri, ikke i min levetid og heller ikke etter at jeg er død».

Hans knefall for despotismen er til forveksling lik Ian Smiths, som var den siste rhodesiske statsminister som Mugabe kjempet mot. Smith huskes best for å ha sagt at «det vil aldri bli svart styre i Rodesia – ikke i min levetid, ikke på tusen år». Han bor fortsatt i Zimbabwe, noe

Mugabe stadig påpeker for å vise hvor romslig og forsonende regjeringen er i forhold kolonitiden. De to mennene ligner stadig mer på hverandre, selv om Smith var populær blant et flertall av sine egne.

– Det er nesten som om Mugabe har en personlig ambisjon om å overgå Smith, sier Jenni Williams, leder av pressgruppen Women of Zimbabwe Arise.

– Noen psykologer tror jo at du blir den personen du hater mest.

Wilson Johva er zimbabvisk journalist.

Opposisjonen går til valg – med alle odds mot seg

ZIMBABWE

• WILSON JOHWA
BULAWAYO (b-a): Nok en gang skal folk i Zimbabwe gå til valgurnene. Denne gangen for å stemme på 120 parlamentarikere den 31. mars.

Lite har endret seg siden presidentvalget i 2002, da valgobservatører mente valget brøt med alle demokratiske standarder. Valget ga president Robert Mugabe seks nye år ved makten.

I parlamentsvalget to år tidligere, i 2000, fikk det største opposisjonspartiet Movement for Democratic Change (MDC) nesten halvparten av setene i nasjonalforsamlingen. Partiet, som ble stiftet bare ni måneder før valget, påsto at de ville ha vunnet enda flere plasser dersom det ikke hadde vært så mye vold og trusler. MDC gikk til Høyesterett og hevdet at 38 av setene til regjeringspartiet ble vunnet ved hjelp av brutalitet. Fem år senere er to saker avsluttet – begge setene er gitt til MDC.

Følger ikke regler. Det er ventet mindre vold ved dette valget. Men vinningsjansene går fortsatt i favør av

president Robert Mugabes parti, Zanu-PF.

– Møtene våre forbyes eller avbrytes, valgmedarbeidere kan ikke dele ut brosjyrer på gata og vi må ha tillatelse til å henge opp plakater, sier partimedlem Eddie Cross.

For seks måneder siden sa MDC at de ville «innstille deltakelsen» i valget så lenge regjeringen ikke rettet seg etter valgprinsippene slik de er utformet av Southern African Development Community (SADC).

Avtalen om disse valgprinsippene ble undertegnet i august i fjor.

Retningslinjene krever blant annet at alle partier skal ha retten til å drive kampanje, få tilgang til statlige medier og at valget skal gjennomføres av en uavhengig institusjon. MDC hevder at regjeringen bare har gjort kosmetiske endringer. Dette omfatter blant annet gjennomslittige stemmeurner, opprettelsen av en uavhengig valgkommisjon og innføring av én stemmedag i stedet for to.

Vanskelig klima. Opposisjonspartiet måtte til slutt bestemme seg – en-

”

Vi kan ikke engang stove ordet «taper»

Robert Mugabe, president.

”

Tiden er kommet for oss til å erklære at nok er nok. Det er på tide å begynne på ny frisk.

Morgan Tsvangirai, leder for opposisjonspartiet MDC i Zimbabwe.

ten å delta i et valg som verken vil bli fritt eller rettfærdig, eller å boikotte det hele og risikere å bli satt helt på sidelinjen politisk. Partiet valgte å bli med, utelukkende for å holde liv i håpet om forandring. Men bekymringen er stor for regjeringens plan om å la hæren administrere valget. Sivile organisasjoner hevder dessuten at det er grunn til å stille spørsmål ved halvparten av de 5,6 millioner registrerte velgerne. Mange døde mennesker skal være med på listene, i tillegg til at et høyt antall velgere er ført opp to ganger.

Valget vil også ekskludere en fjerdedel av Zimbabwes landsmenn som har forlatt landet, hovedsaklig på grunn av arbeidsløshet, sult og økende statlig undertrykking. Folk i eksil har stilt rettslig krav om at landet skal godkjenne stemmer som kommer utenfra, men analytikere er ikke spesielt optimistiske.

– Valgklimaet har aldri vært så urettferdig som det er nå, og det politiske klimaet har aldri vært så undertrykkende, sier spaltisten Chido Makunike.

– Alle de faktorene som må være på plass for at jevnlig valg skal ha en reell demokratisk funksjon, er blitt snevret inn. Det eneste som er igjen er det tomme skallet av stemmegivingen, som også er sterkt preget av korrupsjon.

Ikke vestlige observatører. Regjeringen har strøket EU og USA fra listen over land som er invitert til å overvåke valget. De vestlige landene blir beskyldt for å ha en «forutinntatt negativ oppfatning» av valget i Zimbabwe. De fleste observatørene som regjeringen har invitert kommer fra Afrika og Karibia.

En delegasjon fra den mektige fagforeningen Confederation of South African Trade Unions (COSATU) har blitt kastet ut to ganger av Zimbabwe i løpet av de seks siste månedene. Også en delegasjon fra Sør-Afrikas opposisjon, Democratic Alliance, ble nektet adgang til landet da den ankom flyplassen i Harare i februar.

COSATU sier de nå vil trappe opp kampanjen mot regjeringen i Zimbabwe, blant annet ved å bruke sin tyngde som fagforening til effektivt å blokkere landets grenser. Til tross for et slikt utgangspunkt for valget, som inkluderer misbruk av statlige medier og manipulering av mathjelp til landsbygda, snakker MDC om å vinne.

Nok er nok. – Vi er lei av et styre som skylder på imaginære utenlandske fiender for feil det selv har begått. Tiden er kommet for oss til å erklære at nok er nok. Det er på tide å begynne på ny frisk, sa partileder Morgan Tsvangirai.

Selv om MDC skulle få flertall ved valget, vil ikke seieren være innen rekkevidde. Konstitusjonen vil fortsatt tillate president Robert Mugabe å utpeke 20 medlemmer av parlamentet. Ytterligere ti seter er holdt av til tradisjonelle ledere med romslige frynsegoder betalt av regjeringspartiet.

Mange frykter at en seier til MDC vil kaste Zimbabwe ut i en konstitusjonell krise med et opposisjonsparlament som kjemper om makten mot president Mugabe og hans allierte.

I august sa sjefen for de væpnede styrker, general Constantine Chiwenga, at de militære aldri vil tillate MDC å ta over landet, selv om partiet skulle vinne valget.

Opposisjonens støttespillere tiljubler partileder Morgan Tsvangirai. Han lover velgerne å vinne valget.

FOTO: EPA, SCANPIX

Slik fikser du valget!

En guide for deg som allerede sitter ved makten og ikke er redd for å misbruke den

Går du med en diktator i magen? Da kan det være lurt å se på hvilke triks som kan brukes for å klamre seg til makt og privilegier. Lær av Robert Mugabe og hans likesinnede!

VALGFUSK

• SYNNOVE ASPELUND

Valg og demokrati har i mange år stått øverst på de vestlige bistandsgiveres kravliste overfor utviklingsland. Og stadig flere land har bøyd av og innlatt seg på «demokrati etter vestlig mønster». Men hvor demokratiske er egentlig demokratiene? Og hvor frie er valgene?

Med utgangspunkt i rapporter og inntrykk fra valgobservatører og forskere har Bistandsaktuelt satt opp denne listen over metoder for å «fikse» valget. Disse triksene benyttes mer eller mindre hyppig for å lure bistandsgivere, observatører og egen befolkning.

Her følger de vanligste metodene for valgfusk som er benyttet ved såkalte «demokratiske valg» i Afrika. Triksene knytter seg til seks ulike stadier av valgprosessen:

1) Før, under og etter selve valget.

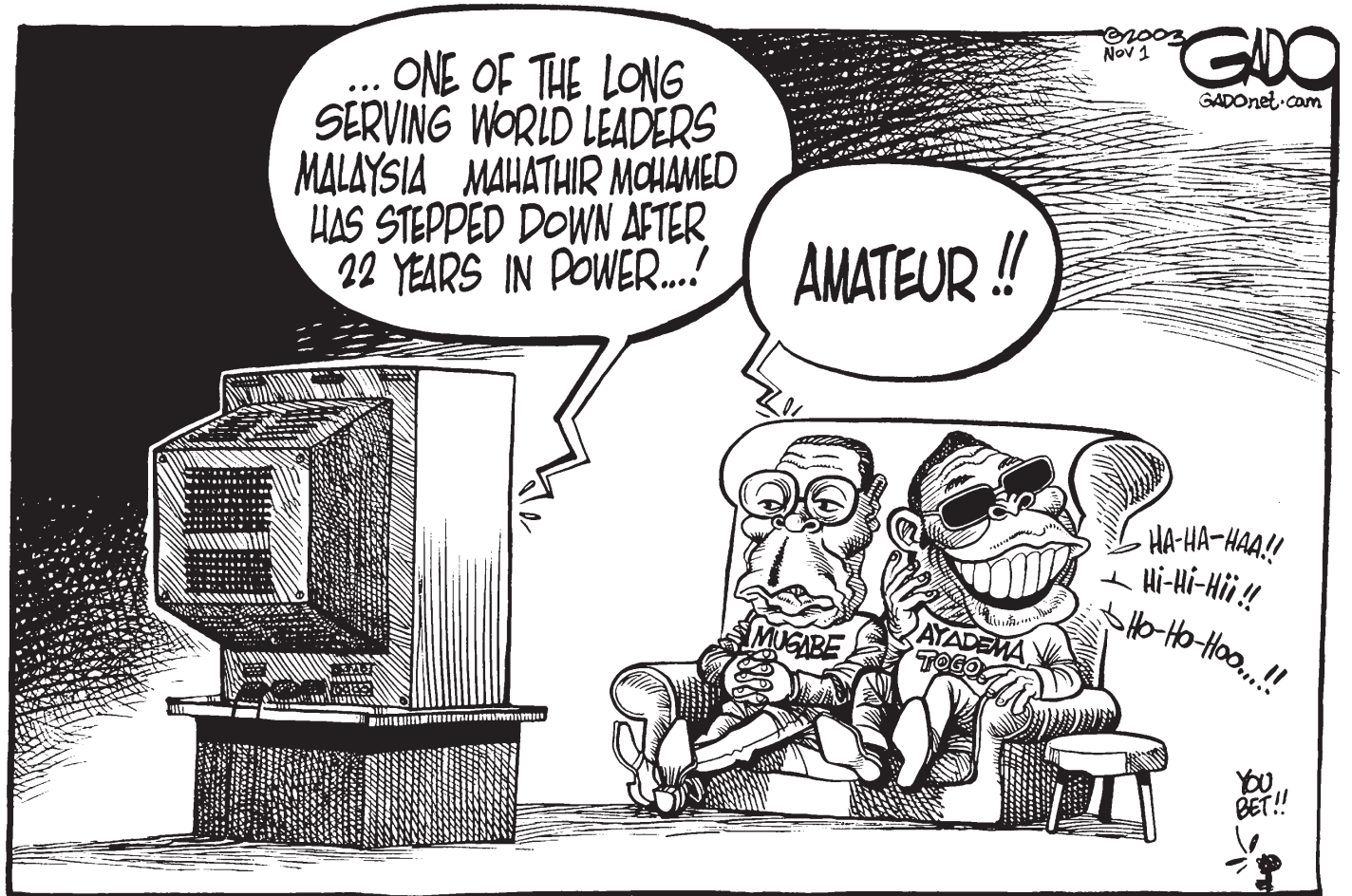
■ Bidra til mest mulig usikkerhet rundt de politiske spillereglene. Sørg for å lage lover som gagnar deg selv. En klassiker er å få til en grunnlovsendring som gjør at du kan sitte en tredje periode, i stedet for å måtte gå av slik loven egentlig tilsier. (Zambias president Frederick Chiluba prøvde dette forgjeves i 2001. President Museveni i Uganda jobber med saken i forkant av valget i 2006.)

■ Ta full kontroll over mediene og ikke la opposisjonen komme til med sine synspunkter. Kast ut alle utenlandske korrespondenter og putt journalister du misliker i fengsel, (slik Mugabe gjør).

■ Forby eller begrens aktiviteten til organisasjoner, spesielt de som jobber med menneskerettigheter. (Også her er Mugabe en ener for tiden.)

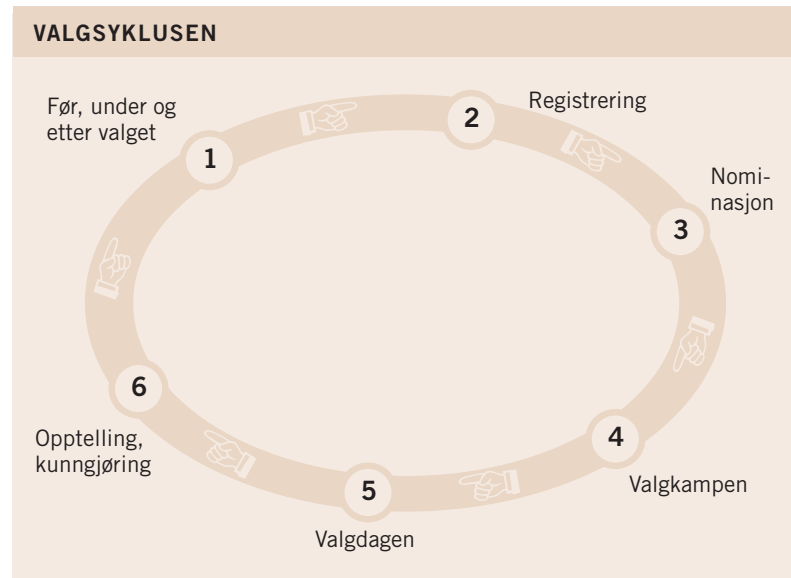
■ Sørg for å skape så dårlige kår i landet at mange potensielle opinionsledere må flykte, deretter nekter du dem å stemme i hjemlandet hvis de ikke har bodd der den siste tiden. (Dette grepet tok Mugabe ved forrige valg.)

■ Plassér militære eller bevæpnede partimedlemmer, gjerne ungdomsmilits, rundt omkring i landet, (slik

Zimbabwes president Robert Mugabe og Togos militærstøttede diktator Gnassingbe Eyadema på en karikaturtegning i 2003. Eyadema, som tok makten ved et militærkupp i 1967, døde 5. februar i år og makten ble overlatt til hans sønn.

TEGNING: GADO

Mugabe gjør nå i de siste ukene før parlamentsvalget).

■ Vær nøye med sammensetningen av valgkommissjonen, og plassér

dine lojale venner i de organene som skal gjennomføre valget. (Et framstående eksempel er nok en gang Mugabe, som har plassert mili-

”

Oppfinnsomheten er helt utrolig – synd den ikke blir brukt på noe annet enn valgfusk.

Arne Tostensen, CMI-forsker.

Ordforklaring: Uncircumcised – Ikke omskåret.

tære og Zanu-PF-tilhengere i de sentrale valginstitusjonene.)

■ Del inn valgdistriktene på en måte som favoriserer deg og ditt parti.

■ Ignorer forpliktelsene om informasjon og opplæring i hvordan et valg foregår.

2) Registrering.

■ Gjør registreringen lett der oppslutningen din er stor, og tilsvarende vanskelig der opposisjonen står sterkt.

■ Sørg for svært kompliserte registreringsprosedyrer, for eksempel at alle må registrere seg to ganger. Sørg for et tungrodd valgbyråkrati slik at mange ikke gidder eller rekker å registrere seg. (Svært vanlig i Afrika. Ved presidentvalget i Zambia i 2001 var det bare 2,4 millioner av de 3,6 millioner stemmeberettigede som klarte å skaffe de riktige papirene innen registreringsfristen.)

■ Gjør det spesielt vanskelig for kritiske grupper, som studenter og in-

Mugabe satser på kvinnene

ZIMBABWE

• SYNNOVE ASPELUND

Visepresidenten skal være kvinne og en tredjedel av setene i parlamentet er satt av til kvinnelige politikere. Foran parlamentsvalget 31. mars ønsker Zimbabwes president Robert Mugabe å framstå som kvinnenes frontkjemper.

– Mugabe er ute etter legitimitet, og en strategi er å satse på kvinner. De utgjør flertallet av velgerne, og det ser fint ut å ha et slikt fokus, sier Sarah Chiumbu, stipendiat ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo. Den zimbabwiske kvinnen var menneskerettighetsaktivist i hjemlandet. Nå følger hun med på opptrappingen til valget.

– Dette blir et annerledes valg.

Mens det ved tidligere valg har kommet kraftig kritikk av feil og mangler, har Mugabe nå sørget for at alt ser bra ut – på papiret. En ny valglov er nylig innført, som for eksempel tillater opposisjonspartier. Men i praksis ser vi jo at det har vært mye trakassering av opposisjonspartiet MDC, sier Chiumbu.

Hun peker på at reformer som kommer så kort tid før valget, ikke kan rette opp alt som er gjort for å motarbeide de demokratiske kreftene de siste årene.

Taktikk. Chiumbu tror Mugabe og hans parti Zanu-PF vil gå av med seieren og sørge for å få godkjenning av valget fra SADC (The Southern African Development Community).

Dermed vil Mugabe få noe av den legitimiteten han er på jakt etter.

– Han gjør de riktige tingene nå, i tråd med SADC-reglene for valg. Valgene i 2000 og 2002 var preget av «planlagt og statsstøttet» vold, nå er det mye mindre av dette. Spørsmålet om landrettigheter som sto sentralt i 2002 er byttet ut med fokuset på kvinner, sier Sarah Chiumbu.

Selv får hun ikke stemme. Nærmere fem millioner mennesker fra Zimbabwe lever i utlandet, mange på grunn av de politiske forholdene i hjemlandet. At de ikke får stemme er et av mange knep Mugabe tyr til for å holde motstandere unna.

Terror mot folk. Professor Helge Rønning, er Chiumbus kollega på

Sarah Chiumbu, stipendiat ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo.

Institutt for medier og kommunikasjon. Han har god kjennskap til medier og demokrati i Zimbabwe.

– Mange steder på landsbygda i Zimbabwe er det dokumentert at folk ikke tør å stemme på opposisjonen, og vi har sett flere eksempler på at opposisjonsmøter blir stanset, sier han.

Naivitet. Mugabe vil ikke la vestlige valgobservatører overvåke dette valget. Men selv om de hadde vært tilstede, er det ikke sikkert det hadde bidratt til et mer fritt og åpent valg.

– Det internasjonale samfunnet har vist en naivitet på dette området, ved å tro at det holder å ha valgobservatører i noen få dager rundt valget, sier Helge Rønning.

Vil forske mer på religiøs bistand

• GUNNAR ZACHRISEN

FORSKNING

Religion er blitt «in» i utenrikspolitikken. Mens statsminister Bondevik sier til Dagbladet at det er behov for mer religiøs dialog i utenrikspolitikken, varsler norske forskningsinstitusjoner økt forskning på religiøse organisasjoners rolle i bistanden.

Startskuddet går med en stor internasjonal forskerkonferanse i Oslo 7.-8. april i år.

- De religiøse organisasjonene er nærmest et glemt område i NGO-forskningen. I utviklingen av teori og i den internasjonale litteraturen på området er de nærmest fraværende, sier den norskghanesiske forskeren Paul Opoku-Mensah. Han leder det internasjonale planleggingsarbeidet for konferansen som vil samle noen av verdens fremste NGO-forskere.

- Men hvorfor er dette et viktig forskningsområde?

- Det var de som var først ute med å drive bistand i fattige land. De har alltid vært viktige, men har blitt en stadig viktigere bistandskanal de siste tjue årene. I tillegg til de kristne misjonsorganisasjonene begynner også organisasjoner fra andre trossamfunn - ikke minst mus-

limske - å ha en stadig sterkere tilstedeværelse i mange land. Hvis man for eksempel skal analysere Afrika, er det ikke mulig å prøve å forstå samfunnene uten samtidig å se på de religiøse organisasjonenes rolle og innflytelse mange steder, sier Opoku-Mensah.

Ifølge forskeren, som til daglig jobber ved Universitetet i Bergen, og er koordinator for et nettverk av NGO-forskere, ønsker man at seminaret i Oslo skal bli et vendepunkt i NGO-forskningen, og at det nå skal bli både mer og bedre forskning rundt religiøse organisasjoner. Organisasjoner med utspring i ulike religioner og trossamfunn vil bli gransket kritisk.

- Dette betyr ikke at man bare skal se på negative sider, vi må også trekke inn den positive innflytelsen, og bidra til et mer helhetlig og nyanisert bilde, sier forskeren.

Konferansen i Oslo er organisert av The Comparative Research Programme on NGOs og Civil Research Network, mens Norsk Utenrikspolitisk står som vertskap. Forskere fra Senter for utviklingsstudier, Senter for utvikling og miljø og International Society for Third Sector Research er også med på arrangementet.

Kenyas tidligere leder **Daniel arap Moi** var flink til å holde seg ved makten - men måtte til slutt gi tapt.

Ugandas president **Yoweri Museveni** har sin egen oppfatning av demokrati og konstitusjonelle regler.

tellektuelle. Krev for eksempel at unge mennesker må ha et brev fra husverten eller arbeidsgiveren for å få stemme, (slik det nå gjøres i Zimbabwe). Eller nekt rett og slett opposisjonelle å registrere seg.

■ Nekt folk med utenlandskfødte foreldre statsborgerskap, slik at de ikke kan stemme. (Mugabe innførte denne loven ved forrige valg og kvittet seg på den måten med en del plagsomme motstandere.)

■ Ikke informér om hvor, når og hvordan man skal registrere seg.

■ Ikke sett av mye tid for folk til å sjekke at de faktisk er blitt registrert - dermed kan mange i stedet få beskjeden på selve valgdagen: «Beklager, du står ikke på listen og har følgelig ikke stemmerett!».

■ Når registreringen er ferdig, legg til en halv million stemmer for sikkerhets skyld. Døde personer eller rett og slett falske navn kan brukes. (I Malawi i 2004 måtte riktignok antall velgere justeres ned med over en million, men ingen kunne finne ut om det var et bevisst forsøk på juks, så det kan gå bra.)

3) Nominasjon.

■ Ikke vær nådig mot egne partifeller dersom de ikke er 100 prosent på linje med deg. Som leder har du god mulighet til å plassere de du selv foretrekker i ulike verv, og sparke ut de som ikke danser helt etter din pipe. (Under valget i Malawi i 2004, ble for eksempel de i partiet som stemte mot at presidenten skulle få sitte en tredje periode luket ut.)

■ Gi ulik informasjon om tid og sted for nominasjonsmøter, (slik regjeringspartiet UDF i Malawi lyktes med).

■ Bruk såkalte «hate speeches» - taler med hatefullt språk. (Den kenyanske politikeren Martha Karua ble for eksempel kalt «you uncircumcised woman!» av egne partifeller i en tale før 1997-valget. Dette skulle signalisere noe i retning av «din hore, hvordan kan du representere oss?»). Riktignok er hun minister i Kenya i dag, men metoden kan vise seg å ta rotta på noen.) I denne sammenheng kan lokale språk med fordel tas i bruk, med den fordel at internasjonale valgobservatører ikke skjønner hva som foregår.

■ Ikke bygg for store partier, det kan true din egen posisjon. Helst bør du være rik og eie partiet selv.

4) Valgkampen.

■ Bruk det du kan av offentlig ressurser for å nå flest mulig - nyt fortrinnet du har med fri tilgang til statlige fly, helikoptre, biler, penger, osv. (Gjør som Mugabe har gjort foran dette valget: han har gitt 100 ganger så mye støtte til sitt eget parti Zanu-PF som til opposisjonsparti-

et MDC.)

■ Kjøp stemmer! (Ikke uvanlig i Afrika. Under valgkampen i Kenya i 1992 ble det tatt bilder av partifunksjonærer som delte ut pengesedler til velgerne, så se opp for fotografer!)

■ Sabotér motstanderens valg møter, ty til vold om nødvendig. (Å sette fyr på biler og hus er et effektivt og utbredt virkemiddel, blant annet brukt i Uganda.)

■ Unngå at politiske motstandere slipper til i mediene. Ta eventuelt kontroll over mediene selv, for eksempel gjennom strenge medielover. (Her har Mugabe gjort et godt arbeid de siste årene.)

5) Valgdagen.

■ Benytt deg av «ballot stuffing» - et triks som innebærer at ferdig utfylte stemmesedler stappes ned i urnene før valget starter. (Velkjent metode fra flere land i Afrika.)

■ Plassér militære rundt omkring så folk blir sånn passe redde. (I mangel av nok politifolk har for eksempel President Museveni i Uganda latt hæren, som står han svært så nær, overvåke valget. Paramilitære styrker i Kenya har også vist seg å ha en avskrekkende effekt.)

■ Ikke la hvem som helst få overvåke valget, bare «vennlighsinnede». (Kast ut brysomme utenlandske observatører, slik Mugabe gjorde med EU-delegasjonen under forrige valg.)

■ Ha få valglokaler i områder hvor du har liten støtte - sørg for få valgfunksjonærer og milelange køer (slik det blant annet var vanlig under Moi-regimet i Kenya).

6) Opptelling av stemmer og kunngjøring av valgresultat.

■ La dine venner i de lokale valgsekretariatene vrake stemmesedler som støtter motstanderen din.

■ Tell feil eller overse stemmer.

■ La stemmer som går til deg selv og ditt parti telle dobbelt.

■ Fortsatt redd for å tape? Trykk opp noen tusen falske stemmesedler og stikk de inn i bunken av stemmesedler når de telles. (Slik skal det for eksempel ha blitt gjort i Zambia i 1996, der «noen» trykket 10.000 ekstra stemmesedler.)

■ Kronen på verket kan være selve kunngjøringen av valgresultatet, (der det kan være tips å hente fra valglokaler i Kenya i 1992): les rett og slett opp et helt annet tall enn det som står på papiret foran deg!

Kilder: Crisis in Zimbabwe Coalition, Chr. Michelsens Institutt (CMI) ved Lise Rakner og Arne Tostensen, boka «And the winner might be...» Tomm Kristiansen (ed.), Bistandsaktuelt, BBC, www.eisa.org.za, www.idea.int.

Ordforklaring:
NGO - ikke-statlig organisasjon.

Liten tiltro til misjonen

SPØRREUNDERØKELSE

Mindre enn 15 prosent av de spurte i en undersøkelse sier at de tror at misjonsorganisasjonene er de mest effektive i bistandsarbeidet. Misjonsorganisasjonene ble sammenlignet med Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Plan Norge.

Røde Kors har tre ganger så godt omdømme som misjonsorganisasjonene når det gjelder tro på hvem som driver mest effektivt, viser undersøkelsen som er foretatt av Veatne Consulting og gjengitt i avisen Vårt Land.

Imageundersøkelsen som er laget på oppdrag fra Norsk Misjons Bistandsnemnda, viser at nordmenn flest har mindre tillit til misjonens bistandsarbeid enn til andre, sekulære organisasjoner.

- Misjonen står svakere i folks bevissthet enn vi hadde håpet. Dette viser at alle misjonsorganisasjonene har en stor utfordring når det gjelder å fortelle hvem vi er, hva vi gjør -

og hva vi ikke gjør, sier generalsekretær Oddvar Espegren i Bistandsnemnda.

Han mener at misjonsorganisasjonene må ta et krafttak for å styrke sitt informasjonsarbeid.

I undersøkelsen svarer to av tre at de mener misjonsorganisasjonene bruker bistandsmidler de får fra staten, til evangelisering.

Den omfattende undersøkelsen, som bygger på intervjuer med 300 mennesker i Stavanger og Oslo, viser at bare en av fire synes misjon er en god eller svært godt egnet kanal for offentlige bistandsmidler. 37 prosent mener at misjon er en lite eller svært lite egnet kanal for statsfinansiert bistand.

45 prosent av de spurte mener at Røde Kors er den av bistandsorganisasjonene som er mest effektiv og som «hjelper flest per krone». 23 prosent velger Redd Barna som svaralternativ på dette spørsmålet, mens nær 15 prosent peker på misjonsorganisasjonene som mest effektive.

Til sammenligning svarer 11 prosent Norsk Folkehjelp og seks prosent Plan Norge. Kirkens Nødhjelp og Flyktningerådet er ikke blant svaralternativene i undersøkelsen.

Oddvar Espegren, generalsekretær i Bistandsnemnda.

Folkehjelpen mener Norge svikter Sudan

FOLKEHJELPEN

Generalsekretær i Norsk Folkehjelp, Eva Bjøreng (bildet), mener Norge svikter fredsarbeidet i Sudan ved ikke å delta mer i fredsbevarende operasjoner.

- Norge har vært ledende i fredsforhandlingene og i hjelpearbeidet. Nå må vi også være ledende i freds-

operasjonene. Hvis ikke svikter vi i det avgjørende øyeblikket, sier Bjøreng.

FNs generalsekretær Kofi Annan har bedt om 10.000 soldater til en fredsbevarende operasjon i Sudan. Norge tilbyr 30 militære mannskap.

- Hvordan skal FN greie å mobilisere 10.000 soldater når en av de viktigste støttespillerne, Norge, bidrar med bare 0,3 prosent? spør Norsk Folkehjelp.

Fastlåste fronter i fjellandet

Kongekuppet i Nepal bidrar neppe til positiv løsning

KATMANDU (b-a): Så langt har over 11 000 mennesker mistet livet i den ni år lange konflikten mellom regjeringen og maoistene i Nepal. Kong Gyanendras maktovertagelse ser foreløpig bare ut til å ha gjort situasjonen enda mer fastlåst.

NEPAL

• I NEPAL:
NAVIN SINGH KHADKA

Etter at han ble konge som et resultat av massakren i det kongelige pallass 1. juni 2001 uttalte Nepals kong Gyanendra følgende: - Jeg kan ikke være en passiv tilskuer til det som skjer i landet slik min bror var. (Broren var kong Birendra, som ble drept i massakren, red. anm.)

1. februar i år annonserte 58 år gamle Gyanendra at han hadde oppløst Nepals sittende koalisjonsregjering, og at han umiddelbart ville innsette en regjering ledet av han selv. Kongen hevdet at hans inngripen var helt nødvendig fordi Nepals politiske partier ikke hadde klart å avholde valg og var ute av stand til å finne en løsning på konflikten med den maoistiske opprørsbevegelsen i landet. Kong Gyanendra beskyldte videre partiene for å være korrupte og hevdet de kun var opptatt av å krangle seg i mellom og at de derfor var i ferd med å ødelegge Nepals framtid.

Dette var anklager kongen hadde kommet med flere ganger tidligere, og maktovertagelsen i februar kom derfor ikke helt uventet. Da kongen avsatte statsminister Sher Bahadur Deuba for første gang i 2001, var det mange som trodde at det var begynnelsen på en kongelig maktovertagelse. Men i stedet valgte kongen å innsette tre forskjellige statsministere i rask rekkefølge. Nummer tre som fikk sparken var altså Sher Bahadur Deuba igjen, åtte måneder etter at kongen hadde innsett han som statsminister for andre gang.

Opposisjonelle arrestert. Stemningen i Katmandu da kongen avsatte statsministeren var helt annerledes og mer spent denne gang enn da han gjorde det samme for to og et halvt år siden. Da Gyanendra 1. februar annonserte at han hadde oppløst regjeringen, ble alle telefonlinjer øyeblikkelig stengt. Videre ble statsminister Deuba, mesteparten av hans regjering, samt lederne for de større politiske partiene enten arrestert eller satt i husarrest. Landets eneste internasjonale flyplass ble stengt. Tv- og radiostasjoner ble kun tillatt å sende kongens erklæring i forbindelse med maktovertagelsen. Soldater ble utplassert i avisredaksjonene og hver eneste side ble sensurert. Et par timer etter kongens formelle maktovertagelse ble det erklært unntakstilstand.

Udemokratisk. Mens politiske ledere, inkludert den avsatte statsminister Deuba, betegnet kongens handlinger som udemokratiske og i strid med grunnloven, var reaksjonene blant Nepals innbyggere mer blandet.

Noen mente kongen gjorde det rette og håpet de nå ville slippe den stadige kranglingen mellom politikerne og alle streikene. Det var til og med enkelte som feiret kongens

Avsettelsen av Nepals folkevalgte organer forhindret ikke at Kong Gyanendra sto fram under feiringen av demokratidagen i Katmandu 18. februar i år.

FOTO: SCANPIX/EPA/NARENDRA SHRESTHA

maktovertagelse med fyrverkeri. Andre var lang mer kritiske. Det store flertallet valgte imidlertid å forholde seg rolig og avvente situasjonen.

”

Måten kongen overtok makten på tvinger oss til å starte forberedelsene til den siste avgjørende kampen.

Prachanda, maoistisk geriljaleider i intervju med BBC.

Usikre hjelpeorganisasjoner. Internasjonale bistandsorganisasjoner som opererer i Nepal har holdt en rekke møter for å bli enige om hvilken linje de skal legge seg på.

- Vi har bestemt oss for å vente og se. Hva som skjer på landsbygda er for øyeblikket usikkert. Vi vil etter hvert vurdere om det er mulig å jobbe videre i denne nye situasjonen, uttalte Jan de Witt, direktør for den statlige nederlandske bistandsorganisasjonen SNV.

Også Bob Smith, avdelingsleder i britiske Department for International Development (DFID), var bekymret. - Vi er svært urolige for sikkerheten til våre ansatte i felten og for fremtiden til våre prosjekter. Menneskerettigheter og demokrati er avgjørende for at vårt arbeid skal være mest mulig effektivt, understreket Smith.

NEPAL

- Nepal er hovedsamarbeidsland i norsk bistand.
- I 2003 mottok Nepal 143 millioner kroner.
- Hovedområder for norsk bistand til Nepal er grunnutdanning, næringsutvikling/energi og «godt styresett og menneskerettigheter».

Monarkiet har også sine sterke støttespillere. 3. februar ble kong Gyanendra utroket for kong Gyanendras kupp.

Minst 20 demokrati-aktivister ble arrestert av politiet.

Truer med kutt. Etter hvert som stadig flere utenlandske reaksjoner tirket inn, ble det tydelig at Kong Gyanendra står overfor en rekke utfordringer. India og Storbritannia, som er viktige leverandører til den nepalske hæren, holder tilbake militære forsyninger. USA har gjentatte ganger sagt at demokratiet må gjenopprettes og at de arresterte politiske lederne må bli satt fri. USA truer allerede med å kutte sin økonomiske støtte til Nepal.

- Vi har gitt tydelig uttrykk for vår bekymring over situasjonen og sagt at vi ønsker demokratiet gjenopprettet. Washington vurderer fortløpende støtten til Nepal og det kan bli kutt hvis ikke situasjonen endrer seg, uttalte USAs ambassadør til Nepal, James Moriarity. Både USA, India, Storbritannia, Tyskland, Frankrike, Danmark og Norge har kalt hjem ambassadørene sine. Så å si hele utviklingsbudsjettet til Nepal er basert på bistand. Kina, Pakistan og Russland har vært avventende og framholdt at det som skjer i Nepal er et indre anliggende.

Sliter på to fronter. Kongen har imidlertid lovet både å gjenopprette demokratiet og å bukt med maoistenes opprør. Men å oppnå dette blir ikke lett for kongen. Han er nå mer populær enn noen gang både blant lederne for de politiske partiene og blant maoistene. De politiske parti-

ene har allerede gått sammen om å starte en tverrpolitisk, ikke-voldelig bevegelse som skal jobbe for demokrati og menneskerettigheter. Etter at kongen oppløste parlamentet for to og et halvt år siden har relasjonene mellom partiene og kongen vært anstrengt og en rekke partier har til stadighet arrangert demonstrasjoner og protester. Forholdet mellom Gyanendra og partiene har selvfølgelig blitt ytterligere forverret etter at kongen overtok makten 1. februar. Fremdeles sitter flere politikere arrestert, selv om to tidligere statsministre, flere tidligere ministre, akademikere, menneskerettighetsaktivister og journalister er blitt satt fri.

Uforsonlige maoister. Den nyutnevnte innenriksministeren, Dan Bahadur Shahi, var raskt ute med å erklære at kongens regjering ville invitere maoistene til forhandlinger.

- Maoistene burde være interesserte å diskutere med oss. Jeg sier dette fordi de hele tiden har sagt at de ønsker å forhandle direkte med kongen. Det har de muligheten til nå, sa Shahi i et radiointervju.

Men 12. februar sa maoistleder Prachanda til BBC at det er uaktuelt for maoistene å forhandle med kongen med det første.

- Måten kongen overtok makten på 1. februar gir oss ingen annen

Offisiell kandidat til UNDP-jobben

FN Norges utenriksminister Jan Petersen har nå offisielt fremmet Norges offisielle støtte til Hilde Frafjord Johnsons kandidatur som ny sjef for FNs utviklingsprogram, skriver VG.

Brevet som den norske utenriksministeren overrakte til FNs generalsekretær Kofi Annan i går, er skrevet og signert av statsminister Kjell Magne Bondevik (KrF).

– Vi har vært igjennom en konsultasjonsfase, der vi har hatt ulike kontakter inn i FN-systemet for å sondere mulighetene for Hildes kandidatur. Nå føler vi oss sikker på at hun anses som svært aktuell. Derfor fremmer vi offisielt hennes kandidatur, sier Bondevik til VG.

Bondevik svarer bekræftende på et spørsmål fra avisen om han personlig har engasjert seg i Frafjord Johnsons kandidatur. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF) har aldri lagt skjul på at hun kan tenke seg en toppjobb internasjonalt.

nalt.

Nå stiller den norske regjeringen seg offisielt bak hennes kandidatur til den prestisjetunge jobben som sjef for FNs utviklingsprogram (UNDP).

Som Bistandsaktuelt har skrevet tidligere sendte Kofi Annan et brev til alle medlemslandene i FN 24. januar i år, hvor han ba om innspill til UNDP-jobben.

I «utlysningen» av den viktige UNDP-jobben, har generalsekretæren konkretisert en rekke krav som aktuelle kandidater må fylle.

Annan vil trolig om ikke så lenge utarbeide en såkalt «shortliste» over kandidater som skal kalles inn til jobbintervju.

– Jan Petersen vil nå bruke utenriksstjenesten på den mest effektive måten for å opparbeide støtte til vår kandidat til UNDP-jobben, sier Bondevik til VG.

1. februar marsjerte de gjennom Katmandus gater til støtte for kong Gyanendra. FOTO: SCANPIX/AP/ELIZABETH DALZIEL

1. februar marsjerte de gjennom Katmandus gater til støtte for kong Gyanendra. FOTO: SCANPIX/EPA/NARENDRA SHRESTHA

KONG GYANENDRA

■ Født 7. juli 1947. Sønn av avdøde kong Mahendra og avdøde dronning Indra Rajya Laxmi Devi Shah. Fikk navnet prins Gyanendra Bir Bikram Shah.

■ Ble kronet som konge første gang som fireåring, den 7. november 1950. Da hadde bestefaren (kong Tribhuvan), faren (kronprins Mahendra) og broren (som senere ble kong Birendra) søkt tilflukt i den indiske ambassaden i Kathmandu. Kong Tribhuvan flyktet senere til Indias hovedstad New Delhi, og vendte tilbake til landet først da det ble demokrati.

■ Prins Gyanendra vokser opp og blir en ivrig naturverner, og leder flere naturvernorganisasjoner.

■ Etter palassmassakren 1. juni 2001 blir prins Gyanendra igjen kronet til konge.

■ I det første intervjuet etter at han ble kronet til konge, i januar 2002, uttaler han til magasinet Time: «Den tiden da kongen ikke synes eller høres, er forbi».

■ 4. oktober 2002: Kongen gir statsminister Sher Bahadur Deuba sparken, og setter seg selv som landets øverste, utøvende myndighet. Fram til 2. juni 2004 utnevner han tre nye statsministre.

■ 1. februar 2005: Avsetter koalisjonsregjeringen bestående av fire partier, og starter sitt direkte styre ved å erklære unntakstilstand.

■ 24. februar 2005: I sin første medieopptreden etter kuppet forteller kong Gyanendra journalistene at det å gjenopprette freden er hans viktigste mål. «Enten er du for fred, eller for terror», uttalte han.

mulighet enn å gjøre oss klare til den siste avgjørende kampen fordi kongens handlinger tydelig har vist at det ikke finnes demokrati i dette landet, fastslo Prachanda.

I sin erklæring da han overtok makten sa kongen selv heller ingenting om fredsforhandlinger. Men han sa at hans administrasjon ville gi amnesti til dem som hadde deltatt i væpnede opprør hvis de vendte tilbake til sine vanlige liv.

Forverret. Etter kongens maktovertagelse har Katmandu vært relativt rolig, og det har ikke vært noen tegn til økt aktivitet fra maoistene. Utenfor hovedstaden er situasjonen

imidlertid helt annerledes. Stadig flere veier blokkeres av opprørerne, og flere steder har de angrepet representanter for myndighetene. 11. februar ble fem fengselsvakter drept av maoistene i byen Dhangadi i den vestre delen av Nepal. Maoistene satte fri rundt 150 fanger, hvorav mange var maoister. Foreløpig er det derfor lite som tyder på at kongens maktovertagelse har bidratt til at en fredelig løsning på Nepals ødeleggende borgerkrig er kommet noe nærmere.

Navin Singh Khadka er nepalesisk journalist og BBC-korrespondent med base i Katmandu.

Ikke aktuelt å trekke seg ut

– Situasjonen for øyeblikket er alvorlig. Vi kalte nylig hjem den norske ambassadøren i Nepal for konsultasjoner. Videre har vi, i likhet med en rekke andre land, gitt klart uttrykk for vår bekymring overfor nepalske myndigheter ved flere anledninger, sier Leiv Lunde, statssekretær i Utenriksdepartementet.

Han sier imidlertid at det ikke er aktuelt med noen dramatiske kutt i norsk bistand foreløpig.

– Norsk bistand i Nepal er fattigdomsorientert og eventuelle kutt vil derfor ramme de fattigste. Det som

er viktig nå er at donorene står samlet og forsøker å presse regimet i riktig retning, sier Lunde.

Redd Barna er den norske organisasjonen som er størst i Nepal med om lag 80 ansatte og 60 prosjekter spredd utover hele landet. Generalsekretær Gro Brækken forteller at arbeidsforholdene er svært vanskelige for tiden, men at det ikke er aktuelt å trekke seg ut.

– Nå trengs vi mer enn noen gang. Vi vil vise at Redd Barna er til å stole på og at vi tenker langsiktig i Nepal.

bistandsaktuelt • 1/2005

REPORTASJE • 17

På vei mot sjefsstolen i UNDP?

FN-kilder mener Annans kriterier er «skreddersydd» for Norges utviklingsminister

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson kan bli den nye lederen for FNs utviklingsprogram (UNDP), selv om Utenriksdepartementet så langt ikke formelt har fremmet noen norsk kandidat.

STILLING LEDIG

Det mener ulike observatører. Både Dagens Næringsliv og tidsskriftet Development Today mener også at Frafjord Johnson er høyaktuell for stillingen.

– Vi har nettopp mottatt anmodningen fra FN om å vurdere kandidater. Det er derfor for tidlig å si noe nå. Men dette er noe vi vil se nøye på. Vi må være sikre på at vi bidrar til prosessen riktig, sier informasjonssjef Espen Gullikstad i UD.

Stabsjef. UNDPs toppsjef siden 1999, Mark Malloch Brown, ble 3. januar i år utnevnt til stabsjef for generalsekretær Kofi Annan. Det ble da sagt at Brown ville fortsette også som UNDP-leder til etter FNs oppstart i september. Andre mener at et skifte kan komme til å skje før.

Nå har lovteffektiviteten etter Browns etterfølger i UNDP startet. I slutten av januar sendte Kofi Annan

FNs generalsekretær Kofi Annan leder etter ny administrator for FNs utviklingsprogram (UNDP). Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson kan være aktuell kandidat.

tatt av USA. Skuffelsen var derfor stor i Danmark, og førte til at dansken innen FN er representert. Annan leder dessuten etter et visjonært menneske.

Ryktet om mange navn. UNDP har tradisjonelt hatt amerikansk toppleder. Mark Malloch Brown er derimot halv britisk og halv amerikansk, og har derfor vært «spesielle» både USA og Europa.

Tidlige kilder i UNDP pågår det nå en prosess for å få en europaper til stillingen. Dette er ikke minst viktig med tanke på å videreføre Browns kamp om økte midler til UNDP. Men utviklingslandene vil trolig på sin side hevde at etter en periode med en habeuropeisk Malloch Brown, er det deres tur denne gang.

Mexicos tidligere president Ernesto Zedillo og den tidligere presidenten i Brasil, Fernando Henrique Cardoso er tunge navn som nå blir nevnt som aktuelle kandidater til UNDP-stillingen. Begge har hatt toppnære oppdrag for FN.

Tidligere utviklingsminister i Nederland og profilert Utenriksmedlem sammen med Hilde Frafjord Johnson, Eveline Herfkens, trekkes også fram. Det samme gjør den finske presidenten Tarja Halonen (nå uten navn). Aktuell kan også departementsråd i britenes departement for internasjonal utvikling, DFID, Suma Chakrabarti, være, samt baronesse Amos – den britiske utviklingsministeren, oppnevnt fra Guyana, som ettertratte kontroversielle Clare Short.

EU største hinder? Dersom EU klarer å samle seg om én kandidat, vil

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT 1-2005

Nytt utvalg skal vurdere «de frivillige»

NORSK BISTAND

• ELLEN HOFVANG Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson setter ned et utvalg for å vurdere de frivillige organisasjonene som bistandskanal. Organisasjonene selv blir med i utvalget.

Utenriksdepartementet arbeider nå med mandat og arbeidsform for utvalget, som ble varslet i utviklingsmeldingen og fikk tilslutning fra Stortinget da meldingen ble behandlet i januar. I organisasjonene regner man med å få utkastet til mandat på høring nå i begynnelsen av mars.

– Vi har vært i kontakt med Utenriksdepartementet flere ganger. Det viktigste for oss har vært at dette må bli en inkluderende prosess, sier Pia Reiersen, styremedlem i Bistandsrådet og daglig leder i organisasjonen ADRA Norge (Adventist Development and Relief Agency).

Bistandsrådet har 66 av de norske bistandsorganisasjonene som medlemmer. Reiersen bekrefter at de har fått positive signaler til ønsket om at organisasjonene selv skal være med i utvalget.

Mest i OECD. Stortinget har tidligere etterlyst en drøfting av kriterier og retningslinjer for tildeling av midler til de frivillige organisasjonene. Utvalget som nedsettes om kort tid skal se på effektiviteten av

bistand via frivillige organisasjoner, og blant annet vurdere hvordan de forholder seg til mottakerlandenes fattigdomspolitik. Fra Stortingets side ville man i tillegg at utvalget skulle se på konsekvenser av at en så høy andel av organisasjonenes finansiering er statlig.

Utvalget får en stor oppgave når de skal vurdere det mangfoldige landskapet av store og små norske bistandsorganisasjoner.

Telles og veies? Vi ønsker at grunnlaget for utvalgets vurderinger skal være bredt, og at man ikke bare tar sikte på å vurdere de resultater av innsatsen som kan telles og veies, sier Pia Reiersen, som leder faggruppen for evaluering i Bistandsrådet.

I egevalueringen har organisasjonene blant annet vurdert spørsmål om uavhengighet, partnerskap og ansvarlighet.

Anbefalingene fra det nye utvalget skal ligge til grunn for tildeling av midler til de frivillige organisasjonene framover, men Reiersen er likevel ikke redd for at det vil bli mindre penger til organisasjonene.

– Nei, jeg frykter ikke det. Jeg tror dette vil gjøre det klarere hva som er organisasjonenes styrker. Kanskje det vil resultere i større bevilgninger, sier Reiersen.

Tiggernes fagforening

87 000 kenyanske tiggere har organisert seg i løpet av fem år

NAIROBI (b-a): På fem år har Jamii Bora Trust – en organisasjon for tiggere i Kenya – økt medlemsmassen fra 50 ildsjeler til 87 000 entusiaster. Mange av dem er i ferd med å komme seg ut av fattigdommen ved hjelp av eget initiativ, en enkel låneordning og støtte fra andre som kommer fra samme slummen som dem selv.

• I KENYA:
TONE BRATTELI

KENYA Selv om svenskfødte Ingrid Munro helst ikke vil snakke så mye om det, er det ingen tvil om at hun bidro til å få det hele i gang. Også Strømmestiftelsen er inne i bildet. Men først og fremst har Jamii Bora – som betyr gode familier – betydning gjennom verdighet og selvtillitt for tusenvis av mennesker som var på god vei inn i prostitusjon, tiggings, kriminalitet og rusmiddelmisbruk.

I dag styrer forhenværende tiggere, kriminelle og alkoholikere hele den store organisasjonen – også kalt tiggernes fagforening. De kjenner sine medlemmer og livet deres, for de har vært der selv.

– Alle kommer inn her, sier Ingrid Munro da Bistandsaktuelt møter henne på hovedkvarteret i Nairobi.

Medlemsmassen er blitt så stor at de har flyttet møterommet ut i et telt på gressplenen foran kontorbygningen.

– Det spiller ingen rolle hvor du kommer fra og hva du har gjort. Det som spiller noen rolle er hvor du har tenkt å bevege deg videre. Du vet, hvis fattige mennesker tar en sjanse kan de ikke miste noe mer enn sin fattigdom.

Billige lån. Ingrid Munro har sett mennesker komme seg ut av fattigdommen med en kapital på 2000 kenyanske shilling – knapt 200 norske kroner. «Finansavdelingen» er da også et slags pulserende hjerte i organisasjonen. Her er det bygget opp en trinnvis låneordning som nærmest utelukker at noen blir gjeldsslaver.

De starter med mikrokreditt. Medlemmene får låne like mye som de klarer å spare – fra helt små summer og opp til 10 000 shilling. Rentas er 0,5 prosent på alle lån, og tilbakebetalingstida på mikrolånet er 50 uker. Men mange betaler tilbake raskere enn som så. En potetselger sparte for eksempel 400 shilling og fikk et lån på 800. Hun kjøpte seg 130 kilo poteter, og inntekten hennes økte betydelig. Overskuddet ble investert i enda flere poteter og flere utvalg. De fleste tar mindre lån.

Om lag 80 prosent av lånene er på mindre enn 10 000 shilling (om lag 1000 kroner). Har du fått og betalt tilbake tre slike lån, så kan du avansere til business-lån på fra 60 000 til 700 000 shilling. Og betaler du disse lånene tilbake i løpet av to år, så kan du etter hvert få lån til å betale skolepengene til barna dine.

Mange sykehus. Tiggernes fagforening har mer gående. De har en skole der folk kan lære å drive forretning og ha orden på husholdningsøkonomien. Og de har livsforsikring og helseprogram som sikrer med-

Beatrice Wanjicu var tigger i fem år. Nå er fembarnsmoren grossist for Coca-Cola og driver egen butikk sammen med sin mann.

Mathare – ett av verdens største slumområder.

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

Renta er 0,5 prosent på alle lån, og tilbakebetalingstida på mikrolånet er 50 uker.

lemmene ett av de beste tilbudene i Kenya. Blir noen syke, er det 27 bra sykehus rundt i Kenya som står klare til å behandle dem. Ingrid Munro er sikker på at ordningen har reddet mange liv.

– Reddes livet til en mor, reddes kanskje mellom fem og åtte barn fra å bli foreldreløse gatebarn, sier hun. Og blir den samme moren enke,

er det billig forsikring som gjør at hun ikke arver noe gjeld og får de pengene mannen har investert tilbake og vel så det.

De har også et eget program for alkoholikere – og de finnes i nesten hver familie i slummen. Levuka, heter programmet, eller «Å bli edru».

Medlemmene i Jamii Bora tror på styrken og skjønnheten i hvert

menneske, de tror på Gud og de tror det er mulig å komme seg ut av fattigdommen.

– Dette er historien om ikke å gi opp, sier Ingrid Munro.

– Medlemmene kommer rett fra gata, men de har karakter og vilje og gjør noe med situasjonen sin.

Kontroversielt boligprosjekt. I en

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

tid har organisasjonen også jobbet med et boligprosjekt. De har skaffet seg et stykke land i Kaputiei Town i Kisaju, ikke så langt fra noen av de mest eksklusive boligene som kan oppdrives i Kenya. Tomta er ikke så langt fra en nasjonalpark. Alle papirer skal være i orden, og 2000 familier kan glede seg til å flytte inn i hus på 50 kvadratmeter i naturskjønne omgivelser. Men så har det rike nabolaget begynt å protestere. Så hva enden på den historien blir vet fortsatt ingen – annet enn at de tidligere slumbeboerne vil kjempe for sin rett til eiendom og hjem.

Svenskfødte Ingrid Munro er en av ildsjelene bak Jamii Bora – tiggernes fagforening.

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

Fire eks-tiggere – alle med egen business

• I KENYA:
TONE BRATTELLI

NAIROBI (b-a): Flere av medlemmene i Jamii Bora kommer fra slumområdet Mathare Valley i Nairobi. Det er antakelig ett av de største slumområdene i verden, med rekke på rekke med falleferdige, provisoriske hus, mangel på vann og sanitærforhold, sykdom og høy dødelighet. Men der er også MYSA fotballklubb, skoler, renovasjonsvesen og sosiale fellesskap. Bistandsaktuelt møtte fire medlemmer som bor i Mathare.

Wilson Maina smiler bredt da han blir introdusert for Bistandsaktuelt som en av de verste kriminelle som noensinne har herjet i Mathare-slummen i Nairobi. Han forteller da også at han stjal og slo og virret rundt uten retning.

Det var en kvinne som fikk ham til å stoppe opp. Hun sa at han ville dø sånn som han levde. Wilson fikk kontakt med Jamii Bora og oppdaget til sin forbauselse at han ble tatt imot. Gutten var vant til å bli avvist.

50 shilling klarte han å spare i måneden inntil han fikk et lån på 2000 shilling. Det var nok til at den verste fattigdommen slapp taket.

I dag har Wilson sin lille business der han selger brukte klær. Han er blitt far, og forteller at han bruker mye tid på å prøve å få kamerater ut av kriminalitet og vold. For mange blir drept og får livene sine ødelagt. Wilson peker på seg selv:

– Alle kan komme ut av det, sier han.

Claris Adhiambo forteller at hun var nær ved å havne som en ødelagt prostituert i slummen. Mannen hennes

sendte henne ut på gata etter at hun hadde født fem sønner. Han ville ha en kone som kunne føde ham døtre, for det er bare jenter han får betalt for når de en gang skal gifte seg.

Claris fikk kontakt med Jamii Bora, sparte penger og fikk et lån som var stort nok til at hun kunne selge «fish and chips» til arbeidere på Koma Rock. Inntekten var ikke større enn det hun kunne skaffe seg som gatetigger, men verdigheten og selvtiliten kom tilbake.

Skrutt for skritt vokste virksomheten til Claris inntil hun i dag selger fisk til flere butikker, hoteller og restauranter.

Joyce Wairimu er et offer fra stampekampene i Rift Valley i 1990-åra. Hun forteller at hun mistet alt hun hadde, og måtte flykte vekk med barna sine. For å overleve begynte hun å tigge i gatene i Nairobi. Nå er hun «konsernsjef» med to restauranter, et mobilt kjøkken som blant annet leverer mat til skoler, produksjon av brus og en videobutikk. Joyce har etter hvert fått 45 ansatte. Den praktiske damen har også skaffet seg en generator. Om strømmen går skal ikke businessen stoppe!

– Ingen skal få lov til å synes synd på oss, sier Joyce.

– Vi kan klare å komme ut av fattigdommen selv. Vi behøver ikke å vente på Verdensbanken eller Norad.

Beatrice Ngendo sitter alene igjen med 12 barnebarn etter at hennes

egne åtte barn er døde flere av aids. Hun forteller at en tid var hun så fortvilet at hun var inne på tanken å forgifte grøten alle spiste så de skulle slippe mer. Men også hun kom i

kontakt med Jamii Bora og skjønte at hvis hun klarte å spare litt, så kunne hun få låne litt også. Nå har også hun etablert seg i Mathare med butikk, et slakteri, en restaurant og et mursteinshus der hun kan leie ut rom. Barnebarna er kommet på skole.

Beatrice forteller stolt at hun og de andre medlemmene er like bra mennesker som alle andre, her er ikke rom for forskjeller.

For har hun ikke trykket en statsminister i handa kanskje? Jo visst har hun det, men hun husker ikke navnet. Bondevik, ja, han var det visst. Han besøkte oss her.

FAKTA

■ Tanken bak mikrofinans er at et lite lån kan sette folk i stand til å utvikle en liten virksomhet med stor nok omsetning til å forsørge familien. Mikrofinans er et alternativ til å være passiv mot-taker av hjelp.

■ Norads bidrag til mikrofinans har blitt kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner som for eksempel Strømmestiftelsen.

■ Jamii Bora Trust har et samarbeid med Strømmestiftelsen. Måten de organiserer seg selv og tiltakene på er deres egen modell.

Omstridt mor-barn-behandling

Sparket topp-forsker sår tvil om ugandisk forskningsprosjekt om aids

Aids-medisinen Viramune, som brukes i behandling av gravide kvinner i utviklingsland for å hindre smitteoverføring til barnet, er igjen i søkelyset. Et forskningsprosjekt i Uganda holdt tilbake informasjon om dødsfall og bivirkninger. WHO tilbakeviser kritikken.

HIV/AIDS • LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Det amerikansk-finansierte forskningsprosjektet i Uganda der Viramune ble gitt til mor og barn for å hindre smitte i forbindelse med fødsel, startet opp i 1997 og ble avsluttet i 2000. Forskerne konkluderte med at slik enkeltdosebehandling reduserte sjansene for mor-barn-smitte med femti prosent.

Det positive resultatet, som først ble lansert i det velrennomerte legetidsskriftet The Lancet i 1999, la grunnlaget for mor-barn-behandling i flere afrikanske land – iblant Sør-Afrika.

«Ikke ideelt». I 2002 vant en koalisjon av leger og aidsaktivister en rettssak som tvang sørafrikanske myndigheter til umiddelbart å sette i gang et pilotprosjekt der Viramune ble gitt til alle hiv-positive gravide. Den nyoppblussede debatten omkring legemiddelet har igjen satt sinnene i kok i Sør-Afrika. Sørafrikanske myndigheter vurderer nå å endre behandlingsregime og å tilby pasientene flerdosebehandling, som i Vesten. Dette på grunn av risikoen for resistens.

– Viramune er ikke ideelt, men det virker. Uten dette ville mange, mange flere babyer blitt født hiv-positive, uttaler Dr. Ashraf Coocadia ved Coronation and Child Hospital i Johannesburg til Associated Press (AP).

Forskere slo alarm. Det var nyhetsbyrået AP som i desember i fjor startet en artikkelserie der de avdekket store feil og mangler ved det amerikansk-støttede forskningsprosjektet i Uganda. Flere av forskerne som har deltatt i prosjektet skal ha stilt spørsmålsteget ved om forskningen er blitt gjennomført på en faglig forsvarlig måte.

En av de ledende professorene,

Mange gravide kvinner i afrikanske land er hiv-positive. Å gi medisiner for å hindre at disse mødrene smitter sine nyfødte barn, har vært og er et omstridt tema i flere afrikanske land. Dette gjelder særlig i Sør-Afrika, hvor saken har vært et hett tema både i offentlig debatt og i rettssalene. I denne artikkelen setter vi søkelyset på kompleksiteten i denne behandlingsformen og interessene bak.

Ifølge UNAIDS får bare om lag én prosent av hivpositive gravide kvinner i utviklingslandene hjelp for å hindre mor-barn-smitte. Bildet er fra Zambia.

FOTO: RUNE ERAKER

tema: mor-barn-behandling mot hiv/aids

”

Vi har ikke råd til å gamble med folks liv og helse.

Jonathan Fishbein fikk sparken fra jobben som forsker.

Ordforklaring:
Resistens – at hiv-viruset utvikler motstandsdyktighet mot visse typer medisin, slik at de ikke virker. Dette vanskeliggjør senere behandling.

Jonathan Fishbein, ble i 2003 ansatt for å sikre at pasientenes krav om sikkerhet og pasientbeskyttelse ble godt nok ivarettatt i prosjektet. Han gikk til slutt til den amerikanske kongressen med sine bekymringer. Arbeidsgiveren hans – det ledende amerikanske forskningsinstituttet National Institute of Health (NIH) – svarte med å gi ham sparken, angivelig fordi de mener han kan vise til lite forskningsresultater i prøveperioden. AP har imidlertid funnet brev og e-post-kommunikasjon som viser at hans sjef noen måneder før ville innstille samme Fishbein til en pris for fremragende forskning.

Den oppsagte professoren går nå til søksmål mot NIH.

Også hans forskerkollega, Dr. Betsy Smith, skrev i en sikkerhetsrapport om prosjektet i januar 2003 at det ugandiske forskningsprosjektet led av «for dårlig og ufullstendig sikkerhetsrapportering».

«Konklusjoner omkring sikkerhet fra dette forskningsprosjektet bør være svært forsiktige», skriver Smith.

Da rapporten ble publisert, var Smiths kommentarer redigert bort. Lederen ved NIHs aids-divisjon, Dr. Edmund Tramont, innrømmer å ha skrevet om rapporten.

Offentlig høring. I januar i år ble det holdt en offentlig høring der Fishbein for første gang offentlig informerte amerikanske myndigheter om hvordan forskningen etter hans mening var blitt utført.

– Vi har ikke råd til å gamble med folks liv og helse på grunn av dårlige data, sa Fishbein.

Han hevdet at de øverste lederne i prosjektet ble for involvert i utfallet av det ugandiske forskningsprosjektet, slik at de ikke lenger var objektive og overså problemer med legemiddelet Viramune.

Fishbein mener dessuten at de etiske standardene forskerne forholdt seg til, blant annet i forhold til å informere pasientene underveis

om endringer i forskningsprosjektet, ikke holdt amerikansk standard. Ifølge AP skal det også ha vært rot og mangler ved pasientkartotek og blodprøver – noe som skal ha ført til feildosering.

Intern gjennomgang. Tidlig i 2002 avdekket forskningsinstituttets interne medisinske sikkerhetseksperter fra firmaet Westat, sammen med produsenten av preparatet, Boehringer Ingelheim, store problemer med forskningsprosjektet. Det

FAKTA

■ Fra 1997 til 2000 pågikk det et amerikanskstøttet forskningsprosjekt, kalt HIVNET 012, i Uganda der over 1000 mødre og deres barn fikk en enkeltdose med aids-medisinen Viramune (også kalt nevirapine, som er virkestoffet). Legemiddelet produseres av det tyske legemiddelfirmaet Boehringer Ingelheim.

■ Ifølge Verdens Helseorganisasjon (WHO) er faren for mor-barnsmitte vanligvis 15-30 prosent dersom en hivpositiv mor ikke ammer barnet. Dersom en hivpositiv mor ammer, anslås risikoen for smitteoverføring til 20-45 prosent.

■ Det ugandiske forskningsprosjektet har konkludert med at en enkeltdose med Viramune til mor og barn i forbindelse med fødsel halverer den ovennevnte risikoen for smitte.

■ Slik enkeltdosebehandling koster om lag to dollar. Boehringer Ingelheim har imidlertid gitt legemiddelet gratis til enkelte tiltak i offentlig sektor og såkalte «non-profit»-initiativ i utviklingsland.

■ Vestlige land tilbyr et annet og langt dyrere behandlingsregime, såkalt trippelbehandling fra omkring 20. svangerskapsuke. Denne behandlingsformen anslås å redusere risikoen for mor-barn-smitte til 1-2 prosent.

■ Det er kjent at Viramune kan gi store bivirkninger – som leverskader/ leversvikt (i ytterste konsekvens med dødelig utfall) og ekstrem kløe. Risikoen er særlig stor dersom preparatet tas alene og over tid.

■ Faren for å utvikle resistens er dessuten svært stor. En sørafrikansk studie viser at 39 prosent av de hiv-positive gravide kvinnene som får en enkeltdose med Viramune, utvikler resistens.

■ Boehringer Ingelheim opplyser til Associated Press at de har donert medisindoser tilstrekkelig til å kunne behandle over 411 000 kvinner og deres barn i Afrika.

I Afrika sør for Sahara er om lag 1,9 millioner barn under 15 år hiv-positive, anslår UNAIDS. FN-organisasjonen sier at majoriteten av disse har fått smitten overført fra mødrene sine – under graviditet, fødsel eller amming.

FOTO: RUNE ERAKER

var legemiddelfirmaet selv som hadde tatt initiativ til denne gjennomgangen fordi de jobbet med å få middelet godkjent for mor-barn-behandling på det amerikanske markedet.

Ifølge Westat/Boehringer Ingelheim skal 14 dødsfall knyttet til behandlingen av pasienter ikke ha blitt rapportert i forskningsdatabasen. Det samme gjelder flere tusen eksempler på alvorlige bivirkninger blant pasientene som tok medisinen. Boehringer og Westats gjennomgang uttrykte også bekymring over feildosering av pasienter og manglende samtykke fra pasientene når forskningsprosjektet ble forandret. Dette førte til at NIH ventet med å publisere oppfølgingsdata om prosjektet fra våren 2002 til sommeren 2003, for å gjennomgå og eventuelt korrigerer resultatene.

Bush ikke informert. Parallelt med at det ble avdekket feil og mangler ved det ugandiske forskningsprosjektet, jobbet Det hvite hus med å lansere en stor kampanje for å spre Viramune i Afrika for å redusere aids-epidemien. I juni 2002 ga Bush-administrasjonen 500 millioner dollar for å bekjempe aids i Afrika og i Karibia. Hjørnesteinen i kampanjen var Viramune i mor-barn-behandling.

– Ingen annen regjering har vist slik vilje til å bekjempe mor-barn-overføring som min, sa Bush da kampanjen ble lansert.

Han håpet at tiltaket kunne nå opptil én million kvinner årlig og bidra til å redusere mor-barn-dødeligheten med 40 prosent.

Aldri informert. Bush-administrasjonen ble aldri informert om striden rundt forskningsprosjektet. I NIH kjempet de med nebb og klør for å hindre at deltakerne i forskningsprosjektet skulle lekke negativ informasjon. Heller ikke amerikanernes Food and Drug Administration (FDA), som avgjør hvilke preparater som skal brukes i USA, ble informert. Dokumenter AP har fått tak i, viser at da NIH fikk tilsendt en foreløpig rapport fra produsenten Boehringer Ingelheim, ba legemiddelfirmaet NIH om å makulere rapporten etter gjennomlesing. Boehringer In-

gelheim fryktet at de negative opplysningene skulle nå FDA, og var redd for at preparatet i så fall ville bli trukket fra det amerikanske markedet. Dessuten fryktet de hvilke konsekvenser dette eventuelt ville få for satsingen på det afrikanske kontinentet.

Uganda er ikke USA. Mindre enn én måned etter Bush' kampanje, mottok ugandiske myndigheter et niders brev fra det amerikanske helsedepartementet. De ble da gjort oppmerksomme på at regler for pasientbeskyttelse som gjelder i USA, var blitt brutt i det ugandiske forskningsprosjektet. Med andre ord holdt ikke studien en amerikansk forskningsstandard, men legene har sin egen forklaring på det.

– Det du kaller en alvorlig bivirkning i USA, er ikke nødvendigvis en bivirkning i Kampala, sa professor Francis Mmiro, en av de ledende legene bak den ugandiske studien ifølge Associated Press.

Boehringer Ingelheim søkte i 2004 ikke lenger om å bruke Viramune i USA for å beskytte amerikanske barn mot mor-barn smitte.

Delvis innrømmelse. Under høringen i januar i år måtte underdirektøren ved NIH, Dr. Clifford Lane innrømme at ting ved det ugandiske forskningsprosjektet kunne ha blitt gjort bedre.

– Men da vi gjennomgikk forskningsresultatene og dobbeltsjekket alt, fant vi ingen ting som ga oss grunn til å stille spørsmålsteget ved effektiviteten og sikkerheten ved bruk av nevirapine (Viramune, red.anm), sa Lane ifølge nyhetsbyrået Reuters.

Lane innrømmet også at forskerne var overrasket over hvor raskt pasienter utviklet resistens mot Viramune, selv ved kun én enkelt dose. Slik resistensutvikling vil gjøre det vanskeligere for pasienten å bruke Viramune eller lignende preparater ved eventuell senere behandling av aids-sykdommen.

– Dette funnet var uventet, og innebærer at Viramune trolig ikke burde være førstevalget dersom det finnes andre, alternative behandlingsmetoder, sa Lane.

Gammelt nytt, sier WHO

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Verdens helseorganisasjon bagatelliserer Fishbein-saken.

– Dette er en gammel historie som er blusset opp igjen fordi en av forskerne har fått sparken, sier Tim Farley, koordinator i Verdens Helseorganisasjon (WHO) ved Department of Reproductive Health and Research.

Han sier at WHO for to år siden vurderte og tok stilling til den informasjonen som professor Jonathan Fishbein nå kommer med.

– Vi mener dette handler om ulik tolkning om hva som skal/ikke skal innrapporteres. Dette handler etter vår mening ikke om hvor sikkert eller effektivt Viramune er, sier Farley.

Amerikansk blikk på Afrika. Farley betegner Viramune, brukt i enkelt-dosebehandling av mor-barn, som «svært effektiv».

– Det er ikke like effektivt som flerdosebehandling, men langt enklere å administrere. Og risikoen reduseres med femti prosent i forbindelse med fødsel.

– Den interne gjennomgangen som legemiddelfirmaet selv og Westat gjennomførte, viser til flere tusen alvorlige bivirkninger og 14 dødsfall som aldri ble rapportert?

– Dødsfallene var aldri relatert til bruken av Viramune, men malaria. Problemet med denne gjennomgangen var at de amerikanerne som kom ned til Uganda for å evaluere, så på dette med amerikanske briller. Blant annet ved å bruke amerikansk fødselsvekt som standard, og ikke afrikansk, sier Farley.

Bekymret for resistens. Tim Farley applauderer imidlertid behandlingsregimet brukt ved et norskfinansiert behandlingsopplegg ved

Haydom-sykehuset i Tanzania, der pasientene får flerdosebehandling over tid framfor én enkelt dose med Viramune.

– Vi vet at pasientene lett utvikler resistens mot Viramune. I våre retningslinjer oppfordrer vi derfor til bruk av andre behandlingsregimer, så sant det er mulig, sier Farley.

WHO viser blant annet til at ettersom stadig flere afrikanske kvinner får tilbud om behandling i forbindelse med fødsel, vil dette være kvinner som senere trolig selv vil ha behov for behandling. Denne vil vanskeligjøres dersom kvinnene har utviklet resistens.

WHO understreker imidlertid at dette må vurderes opp mot muligheten for et mer komplisert behandlingsregime.

Leverkomplikasjoner. For ytterligere å komplisere bildet, advarer imidlertid Farley mot å gi friske, hiv-positive kvinner flerdosebehandling over tid.

– Det ideelle tidspunktet for en hiv-positiv å starte behandling, er fem-ti år etter smitte. Kvinner som blir satt på flerdosebehandling tidligere, kan få store bivirkninger – blant annet leverproblemer. Dette er derfor ikke en risikofri behandling. Risikoen for mor må derfor veies opp mot risikoen for smitteoverføring til barnet, sier han.

Amming, som øker risikoen for smitte med 5-20 prosent, anbefales ifølge WHO ikke.

– Men dette rådet forutsetter at kvinnene har råd, mulighet, tilgjengelighet og kulturell aksept for alternativ ernæring til barnet. Igjen må risikoen for smitte veies opp mot andre risikofaktorer, sier Farley.

Han forteller at avgjørelsen om amming eller ikke amming, overlates til kvinnene selv.

Norsk aids-lege advarer

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Dersom det overhodet er mulig, bør gravide hiv-positive få trippelbehandling fra 20. svangerskapsuke, framfor enkelt-dosebehandling med Viramune, sier professor og overlege ved infeksjonsmedisinsk avdeling ved Ullevål sykehus, Johan N. Bruun.

Bruun er engasjert i et behandlingsopplegg ved Haydom sykehus i Tanzania – et prosjekt som støttes av Norad. Der får gravide hiv-positive flerdose kombinasjonsbehandling, eller såkalt trippelbehandling, et behandlingsopplegg som er tilnærmet likt det vestlige kvinner tilbys. Kvinnene får da antiretrovirale medisiner fra 20. svangerskap og så lenge de ammer – som regel til barnet er seks måneder. Bruun sier at kvinnene anbefales å amme.

– Vi mener at risikoen ved ikke å amme er større enn faren for smitteoverføring via morsmelk.

Resistens. Bruun forteller at det i første rekke er faren for å utvikle resistens som er årsaken til skepsisen mot monobehandling.

– Ved monobehandling med Viramune, er det ekstremt lett for viruset å utvikle resistens. Dette kan ha negative konsekvenser for pasienten siden, for eksempel ved at ved-

kommende ikke kan bruke Viramune i trippelbehandling, forklarer han.

Han forklarer at kombinasjonsbehandling dessuten er mye mer effektivt, særlig hvis mor ammer barnet etter fødselen.

Når det gjelder langtidsvirkninger av Viramune, betegner Bruun preparatet som «uskyldig».

Store prisforskjeller. For fattige utviklingsland er prisforskjellen mellom å gi mor og barn en enkelt-dose med Viramune og å skulle gi flerdosebehandling fra 20. svangerskap, formidabel. Prislappen på en enkelt dose er to-fem dollar, mens trippelbehandling fra 20. svangerskapsuke koster to dollar om dagen. Dersom mor ammer barnet i seks måneder etter fødselen, ender totalbeløpet på om lag 90 dollar per pasient.

– Dersom valget står mellom enkelt-dosebehandling med Viramune eller ikke å behandle i det hele tatt, hva anbefaler du?

– Jeg er overbevist om at Viramune hindrer at en stor del barn blir infisert ved fødsel. Men jeg mener at der det er mulig, bør en satse på trippelbehandling og forsøke å unngå enkelt-dosebehandling, sier Bruun.

”

”

Der det er mulig, bør en satse på trippelbehandling og forsøke å unngå enkelt-dosebehandling.

Johan N. Bruun, professor og overlege ved Ullevål sykehus

Hard kamp om bistandsjobbene

Organisasjonene vokser, men fortsatt er det vanskelig å få et bein innenfor

Den gode nyheten for deg som vil inn i bistandsbransjen er at flere av de store bistandsorganisasjonene vokser. Den dårlige nyheten er at man må gjennom et veldig trangt nåløy for å komme innenfor.

BISTANDSBRANSJEN

• TOR AKSEL BOLLE

Etter en ringerunde tegner det seg et ganske klart bilde: en rekke av de store og mellomstore organisasjoner vokser. Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, Flyktninghjelpen, Atlasalliansen, Plan Norge og Utviklingsfondet er blant de organisasjonene hvor veksten har vært klarest de siste fire-fem årene. Mens disse organisasjonene for fem år siden til sammen hadde om lag 390 personer ansatt, (lokalt ansatte i utlandet er ikke inkludert), er det samme tallet i dag om lag 560 ansatte. En økning på hele 44 prosent.

Flere ute. Kjell Jaren, personalleder i Kirkens Nødhjelp, bekrefter at hans organisasjon har vokst jevnt og trutt de siste årene.

– Veksten har i hovedsak kommet utenlands, vi har åpnet flere nye utekontorer, samt på utenlandsavdelingen og informasjonsavdelingen her hjemme, sier han.

Jaren forteller videre at beredskapsgruppen til Kirkens Nødhjelp – det vil si folk som jobber i andre bedrifter, men som kan kalles inn til innsats på kort varsel – er blitt større.

– For fem år siden hadde vi rundt 50 personer i denne gruppen. I dag er det 80. Vi ser også at antallet oppdrag har hatt en klar økning, sier Jaren.

En av de andre organisasjonene som har vokst betraktelig er Flyktninghjelpen (tidligere Flyktningrådet). Mens organisasjonen i 2000 hadde 122 ansatte, hjemme og ute siden inkludert, jobber det i dag 188 personer for Flyktninghjelpen. Av de 188, jobber 110 på organisasjonens egne programmer i utlandet

– Vi har hatt en betydelig vekst. Hjemmekontoret ligger omtrent på samme nivå, mens vi har økt veldig mye i utlandet. Det skyldes rett og slett økt aktivitet fra vår side, sier

Flyktninghjelpen, her representert ved generalsekretær **Raymond Johansen** på reise i Burundi, er en av de bistandsorganisasjonene som har vokst mest de siste fem årene.

FOTO: KEN OPPRANN

personalsjef Inger Solstad.

Utejobbene henger høyt. Men selv om mange av organisasjonene vokser, er det fremdeles veldig vanskelig å få jobb i dem. Det stadig økende antallet unge mennesker som studerer forskjellige utviklingsrelaterte fag på høyskoler og universitet, kommer ut i et svært tøft jobbmarked.

– Vi merker en veldig stor pågang av folk som vil jobbe for oss, ofte unge mennesker med både engasjement, utdannelse og eventyrlyst. Men nåløyet er veldig trangt. Vi lyste nylig ut et par rådgiverstillinger og fikk rundt 240 søknader, blant dem svært mange flinke unge folk med høy utdannelse, forteller Jaren

i Kirkens Nødhjelp.

Og om det er vanskelig å komme på innsiden på organisasjonenes kontorer her i Norge, så er det enda vanskeligere hvis man ønsker å jobbe i utlandet, understreker personallederen.

– Mange er jo interessert i å jobbe ute. Og de jobbene får man i hvert fall ikke uten betydelig erfaring og relevant kompetanse. Det er en ond sirkel: man får ikke jobb uten erfaring, men eneste måten å få erfaring på er gjennom en jobb i utlandet. Dette er en problemstilling som vi er veldig klar over og forsøker å rette på, ved for eksempel bevisst å gi enkelte uteoppdrag til unge folk, sier Jaren.

660 søkere – 15 jobber. Inger Nordal i Flyktninghjelpen forteller samme historie.

– Vi får enormt med søknader når vi lyser ut stillinger, og har generelt veldig stor pågang av unge mennesker. På de 15 trainee-stillingene vi nylig lyste ut, fikk vi 660 søknader. Det er knallhard konkurranse og vi ser at høyere utdannelse nesten er blitt en forutsetning for i det hele tatt å bli vurdert, sier Solstad.

Personallederen understreker at Flyktninghjelpen er opptatt av å rekruttere unge, engasjerte mennesker, og at opprettelsen av traineeordningen nettopp er et resultat av dette.

– Det er et problem at det er så vanskelig for unge mennesker å komme innenfor og få den nødvendige erfaringen, også for organisasjonene. Vi håper at denne ordningen kan bidra til å gjøre det litt lettere, sier Solstad.

Engasjement viktig. Verken i Flyktninghjelpen eller i Kirkens Nødhjelp har man konkrete planer om

store utvidelser i 2005, men både Jaren i og Solstad regner med en moderat vekst.

Når det gjelder hva en som bør gjøre for å få en fot innenfor, er rådet fra personallederne i to av landets største ikke-statlige organisasjoner entydig: Engasjer deg!

– Relevant kompetanse er viktig. Men vi er minst like opptatt av å finne de rette typene, de som har et genuint engasjement. Det er alltid positivt å ha noe på Cv-en som gjør at man skiller seg ut, for eksempel frivillig arbeid, sier Solstad.

Jaren i Kirkens Nødhjelp samstemmer.

– Det er klart at utdannelse og kompetanse har betydning: Språk for eksempel er et veldig pluss. Særlig fransk er det få som kan. Men mitt tips er at man engasjerer seg og deltar i frivillig arbeid. Da kan det fort dukke opp for eksempel et lite engasjement. Men ikke forvent fast jobb med en gang. At folk på 25 får fast jobb hos oss – det skjer ikke, fastslår han.

notis

Journalister flykter fra Zimbabwe

Fire zimbabwiske journalister som rapporterer for utenlandske aviser, har forlatt landet etter å ha fått nyss om at sikkerhetsstyrkene ville arrestere dem og sikte dem for blant annet spionasjevirksomhet.

Truslene om arrestasjon sees på som en advarsel til utenlandsk presse foran presidentvalget 31. mars. (The Daily News)

BISTANDSANSATTE

Kirkens Nødhjelp	2000: 121	2005: 151
Redd Barna	2000: 85	2005: 103
Utviklingsfondet	2000: 9	2005: 18
Plan Norge	2000: 15	2005: 30
Flyktninghjelpen	2000: 122	2005: 188
Norsk Folkehjelp	2000: 205	2005: 180
Atlas-alliansen*	2000: 40	2005: 73
Norges Røde Kors*	2000: 101	2005: 144

*) Tallene gjelder ikke organisasjonen som helhet, kun de som jobber med bistand.

”

At folk på 25 får fast jobb hos oss – det skjer ikke.

Kjell Jaren, personalleder i Kirkens Nødhjelp

KN får mest i 2005

Organisasjoner får over 1 mrd. Norad-kroner til langsiktig bistand

Godt og vel 1 milliard er bevilget til de ikke-statlige organisasjonenes bistandsarbeid i 2005. Som i fjor er det Kirkens Nødhjelp som topper listen over mottagere, fulgt av Bistandsnemda, Norsk Folkehjelp og Redd Barna.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

• **TOR AKSEL BOLLE**
1 080 534 000 blanke kroner fordelt på 89 forskjellige organisasjoner i over 80 land. Det er årets bevilgning til de «frivillige» organisasjonenes arbeid med langsiktig bistand. Som vanlig er det imidlertid noen få store aktører som legger beslag på mesteparten av pengene.

Kirkens Nødhjelp får mest, 151 millioner kroner. Så følger paraplyorganisasjonen Bistandsnemda som har fått 140 millioner kroner å fordele på 14 av sine medlemsorganisasjoner. Deretter kommer Norsk Folkehjelp med 110,5 millioner, mens Redd Barna er tildelt 108 millioner. Disse fire organisasjonene får til sammen nesten halvparten av hele bevilgningen.

Til tross for en ganske formidabel geografisk spredning på organisasjonenes arbeid, vil allikevel rundt halvparten av pengene bli brukt i Afrika, særlig i land som Uganda, Etiopia, Madagaskar og Sudan. Videre vil om lag halvparten av bevilgningen bli brukt i såkalte MUL-land, det vil si de fattigste landene.

Plan er med. Plan Norge har fått en betydelig økning i sin bevilgning fra i fjor, fra tolv til tjue millioner. Organisasjonen, som tidligere har hatt et litt anstrengt forhold til Norad rundt bevilgningstider, har i år takket ja til inngå en langsiktig samarbeidsavtale.

- Vi har valgt å skrive under nå fordi dette er et anstendig økonomisk tilbud - i motsetning til tidligere, sier Sandro Parmeggiani, generalsekretær i Plan.

Han mener imidlertid at årets bevilgning til Plan fremdeles er et godt stykke under det den bør ligge på.

- Vi kommer til å arbeide for å heve beløpet også innenfor 3-årsperioden - tatt i betraktning vår faglige tyngde nasjonalt og internasjonalt, vår folkelige forankring både her og ute, og vår effektivitet, sier Sandro Parmeggiani.

Blant andre organisasjoner som har fått økte bevilgninger i år er Atlas-alliansen, Forut, WWF og Regnskogfondet.

Rettighetsbasert bistand. Avdelingsdirektør Ingunn Klepsvik på avdeling for rettigheter, endringsaktører og sivilt samfunn i Norad forteller at årets bevilgning er relativt lik fjorårets, men trekker allikevel fram et par satsningsområder.

- Jeg synes det er verdt å merke seg at det i bevilgningen ligger en økt satsning på urfolk og mot kjønnslemlestelse samt på helse og utdanning. Rettighetsbasert bistand mener vi er veldig viktig. Her ligger blant andre Redd Barna og Regnskogfondet langt fremme, sier Klepsvik.

Et annet moment man fra Norads side har vektlagt i bevilgningen er det som på fagspråket heter kon-

fliktsensivit.

- Det er svært viktig at organisasjonene som jobber i konfliktområder eller områder som er på vei ut av konflikt, som for eksempel Sri Lanka eller Sudan, er bevisste på sin egen rolle. Man må gå varsomt i spente situasjoner, understreker Klepsvik.

Innvandrersamfunnsorganisasjoner. Som vanlig var den totale søknadssummen langt høyere enn rammen for bevilgningen. I 2005 har 29 organisasjoner langsiktige samarbeidsavtaler med Norad, mens 64 mindre og mellom-

store organisasjoner har inngått enkeltavtaler. Nytt i denne søknadsrunden var at det kom en del søknader fra organisasjoner basert i innvandrer miljøene. Særlig fra nordmenn med opprinnelse fra Somalia og Sri Lanka. Klepsvik synes det er positivt.

- Det er ikke mange av disse nye organisasjonene som har fått bevilget penger foreløpig, men vi er i dialog med dem. De representerer en ny type kompetanse, og jeg regner med at de kan bli viktige partnere i årene som kommer, sier avdelingsdirektør Klepsvik.

”

Rettighetsbasert bistand mener vi er veldig viktig.

Ingunn Klepsvik, avdelingsdirektør i Norad.

DE TI STØRSTE MOTTAGERNE AV NORAD-STØTTE

1. Kirkens Nødhjelp	151,0	
2. Bistandsnemda	140,0	
3. Norsk Folkehjelp	110,5	
4. Redd Barna	108,0	
5. Atlasalliansen	62,0	
6. Norges Røde Kors	55,0	
7. Care Norge	48,0	
8. Strømmestiftelsen	36,0	
9. Forut	26,5	
10. Landsorganisasjonen	25,0	

Tall i millioner kroner

notiser

Forsiktig afghansk optimisme

Ifølge levekårsundersøkelsen «Security with a Human Face» fra FNs utviklingsprogram (UNDP), er det rom for forsiktig optimisme omkring Afghanistans framtid. I 2003 var den økonomiske veksten på 16 prosent og den midlertidige regjeringens skolekampanje har ført tre millioner barn og 70.000 lærere tilbake til skolen. Hvert femte barn dør imidlertid før det er fem år, og kun 29 prosent av alle afghanere over 15 år kan lese og skrive.

Kondommangel hindrer aids-arbeid

Kampen mot aids settes tilbake på grunn av stor mangel på kondomer. I 2003 var bare om lag en tidel av behovet på nesten 11 milliarder kondomer tilgjengelig i utviklingsland, skriver den britiske avisen Guardian. Det ser derfor mørkt ut for å oppnå målsetningen om 18,6 milliarder kondomer innen 2015.

Mangelen skyldes i første rekke pengemangel i FNs befolkningsfond, UNFPA. Fondet, som i stor grad har vært finansiert av amerikanske myndigheter, har møtt sparekniven hos Bush-regjeringen. Den vil ikke finansiere en FN-organisasjon som både støtter familieplanlegging og gir råd om abort.

Våpenhvilen brutt i Uganda

Etter nesten tre uker med våpenhvile, har det igjen brutt ut kamper mellom opprørsbevegelsen Lord's Resistance Army og den ugandiske hæren i Nord-Uganda skriver den ugandiske avisen The Monitor. Under den 18 dager lange våpenhvilen ble det heller ikke avholdt noen forhandlingsmøter mellom myndighetene og opprørerne. Myndighetene presset på for å til en endelig fredsavtale, etter at det forrige forsøket gikk i vasken 31. desember i fjor.

Norge, sammen med FN, Storbritannia og Nederland, støtter fredssamtalene finansielt.

Oljefondet investerer mer i klasebomber

NorWatch har finlest Det norske petroleumsfondets sin årsrapport, og konkluderer at investeringene i klasebomber har økt fra 161 millioner i fjor til 166 millioner i år. Norwatch viser også til at fondet fortsatt investerer i selskaper som leverer vitale komponenter til atomraketter.

Stortinget vedtok i fjor sommer etiske retningslinjer som innebærer at Oljefondet skal ut av industri som produserer våpentyper som klasebomber og kjernevåpen.

Gammelmendig eller livsviktig?

Sørlandets mest kjente sykehus ligger i Tanzania

HAYDOM (b-a): Et usedvanlig livsverk ble hyllet da Haydom sykehus i Tanzania nylig feiret sitt 50-års-jubileum. Feiringen ga også anledning til å se framover. Både norsk offentlig bistand og myndighetene i Tanzania vil være med og støtte Haydom videre. Men neppe uten betingelser.

• I TANZANIA:
PER KR. LUNDEN

MISJONSSYKEHUS Haydom er blitt beskrevet som alt fra et eventyr til en gammelmendig anakronisme i norsk bistand. Det sistnevnte har vært målbåret av bistandsekspertene som har opplevd manglende langsiktig «bærekraft» i giverstyrte prosjekter i mange land. Langsiktig rettighetsarbeid har også vært mer «in» i bistandskretser de siste tjue årene enn bistandsarbeid på sektorer som ideelt sett burde vært finansiert og ledet av mottakerlandet selv.

Men en jubileumsfeiring, med 150 internasjonale og over 5000 lokale gjester, vil naturlig nok belyse eventyret i større grad enn den påståtte anakronismen. Markeringen i januar ble også en sterk hyllest til ekteparet Ole Halgrim Evjen Olsen, sykehusets leder, og «Mama Kari» Olsen, som begge ble æret av presidenten i Tanzania med landets høyeste sivile utmerkelse.

Støtteerklæringer. Samtidig innebar feiringen støtteerklæringer fra sentralt hold både i norsk og tanzaniansk politikk.

– Haydom har mange venner i Norge, og dette sterke vennskapet skal også sikre Haydom en framtid. Jeg lover fortsatt å arbeide for en bærekraftig framtid for dette sykehuset, sa statsminister Kjell Magne Bondevik i en hilsen som ble framført på Haydom av hans partikolleger, stortingsrepresentant Jon Lilletun.

Helseminister Anna Abdallah lover større oppmerksomhet til misjonssykehus i Tanzania.

Bondeviks talerør fikk følge av helseminister i Tanzania, Anna Abdallah.

– Vi lover at Haydom og andre misjonssykehus ikke lenger skal bli stemoderlig behandlet i Tanzania. Vi må anerkjenne hvor viktig disse

Statsminister Frederick Sumaye hyllet ekteparet Olsen for deres livsgjerning ved Haydom. Alle tre ble æret av lokale stammer med tradisjonelle klær og jaktutstyr.

ALLE FOTO: PER KR. LUNDEN

sykehusene er i det totale helsevesenet i Tanzania, sier Abdallah.

Hun understreket at misjonssykehusene fortsatt er en bærebjelke i helsevesenet i distrikts-Tanzania.

Helse i sammenheng. Haydom har gjennom 50 år endret seg fra et folketomt område infisert av tsetsefluer til en livlig landsby og et av Tanzanias beste sykehus.

Sammen med kona Kari kom legen Ole Halgrim Evjen Olsen til Tanzania dagen etter frigjøringen i 1961. Med stahet, enorm innsats og selvpoppofrelse har ekteparet fra Sørlandet bygget opp sykehuset, som også har oppildnet engasjement og giverglede blant hundrevis av Haydom-venner i Agder og Rogaland. Dr. Olsen og «Mama Kari» hadde en enkel filosofi: Vi må hjelpe mennesker på en best mulig måte. Jo lengre arbeidsdager, jo flere får hjelp.

Samtidig innså den norske legen at pasientenes helseproblemer i

Haydom er blitt beskrevet som alt fra et eventyr til en gammelmendig anakronisme i norsk bistand.

et landdistrikt i Tanzania måtte ses i sammenheng med deres øvrige livssituasjon. Pasientene trengte ikke bare legehjelp, men rent vann, mat, veier og arbeid – og gjerne også et åndelig tilhold i den lutherske kirken. Men sykehuset har alltid gitt like god hjelp til alle, uansett tro, understreker de.

52 pst. fra den norske stat. Haydom har fått norske offentlige bistandsmidler gjennom flere år. I fjor bidro bistand fra den norske statskassen med over halvparten av sykehusets driftsbudsjett, samt betydelig støtte til investeringer. Bistanden har normalt vært gitt med kraftige påminnelser fra Norad om at Haydom må bli «mer bærekraftig» – det vil si mindre avhengig av norske gaver og norsk legeinnsats.

Regnskapstallene fra 2004 viser at sykehuset fortsatt er bistandsavhengig. Av et totalt regnskap på cirka 7,5 millioner kroner kommer 52

prosent fra norske bistandsmidler, 27 prosent fra pasientbetaling og bare 6 prosent fra tanzanianske myndigheter. Gaver til løpende utgifter og stipender utgjorde vel 4 prosent.

Opinionsvinner. Men bistandsavhengighet til tross, Haydom har samtidig noe som de fleste norske bistandsprosjekter mangler. Sykehusprosjektet kan vise til lett forståelige resultater og et sterkt engasjement i Norge. Statistikkene viser til et imponerende antall barn og voksne pasienter som har fått livsviktig medisinsk behandling. Haydom har blitt det mest kjente norske bistandsprosjektet i Tanzania, og på Sørlandet vet folk mye mer om Haydom enn sitt eget Sørlandet Sykehus. Mens de bistandsansvarlige på ambassaden i Dar es Salaam har snakket om budsjettstøtte og bærekraftige rammebetingelser har Dr. Olsen løftet små, syke barn opp av

>>>

– Det føles trygt å ha Haydom

Han driver kafé bare 50 meter fra Haydoms hovedport.

– Fra offentlige sykehus fortelles mange skrekkehistorier om bestikkelser, dårlig behandling og lite medisiner. Fra Haydom hører vi bare gode historier. De tenker på pasientenes beste, sier kaféier Joseph. De fleste gjestene hans er pårørende til pasienter på sykehuset.

– Vi har reist langt for å få behandling på Haydom, men her er også sjansen til å bli frisk mye større enn på andre sykehus, sier Zakariah

Dareda, som har hatt en sønn innlagt på sykehuset i to uker. Zakariah forteller at mange ofte reiser forbi sine nærmeste sykehus for å få best mulig behandling på Haydom.

– Vi må betale for behandlingen her, og alle pasienter må ta med seg pårørende som kan lage mat og hjelpe med det praktiske. Det koster oss mye, men vi vil gjerne betale for en helsetjeneste som er god og sikker. Det er ikke vår oppgave å holde liv i et lokalt sykehus som ikke er bra nok, sier Zakariah.

Kaféier Joseph Gisasch (t.v.) og kafégjest og pårørende Zachariah Dareda stoler på Haydom.

sengene på Lena Ward på Haydom og forklart at liv kan reddes. Det er røtt parti.

Endringer må til. – Haydom sykehus trenger endringer, men er langt fra så bakstrevsk som mange i det norske bistandsmiljøet vil ha det til. Vi ser nå en stor underskog av dyktig helsepersonell som har vokst fram under dr. Olsen. Sykehuset har satset mye på utdanning og kvalifisering både internt og eksternt. Her er det tenkt bærekraft, sier Anders Wahlstedt, tidligere sykehusdirektør i Vest-Agder og nå klinikkisjef ved Sørlandet Sykehus.

Han har gjennomgått Haydoms organisasjon og kommet med forslag til endringer og forbedringer.

– Målet er å skape en organisasjon som fordeler ansvar og ledelses-

oppgaver. Vi foreslår et omfattende lederutviklingsprogram, og målet vil på mange måter være å skape en lederstruktur som de andre store sykehusene i Tanzania har. Dessuten vil vi gjerne ha en mer forutsigbar budsjettering, der også gavemidlene fra Norge budsjetteres inn, sier Wahlstedt.

– Vi vil gjerne følge opp den faglige utviklingen ved Haydom. Det gir også nyttig lærdom og perspektiver for oss. Men vi (Sørlandet Sykehus, red.anm.) kan ikke støtte dette arbeidet økonomisk, pengene må komme fra andre kilder, sier direktør Jan Roger Olsen ved Sørlandet Sykehus.

Distriktpolitikk. Halvparten av sykehusene i Tanzania drives av private, i første rekke misjonsorganisasjoner. Et stort symposium under jubi-

leet på Haydom rettet søkelys mot samspillet mellom offentlige og private helsetjenester, samt Haydoms holistiske (helhetlige, red anm.) tilnærming til helse:

– Vi kan ikke bare se en pasient som en person med aids, malaria eller tuberkulose. Vi må også se ansvaret for pasienten og hans familie i den totale kampen mot fattigdom, sier Ole H. E. Olsen, og sender med det et budskap adressert både til Tanzanias myndigheter og de mange bistandsgiverne i landet.

Under symposiet på Haydom la flere deltakere også for dagen en frykt for at dagens internasjonale bistand til Tanzania, tidligere med «basket-fond» (fond med bidrag fra ulike bistandsgivere, red. anm.) og nå med budsjettstøtte som viktigste virkemiddel, er en trussel mot dis-

triktssykehusene i landet. Det er en utfordring for bistandsgivere å påse at ikke budsjettstøtten virker distriktsfiendtlig, mener de. Men den største utfordringen ligger hos Tanzanias myndigheter.

Skal overleve. – Vi vil fortsette å samarbeide med Haydom og andre private sykehus i distriktene, lovet Tanzanias statsminister Frederick Sumaye, som deltok på symposiet.

– Vi har ikke alltid gitt de private sykehusene rettferdig behandling, men det vil vi rette på. Vi vil at flest mulig i Tanzania skal få tilgang til best mulige helsetjenester, uansett hvem som tilbyr tjenestene. Misjonssykehus skal overleve og få grunnlag til å utvikle seg, sier helseminister Anna Abdallah.

– Må tilpasse seg nasjonale planer, sier Norad og UD

• I TANZANIA: PER KR. LUNDEN
HAYDOM (b-a): – Utfordringen for Haydom er nå å sørge for en sterkere tilpasning til det offentlige helsestellet i Tanzania, sier ministerråd Inge Herman Rydland ved den norske ambassaden i Dar es Salaam.

Ambassaden, som i 2003 tok over ansvaret for norsk bistand til Haydom, har i 2004 støttet en omfattende rehabilitering av sykehuset med 11 millioner kroner. I tillegg kommer en driftsstøtte på 5 millioner. Det er også gitt støtte til et større hiv/aids-prosjekt med base på sykehuset (se artikkel om aidsmedisiner, side 16-17 i denne utgave av Bistandsaktuelt).

– Det viktigste er kanskje at vi har støttet en total organisasjonsgjennomgang og systemrevisjon av sykehuset. Dette arbeidet vil danne grunnlag for vårt videre forhold til sykehuset, og det er også et nyttig redskap for sykehusets ledelse og helsemyndighetene i Tanzania, sier Rydland, som karakteriserer den of-

fentlige norske støtten til Haydom som «midlertidig».

Må underkaste seg. Den norske ambassaderepresentanten, som selv deltok på jubileumssymposiet, mener Haydom nå må avveie positive og negative sider ved en sterkere tilpasning til det offentlige helsevesenet i Tanzania.

– En effekt er sterkere å underkaste seg nasjonale helseprioriteringer. En annen effekt er å lage klare budsjetter og regnskap, der også private gaver planlegges. Det vil si at ikke Haydom bør hoppe på enhver gave eller tilgjengelig brukt medisinsk utstyr fra Norge, men prioritere strengt hva sykehuset trenger. Til sist må Haydom sannsynligvis avgrense seg i forhold til hvor stort geografisk område sykehuset henter pasienter fra, sier Rydland.

Ministerråden opplyser at ambassaden allerede har benyttet Sørlandet Sykehus til utredningsarbeidet ved Haydom. Også Norad vil trekkes inn som faginstans.

”

Haydom sykehus langt fra så bakstrevsk som mange vil ha det til.

Anders Wahlstedt, klinikkisjef ved Sørlandet Sykehus.

”

Det blir viktig å få til en harmonisering med helsemyndighetene.

Sissel Hodne Steen, avdelingsdirektør i Norad.

Harmonisering. Avdelingsdirektør i Norad, Sissel Hodne Steen, støtter Rydlands syn på tilpassing til nasjonale tanzanianske helseplaner.

– Det blir viktig å få til en harmonisering med helsemyndighetene i Tanzania og samtidig få en ny og mer moderne lederstruktur ved sy-

kehuset. Myndighetene i Tanzania må også utfordres. De var de som for 50 år siden ba norsk misjon bygge et sykehus på Haydom, og de har et medansvar for å sikre fortsatt drift av den viktige helseinstitusjonen som er bygget opp, sier Sissel Hodne Steen.

– Tenk mindre forebygging!

Helsestellet i Tanzania trenger å gjenreise tillit overfor befolkningen. Dessuten må det tenkes mindre forebygging og mer behandling. Forebygging uten behandlingsmuligheter er som en sykkel uten hjul, sier lege Øystein Evjen Olsen (sønn til Ole H. E. Olsen). Han forsker på helseutvikling i Tanzania, og er ikke tvil om at det har vært satset for mye på forebyggende helse i Tanzania, sett i forhold til de tilgjengelige ressurser.

– Mottoet om at forebygging er bedre enn behandling har skadet primærhelsetjenesten i Tanzania. Det har ført til mangel på behandlingstilbud og den behandlingen som gis har fått dårligere kvalitet. Helsevesenet i Tanzania må nå arbeide hardt for å gjenvinne tillit. Det skapes først og fremst gjennom å tilby god og relevant behandling av sykdommer, sier Øystein Evjen Olsen.

Viktig fagutdanning

For Haydom og andre sykehus i distrikt-Tanzania er det en stor utfordring å skaffe seg og holde på faglærte helsearbeidere. Haydom har hatt sin egen sykepleierskole siden 1984, og forkurs for sykepleiere fra 1971.

– Jeg er glad for å ha fått en sykepleierutdanning i mitt nærmiljø, og jeg vil helt sikkert jobbe ved Haydom noen år. Men det frister også å arbeide ved andre sykehus i landet, ikke minst på et større sted enn Haydom, sier sykepleier Juliana Maasai (25). Hun legger til:

– De færreste som utdanner seg ved sykepleierskolen på Haydom planlegger å bli her hele livet. Ikke minst når man får familie frister det å dra andre steder, sier Juliana Maasai.

Sykepleier Juliana Maasai arbeider ved fødeavdelingen på Haydom.

HAYDOM LUTHERAN HOSPITAL

■ Haydom sykehus ble åpnet 15. januar 1955 i et tsetse-infisert område i Manyara, sør for Arusha i Tanzania. Sykehuset etableres av Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) med Dr. Olaf Olsen som leder.

■ Et nyutbygget sykehus ble åpnet i 1967 av president Julius Nyerere. Sykehuset hadde da 250 senger. Sykehuset utvidet virksomheten på 70-tallet med egen sykepleierskole og flere lokale utviklingsprosjekter.

■ Sykehuset har i dag 350 senger etter at barneavdelingen Lena-ward åpnet i 2002. Ifølge statistikken var det i 2003 over 12 000 innlagte pasienter og 77 500 polikliniske pasienter. Mor-og-barn-klinikken på sykehuset samt 27 mobile landsbyklinikker utførte i 2003 over 50 000 vaksinasjoner av barn. Totalt fikk 100 000 mødre og barn hjelp ved disse klinikkene.

■ Haydom har satt i gang utviklingsprosjekter innen vanntilførsel, landbruk, matvaresikkerhet, utdanning og veibygging.

■ Over 110 norske leger, sykepleiere og andre har arbeidet ved sykehuset. Ole Halgrim Evjen Olsen og Kari Olsen tok fatt på arbeidet dagen etter at Tanzania (Tanganyika) ble selvstendig i 1961. De arbeider fortsatt ved sykehuset.

■ Misjonssykehuset støttes av aktive vennegrupper i Norge, med Sørlandet og Olsens hjemby Mandal som hovedsete.

■ Haydoms historie beskrives i den nylig utgitte boka «Eventyret i Haydom», skrevet av Bjørn Enes.

Sett UD-modernisering på timeplanen

AV IVER B. NEUMANN

DEBATT

JUBILEUMSÅRET 2005 begynte svært dårlig for Utenriksdepartementet (UD). Flomkatastrofen i Asia satte flomlys på UD's disposisjoner på en måte som innen organisasjonen opplevdes som uetterrettelig, urettferdig, og ufin. Det er ikke vanskelig å se hvorfor. Ett av hovedankepunktene var for eksempel at UD ikke «gjorde nok» for nødstedte nordmenn. Hva er «nok» i denne sammenheng? Foreldre som leter etter et barn kan ikke gis nok støtte, om utenriksstasjonen nå har ti eller 100 ansatte.

Et annet hovedankepunkt var at ambassadøren var på juleferie og ikke kom raskt nok tilbake på plass. Allerede denne kritikken kilde skulle antyde at noe var feil: den var inspirert av svensk kritikk mot utenriksministeren for å ha vært for sent på ballen. Det kritikken hadde til felles, var at den gjennomgående var aktørrettet.

Men det er alltid også en annen historie å fortelle, og det er hvilke betingelser aktørene handler ut fra: Det er forandringer på det strukturelle planet som forandrer verden, ikke omstokkingen av personer. Derfor er det synd for UD og synd for Norge at pressen fikk presset frem en granskningskommisjon med et mandat som avskjærer fra systemkritikk. Det UD trenger, er en generell utenrikskommisjon som kan gå gjennom hva vi trenger et UD til, hva det er mulig for et UD å gjøre, og hvor de strukturelle hindringene for den hardt tiltrengte omorganiseringen av utenriksstasjonen er å finne. Her er tre ting en slik kommisjon burde konsentrere seg om:

PROBLEM NUMMER ÉN er den reaktive holdningen UD har til endring. Tradisjonelt har diplomaten vært dyktig til i å samle inn kunnskap om andre staters løpende vurderinger, om menneskene som fører politikken, og om nyansene i ført politikk. Diplomaten har hatt øye for historisk tradisjon og brede utviklingstrekk, men profesjonens nisje har vært å forholde seg til neste skifte i nåsituasjonen. De globale strømmene av mennesker, nyheter, varer og ideer har tiltatt, slik at det er blitt stadig vanskeligere for UD å beholde rollen som den viktigste grenseflaten mellom Norge og omverdenen. Diplomaten har fått selskap av blant annet journalister, bistandsarbeidere, analytikere i store selskaper, ansatte i frivillige og internasjonale organisasjoner. Det betyr at diplomater i økende grad må kjempe for å demonstrere sin relevans.

Denne kampen føres slik det er nå først og fremst en tilbakevisning av andre aktørers innspill. Det ville være misvisende å si at norsk UD har vært mot endring som sådan, men UD har konsekvent satt seg imot raske endringer. Diplomatiets har fulgt med på generelle samfunnsendringer som en dyd av nødvendighet. Diplomater tar helst ikke selv initiativ. De ser det som sin oppgave å sikre at endringen antar en gradvis karakter. De tar sine forbehold. De følger de tekniske prosedyrer. De rider heller ikke den dagen de saler. Og når andre tar initiativ til endring, er diplomatens reaksjon så godt som alltid å levere motforestillinger. Når vedtak først er fattet, slutter diplomater så godt som alltid lojalt opp om dem. Den mest presise beskrivelsen av dette paradoksale aktive hvilemodus er kanskje at

– Det UD trenger, er en generell utenrikskommisjon som kan gå gjennom hva vi trenger et UD til, sier Iver B. Neumann. Her er evalueringsutvalget etter tsunami-katastrofen, f.v. Sigrid Cabot (utvalgets sekretær), Harald Sunde, Morten Wetland, Torunn Laupsa, Rita Engh Heflo, Jan Reinås, Harald Sunde, Truls Fyhn og Siv Meisingseth, fotografert i Phuket i Thailand.

FOTO: ERHAN GUNTERS, SCANPIX

debatt

diplomaten skynder seg langsomt: *Festina lente.*

Hovedproblemet ved denne strategien er at den forutsetter at andre aktører vil akseptere UD's versjon av virkeligheten. Det skjedde ikke under flomkatastrofen.

PROBLEM NUMMER TO er den hierarkiske organisasjonsmodellen. Nye funksjoner blir systematisk lagt i kanten av organisasjonen, og gitt lav intern status. De har dårligere tilgang til ledelsen, må flytte først, rekrutteres ikke til de overordnede stillingene.

Dette gjelder nye grupper som tiltrer tjenesten kollektivt (byråkrater fra Handelsdepartementet på 1980-tallet, fra Direktoratet for utviklingshjelp på 1990-tallet, fra Norrad nylig), og andre grupper som har sin faglige identitet knyttet til annet enn det diplomatiske (som journalister, språklærere, bibliotekarer). Under flomkatastrofen slo denne logikken ut på to måter:

I et organisasjonsteoretisk perspektiv er det ikke oppsiktsvekkende at kjernevirksomheten har en egentyngde, som betyr at nye oppgaver blir lagt og forblir et stykke fra organisasjonens sentrum. Det slående er at UD ikke lærer av egne erfaringer så lenge de skjer i kanten av organisasjonen. UD perfektionerte gjennom hele 1990-tallet en «norsk modell» på det sørpolitiske området, der poenget var at UD arbeidet sammen med ymse befant norske organisasjonene som befant seg i felt. Fredsarbeid i Midt-Østen, i Guatemala, på Sri Lanka har innslag av dette. I 1991 opprettet UD «The Norwegian Emergency Preparedness System» (NOREPS), en paraply for norske bedrifter som kunne stable mennesker og materiell på bena i en krisesituasjon. Igjen var ideen at UD skulle koordinere og legge til rette.

Flomkatastrofe fordret akkurat den type samarbeid som den norske modellen hadde lagt opp til, i dette tilfelle med politi, reisebyråer, Telefon og andre organisasjoner. Hvorfor smittet ikke erfaringene med «den norske modellen» fra 1990-tallet over på organisasjonen?

En årsak kan være at UD har fortsatt å hegne om den tradisjonelle sikkerhetspolitikken som organi-

Det er synd for Norge at pressen fikk presset frem en granskningskommisjon, med et mandat som avskjærer fra systemkritikk.

sasjonens kjerneoppgave, og behandlet andre typer problemstillinger som perifere i forhold til dette. Oppfatning av sakshierarki fører til manglende informasjonsflyt på tvers, som fører til manglende læring. Her ligger det et vedvarende problem for UD.

PROBLEM NUMMER TRE er den reaktive holdningen UD har til informasjonsangang. I UD er det et honnørord å være «tilbakelent».

Saksgangen i UD begynte ikke å bli elektronisk før på midten av 1990-tallet. En nyansatt aspirant opplevde i 1995 at han for å slippe å vente et halvt år på å få PC måtte ta seg opp «til det såkalte 'tørkeloftet', etasjen der hjemvendte gamle ambassadører satt 'til rådighet'. I kraft av rangen hadde de alle PC, men få, hvis noen, kunne bruke dem. En av ambassadørene ga derfor gladelig avkall på sin ubrukte datamaskin» (Torgeir Larsen, «U(D)kultur» Dagbladet 7. januar 2005).

Så sent som mot slutten av 1990-tallet var det bare de yngre i departementet som uten videre kunne bruke e-post som det grunnleggende kommunikasjonsredskap, og hele departementet var ikke tilkoblet e-post og internett før i år 2000. Saksgangen mellom Victoria terrasse og utestasjonene ble ikke digitalisert før krav om dette kom med medlemskapet i Schengen-samarbeidet i 2001. En viktig grunn til at digitaliseringen gikk så tregt, var at utenriksråden og flere eldre ekspedisjonssjefer ikke fant det nødvendig å lære seg elektronisk databehandling, men fortsatte å sende sine håndskrevne konsepter til sine sekretærer for utskrivning.

1990-tallets innbitte motstand mot datateknologi har sitt motstykke i europeiske diplomaters skepsis til telegrafene på 1800-tallet og til telefaksen da den dukket opp på 1900-tallet.

Problemet er ønsket om overdreven kontroll med informasjonsflyten. Under flomkatastrofen led UD under skikken med å ha en pressetalsperson fra egne rekker, som sitter atskilt fra Presse-kultur- og informasjonsavdelingen. «Hovedregelen er at alle henvendelser fra norske pressefolk som søker opplysninger eller uttalelser fra Utenriksdepartementet, skal henvises til Pressetalsmannen. Spørsmål som ligger helt på det tekniske plan uten politiske implikasjoner, bør imidlertid depar-

tementets embetsmenn/tjenestemenn kunne besvare direkte», heter det i de første skriftlige retningslinjene fra 1977.

Dette gjelder fremdeles. Det er ikke åpenbart at UD, i en situasjon der informasjon er blitt et eget yrke, skal bruke en fagdiplomat som frontfigur overfor pressen. Det synes klart at når én person skal tale på vegne av et par tusen, blir informasjonen sen, og kanskje ikke tilstrekkelig finmasket. Denne personen sitter dessuten atskilt fra den avdelingen i huset som angivelig skal ha ansvaret for å informere. Når saksbehandlere og utestasjonerte får munnkurv om interessant stoff, har de ingen insentiver til å informere, og plenty negative sanksjoner i vente om de velger å gjøre det likevel. Informasjonen blir altså ikke førstehånd. Slik trenger det ikke være; dansk UD og DFAIT i Canada har for eksempel lagt om til flat struktur i informasjonsarbeidet.

DEBATTEN OM UD's rolle i flomkatastrofen som brøt løs julen 2004 kan vise seg å bli den første av flere anslag mot UD's tradisjonelle måte å nærme seg tingene på. UD måtte ut i åpent lende og argumentere overfor andre elitegrupper. Selve diplomatiets vesen trengte legitimering, som i UD's første år. I UD var reaksjonen på alt dette nettopp reaktiv. UD-ansatte var først og fremst opptatt av de urettferdige sidene ved kritikken. Utenriksministeren avviste den aktørrettede kritikken, som han avviste behovet for systembasert kritikk.

Denne holdningen til problemer kan komme til å koste UD dyrt. Der en instans ikke evner å løse de oppgaver den er satt til, vil andre instanser ta over. UD har allerede mistet store deler av sikkerhetspolitikken til Forsvarsdepartementet, store deler av Europa-politikken til Statsministerens kontor, og store deler av de mer spesifikke politikkområdene til fagdepartementene. Er det ikke på tide å påbegynne en systematisk samtale om hvordan UD best kan beholde det som ennå er igjen?

Iver B. Neumann er seniorforsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI).

Afrikas behov for kraft

AV OMAR KABBAJ OG LOUKA T. KATSELI

AFRIKA

Hvorfor fortsetter Afrika å være fattig? Borgerkrig, sult, sykdom og arven etter kolonialismen blir alle trukket fram som plausible årsaker til kontinentets dyptgripende fattigdom og økonomiske tilbakeleggenhet. Men det er en annen faktor som spiller en grunnleggende rolle - mangelen på moderne energikilder.

Bare en liten del av Afrikas enorme energipotensial er utnyttet, noe blant annet forfatterne av OECDs African Economic Outlook (2003/2004-utgaven) har påpekt. Nesten halvparten av Afrikas 53 land har lønnsomme vannkraftressurser, men dårlig infrastruktur og høye investeringskostnader gjør at bare sju prosent av dette er utnyttet. Til tross for stort potensial når det gjelder solenergi og geotermisk energi (jordvarme), står Afrika i dag for bare 1,3 prosent av verdens installerte solenergi kapasitet og bare fire land har startet utnyttelsen av underjordiske varmekilder. Av den energien som utvinnes fra fossile energikilder i Afrika, går bare en firedel til lokalt forbruk.

Manglende utvikling av energi-produksjon har gjort at Afrika er blant de delene av verden som bruker aller minst energi fra moderne energikilder. Mer enn 75 prosent av befolkningen i Afrika Sør for Sahara har ingen tilgang til elektrisitet. Til sammenligning er tallet for latinamerikanere og østasiater under 14 prosent.

Resultatet er at de fleste afrikanske benytter biomasse, det vil si ved, plantemateriale og dyremøkk som energikilde for lys, matlaging og oppvarming. Familier på landsbygda og utenfor store byer har ofte ikke noe annet valg enn å utnytte det de ser som en gratis energikilde. Etter hvert som befolkningen vokser og energibehovet øker, truer dette sårbare økosystemer. Å erstatte biomasse med mindre ødeleggende energiforsyning blir stadig viktigere.

Det er klart at Afrika, med støtte fra sine utviklingspartnere, må utvikle kontinentets enorme energipotensial som en integrert del av innsatsen for å skape økonomisk vekst og redusere fattigdommen. Forbedringer når det gjelder energiforsyning har mange fordeler. Belysning i offentlige bygg og

Over tre firedel av befolkningen i Afrika sør for Sahara er uten elektrisitet. For majoriteten er ved fortsatt viktigste energikilde, som her i Niger.

FOTO: OLE BERNT FRØSHAUG

tett på afrika

private hjem, kjøling av mat, medisiner og vaksiner, samt oppvarming og skikkelig sanitæranlegg, bidrar til å bedre folks levekår og helse. Mer energi og energi av bedre kvalitet øker produksjonen gjennom mer moderne kommunikasjon, økt produktivitet og et bedre forretningsklima.

En stabil energiforsyning styrker i tillegg mulighetene for opplæring og bedrer tilgangen til informasjon. Bedre informerte borgere deltar i større grad i sitt lands beslutningsprosesser. Det gjør i sin tur institusjoner mer demokratiske og fører til at myndigheter blir mer åpne og ansvarlige.

Enkelte land har forsøkt å bygge bro over gapet mellom det energipotensialet som finnes og innbyggernes manglende tilgang til energi. I noen få land har deltakelse fra privat sektor i kraftsektoren, koblet med uavhengig regulering, resultert i høyere og mer effektiv energiforsyning og økt sysselsetting, mens antallet strømabonnenter er doblet. Elektrifisering for de fattige på landsbygda i Sør-Afrika og Ghana er forbedret gjennom etableringen av uavhengige byråer for gjennomføring av elektrifiseringsplaner for landsbygda.

Det er nødvendig å innføre tilsvarende politikk i flere land for å

Mer enn tre firedeler av befolkningen i Afrika Sør for Sahara har ingen tilgang til elektrisitet.

Copyright: Project Syndicate 2005. www.project-syndicate.org

sette dem i stand til å møte utfordringene på energiområdet på en mer effektiv måte. Også regionale og interregionale energiinitiativer bør få større oppmerksomhet, for å bidra til å utjevne den ujevne fordelingen av energiresurser landene imellom. Slike reformer kan komme forbrukerne til gode ved at kostnadene synker og tjenestene blir bedre og mer stabile.

Afrikan Economic Outlook anslår at veksten i Afrikas brutto nasjonalinntekt i 2003 lå på 3,6 prosent, betydelig høyere enn veksten på 2,8 prosent som ble notert for 2002. Framskrivninger for 2004 indikerer at tendensen med raskere vekst trolig vil fortsette og til og med øke ytterligere de neste to til tre årene. Dette er likevel ikke nok. Det er en allmenn oppfatning at en gjennomsnittlig vekstrate på seks-åtte prosent er nødvendig for at Afrika virkelig skal kunne nå fram i kampen mot fattigdommen.

Når Afrika ser mot fremtiden må utvikling av de enorme energiresursene gjennom nasjonal og regional innsats gis høy prioritet. Faktisk vil en kraftig økning av energikapasiteten være avgjørende for å forløse kontinentets økonomiske og menneskelige potensial.

Omar Kabaj er president i Den afrikanske utviklingsbanken i Tunis. Louka T. Katseli er leder av OECD Development Center i Paris.

Strid om informasjonsstøtte til organisasjoner

• TOR AKSEL BOLLE

Regjeringens planlagte endringer i reglene for støtte til informasjon om nord/sør-spørsmål vekker reaksjoner blant organisasjonene. Utenriksdepartementet har bestemt at informasjonstøtten ikke lenger skal gis gjennom en egen støtteordning for opplysningsarbeid, men inngå i organisasjonenes avtaler med Norad om prosjektsamarbeid.

Arnfinn Nygaard er koordinator for 28 av de i alt 33 organisasjoner som har rammeavtale med Norad for å drive denne type informasjonsarbeid. Han er kritisk både til de planlagte endringene og til prosessen i forkant.

Uheldig. - Vi mener det er uheldig at informasjonsstøtten integreres i prosjektstøtten. Vi frykter at dette vil føre til mer egenreklame og prosjektinformasjon fra organisasjonene,

mens det blir mindre reelt opplysningsarbeid om sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklingsspørsmål, sier Nygaard til Bistandsaktuelt.

Nygaard er også lite fornøyd med prosessen i forkant av vedtaket fra Utenriksdepartementet og mener departementet har vist liten vilje til dialog.

- Vi er dessverre endt opp med en beslutning som etter vår mening er i strid med det organisasjonene ønsker, i strid med anbefalingene fra den eksterne evalueringen og i strid med Stortingets vektlegging av at organisasjonenes vaktbikkjefunksjon skal ivaretas, sier Nygaard. På vegne av styringsgruppen for samarbeidet mellom de 28 organisasjonene har han nå sendt et brev til utviklingsministeren. I brevet ber organisasjonene om et møte og om at den igangsatte endringsprosessen foreløpig stoppes.

Det er uheldig at informasjonsstøtten integreres i prosjektstøtten.

Arnfinn Nygaard, RORG-koordinator.

Urimelig kritikk. Politisk rådgiver for utviklingsministeren, David Hansen, avviser imidlertid kritikken fra Arnfinn Nygaard. - Det er helt urimelig å påstå at Utenriksdepartementet ikke har vært villig til åpenhet eller dialog rundt denne saken. Beslutningen i saken er fattet etter både en skriftlig høringsrunde og et åpent møte med alle organisasjonene, fastholder Hansen.

UDs beslutning har blitt lagt merke til på Stortinget. Gunhild Øyangen, som sitter i utenrikskomiteen for Arbeiderpartiet, har tatt opp saken.

- Jeg har stilt spørsmål til utviklingsministeren om den planlagte omleggingen fordi det er uro blant organisasjonene om at deres vokterrolle svekkes. Hun svarte at denne rollen skulle ivaretas og jeg forholdt meg til det, sier Øyangen.

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. I hvilket land endte denne mannen sine dager?
2. Hvor mye bevilger Norad til norske frivillige organisasjoners langsiktige utviklingsarbeid for 2005?
3. Hvor er Bamako hovedstad?
4. Flyktningerådet skiftet navn 26. januar i år. Hva heter det nå?
5. Hvem er president i Uganda?
6. Hva er et annet navn på språket kambodsjansk?
7. Hvilken dyreart kalles gjerne Afrikas renholdsvesen?
8. Hvilke to kolonimakter har regjert i Rwanda?
9. Hva er Sierra Leones offisielle språk?
10. Hva heter kongen som har overtatt makten i Nepal?
11. Hvilket hav grenser Somalia til?
12. Hva er hovedstaden på Haiti?
13. Hva heter bukta som både Thailand og Kambodsja grenser til?
14. Hva er en taifun?
15. Hvor er Male hovedstad?
16. Hvilket land i verden har flest innbyggere?
17. Hva slags byggverk troner på Kapp det Gode Håp?
18. Ligger Mexico City over 3000 m.o.h.?
19. Hva heter byen der 60 prosent av alle ekspedisjoner til Sydpolen starter?
20. Hvilke tre europeiske språk snakkes i Namibia?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidtsten

INFORMASJONS-STØTTE

Prøv en
annonsen i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Kan tsunami-svindler unngås?

AV GRO SKAAREN-FYSTRO, TRANSPARENCY INTERNATIONAL NORGE

KORUPSJON

Tsunamien som drepte omlag 300.000 mennesker, og ødela infrastruktur og næringsgrunnlag for millioner av mennesker i landene rundt Det indiske hav, fikk verden til å reagere. Først med sjokk og sorg, men nesten samtidig, med en kjempemessig positiv respons til hjelpearbeidet, både av profesjonelle institusjoner og frivillige krefter. Og pengene har strømmet på.

Også Transparency International (TI) har bidratt til hjelpearbeidet lokalt. TI Indonesia er direkte involvert i nødhjelpsoperasjonen i Aceh. I Sri Lanka har TI oppfordret myndigheter og opposisjon til å gå sammen om en nasjonal strategi, og tilbyr hjelp til å sikre åpenhet og ansvarlighet for ressursene som skal brukes til nødhjelps- og gjenoppbyggingsarbeidet. I India organiserer TIs partnere nødhjelpsstasjoner for katastrofeofre, med bidrag fra frivillige. TIs hovedkontor i Berlin støtter de nasjonale avdelingene med å vurdere virkninger av tsunami-katastrofen, og er opptatt av å øke den internasjonale bevisstheten om tiltak for å hindre korrupsjon i gjenoppbyggingsfasen.

Med det omfanget katastrofen har fått, og de store pengesummene som har kommet inn til hjelpearbeidet, er det en utfordring å sikre at pengene ikke forsvinner på veien. Erfaring viser at krisesituasjoner gir grobunn for korrupsjon, og problemet er økende idet nødhjelpsarbeidet går over i gjenoppbygging.

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Utfordringen er spesielt stor i denne situasjonen fordi katastrofen har rammet land med mye korrupsjon. Indonesia ligger eksempelvis nesten på bunn av TIs korrupsjonsindeks (plass 133 av 145).

Uten åpenhet, innsyn og kontroll over bruken av pengene, er det fare for at nødhjelpsmidler havner i lommene på korrupte ledere og tjenestemenn. Dette er tyveri og berikelse på ofrenes bekostning.

Hvordan skal man sikre større åpenhet og kontroll? Bør de internasjonale hjelpeorganisasjonene gjøre alt selv? Svaret er nei. Lokale myndigheter og sivilsamfunnet har det største ansvaret og den viktigste oppgaven i det omfattende gjenoppbyggingsarbeidet. I den første fasen kan det være fornuftig at de internasjonale organisasjonene samarbeider med lokale krefter som yter hjelp direkte, og ikke via lokale byråkrater. På lengre sikt er det imidlertid helt nødvendig at lokale myndigheter sitter i førersetet for sin egen utvikling.

Korrupsjonsfaren er ikke bare knyttet til lokale myndigheter. Hvis vi skal følge pengestrømmen bør søkelyset rettes mot alle instanser på veien fra giver til mottaker, inkludert de store hjelpeorganisasjonene.

Åpenheten i ressursbruken bør praktiseres i alle faser av hjelpearbeidet.

Store kriser og store donasjoner kan være lukrativt for organisasjonenes egen ressursmobilisering. Dette kan igjen føre til sterk konkurranse om givernes gunst og mediens rampe-lys, som ikke nødvendigvis vinnes av de beste og mest seriøse organisasjonene. Rwanda etter folkemordet i 1994 er et eksempel. Landet ble overstrømmet av frivillige hjelpeorganisasjoner. Mangel på koordinering og generelt kaos, førte til dårlig utnyttelse av ressursene, og spenninger mellom de internasjonale hjelpeorganisasjonene og myndighetene. Som et resultat ble et femtital organisasjoner enten kastet ut av landet eller suspendert.

Det synes som om hjelpeorganisasjonene har lært av kritikken fra den gang. FN har i løpet av de siste årene gjennomført omfattende reformer som gjør at organisasjonen i dag står betydelig sterkere i koordineringen av store humanitære operasjoner. Samtidig blir organisasjonens troverdighet stadig satt på prøve idet nye korrupsjonsskandaler avdekkes. Medlemslandene bør derfor fortsette å følge nøye med, særlig på ressursbruken.

FN tok selv initiativ til å forhindre korrupsjon under tsunamikatastrofen. Allerede tidlig i nødhjelpsfasen, satte FNs nødhjelps koordinatør i gang et samarbeid med internasjonale finanseksperter, inkludert PricewaterhouseCoopers, for å utvikle et overvåkingssystem for nødhjelpsmidlene. Dette systemet som skulle administreres av UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), ville gjøre det mulig for alle bidragsytere å følge med via Internet (reliefweb.int) på hvordan pengene ble brukt. Systemet skulle gi en oversikt over hvor mye penger som var gitt av hvem og til hva, og hvor mye som til enhver tid var blitt brukt. OCHA ville også etablere et system for granskning av mistanker eller beskyldninger om vanstyre av nødhjelpsmidlene.

Også andre organisasjoner viser større ansvarlighet enn tidligere, idet enkelte takker nei til mer innsamlingspenger etter at metningspunktet er nådd. Det finnes en grense for organisasjonenes kapasitet til å bruke innsamlede ressurser på en fornuftig måte. Dersom ikke midlene kan kanaliseres til andre katastrofeområder er det positivt at organisasjonene sier fra.

Transparency International søker å bidra med konstruktive løsninger på korrupsjonsfaren i hjelpearbeidet etter tsunamikatastrofen. I samarbeid med blant andre Den asiatiske utviklingsbanken (ADB) og OECD, planlegger TI et regionalt ekspertmøte i Indonesia i april. Sammen med avdelinger i de berørte landene foretar TI kontinuerlige vurderinger av behovet for tiltak for å forhindre korrupsjon, og stiller seg samtidig åpen for forslag og ideer fra alle som er engasjert i antikorrupsjonsarbeidet.

Antikorrupsjonstiltak må skreddersys i forhold til den landspesifikke situasjonen, men enkelte prinsipper og tiltak er grunnleggende.

1. For det første er det viktig at det hersker åpenhet i budsjettering og forbruk, og at dette prinsippet respekteres både av giver- og mottakersiden.

2. Både offentlige og private bidrag bør rapporteres. Private gaver er ofte vel så store som de som kanaliseres gjennom offisielle hjelpeorganisasjoner, men det er færre rap-

porteringsmekanismer knyttet til disse. Mekanismer og rutiner for rapportering bør derfor utvikles for alle typer bidrag, uavhengig av kilde.

3. Åpenheten i ressursbruken bør praktiseres i alle faser av hjelpearbeidet. Selv i den tidligste fasen hvor tidspresset er størst, må det være mulig å følge pengestrømmen og vurdere om hjelpen virkelig har kommet fram. Uten en slik oversikt blir det mye famling i arbeidet videre. De internasjonale hjelpeorganisasjonene bør påta seg et spesielt ansvar for denne overvåkingssoppgaven i situasjoner der de lokale mekanismene og kapasiteten er enten ødelagt eller nedprioritert.

4. Det umiddelbare behovet for gjenoppbygging bør ikke være en unnskyldning for dårlig planlegging og forbigående av formelle anbudsregler. Større åpenhet i anbudsprosesser, på alle nivåer og typer kontrakter er viktig. Det er i alles interesse at dette gjøres korrekt, slik at man unngår dårlig kvalitet og sløsing med ressursene.

5. Et effektivt antikorrupsjonstiltak er integritetsavtaler (Integrity Pact), hvor partene i eksempelvis en byggekontrakt inngår en forpliktende avtale om ikke-korrupt atferd, slik som forbud mot bestikkelser og hemmelige avtaler med underleverandører. Integritetsavtalen bør overvåkes av en tredje part, og inneholde bestemmelser om eventuelle sanksjoner i form av kontraktsbrudd eller svartelisting dersom en av partene skulle bryte avtalen.

6. Offentlige høringer både på nasjonalt og lokalt plan er et annet tiltak som kan brukes for å forhindre at korrupte nettverk overkjører samfunnets behov og prioriteringer.

7. En nasjonal antikorrupsjonsstrategi for alle aktører (myndigheter nasjonalt og lokalt, sivilsamfunnet og det internasjonale hjelpeorganisasjoner) kan være nyttig for å unngå at pengene kommer på avveie, at pengene blir godt utnyttet til det formålet de er bestemt for, og at gjenoppbyggingen kvalitets-sikres.

Den internasjonale faglige og økonomiske hjelpen må innrettes slik at den bidrar til et mindre korrupt samfunn. Det betyr at bistanden til styresettreformer og antikorrupsjonsarbeid styrkes, samtidig som det ytes bistand til liv og helse, infrastruktur, næringsutvikling, og andre områder etter behov. Nødhjelpen og forberedelsene til den langsiktige bistanden må foregå samtidig, og kampen mot korrupsjon er avgjørende for at innsatsen skal være effektiv.

TI oppfordrer derfor alle involverte parter; internasjonale organisasjoner, myndigheter og lokale nødhjelpsorganisasjoner i katastrofeområdene til å samarbeide om å sikre at livsnødvendige forsyninger når helt fram til de trengende. Videre, og kanskje enda viktigere for en bærekraftig utvikling, er det at engasjementet fortsetter etter at mediens oppmerksomhet er rettet mot en ny krise et annet sted.

Gro Skaaren-Fystro er cand polit og ansatt som spesialkoordinator i Transparency International Norge. Hun har flere års erfaring med nødhjelp, bistand og utviklingsarbeid, blant annet fra FN-systemet.

Korrupsjon er velkjent i Aceh-provinsen, der det påstås at guvernøren **Abdullah Pateh** har mottatt bestikkelser knyttet til kjøp av et russiskprodusert helikopter. Han fikk likevel permisjon fra fengselet for å besøke de tsunami-rammede områdene.

FOTO: AFP PHOTO/JEWEL SAMAD

Kvinnekamp på liv og død

AV WANJA THUKU, KENYA

KENYA

I masai-området Narok i Kenya gjennomgår 93 prosent av alle unge kvinner omskjæring. En tålmodig, men målrettet kamp er i gang for å få ned antallet kjønnslemlestelser. Det er lokale kvinner som selv går foran i kampen. Dette er kvinnekamp på liv og død.

- Av og til dør unge kvinner av blodtap og infeksjoner etter omskjæring. Omskjæringen er også starten på en sørgelig historie for mange unge masai-jenter. Etter omskjæring blir de normalt giftet bort umiddelbart, og det setter ofte stopper for all videre utdanning. Denne onde sirkelen må vi bryte, sier Agnes Pareiyo.

Alle jentene i Narok kaller Agnes Pareiyo for «Mothey», et slangord for «mor». Agnes går stille fram og ser vever ut, men det er lett å oppdage den kraften som bor i henne. I et distrikt der det fortsatt er vanlig at kvinner går fem, seks meter bak mannen, har Agnes gjort furore ved å bli valgt til den første kvinnelige varaordfører i Narok County Council. Men den mest innbitte kampen kjemper hun for å få slutt på omskjæring av unge kvinner.

Så langt har omskjæring av kvinner vært et politisk ikke-tema i valgkamper. Ingen har våget å kommentere dette av frykt for å miste stemmer. Agnes ser risikoen, men hun har også sett mulighetene.

- Da vi arrangerte en alternativ rituell seremoni i stedet for omskjæring, nektet det lokale parlamentsmedlemmet å komme. Men mange jenter og kvinner møtte opp, og de støtter meg i arbeidet, forteller Agnes.

Hun har etablert Tasaru (redning) Ntononok Initiative, som ar-

I Kenya introduseres alternative seremonier i områder der omskjæring av jenter tidligere har vært helt dominerende.

FOTO: WANJA THUKU

beider aktivt mot omskjæring. Senteret tilbyr også husly for jenter som rømmer hjemmefra i frykt for omskjæring og tvangsgifting. Nå satser senteret sterkt på å etablere alternative seremonier til omskjæringen.

Styrken til Agnes Pareiyo er at hun kjenner lokalbefolkningen og er en del av samfunnet hun arbeider i. Hun karakteriserer seg som en vanlig masaikvinne, men var så heldig å ha en far som var lærer. Faren mente, helt ulikt andre menn i lokalsamfunnet, at også jenter ville ha nytte av utdanning. Denne utdanningen ga Agnes muligheten til å få jobb som ufaglært lærer.

- Det var ingen andre jenter i mitt nabolag som hadde utdanning den gangen. Jeg hadde ingen rollemodeller som fortalte at det var noen nytte i utdanning. Nå vil jeg

være den rollemodellen for andre, sier Agnes.

Politikere tjener på at folk er uvitende om både kjønnslemlestelse og andre viktige spørsmål.

Agnes Pareiyo begynte snart å arbeide for å skaffe inntektsbringende prosjekter for kvinner, men hun oppdaget snart at prosjektene ikke tok av på grunn av underliggende problemer.

- Bakgrunnen var et total undertrykkelse av kvinner som begynner med omskjæring, som igjen er grunnleggende omskjæringen forsvinner også en av de viktigste årsakene for undertrykking. Derfor er kjønnslemlestelse et så følsomt tema. Det handler om menns makt over kvinner, sier Agnes.

Arbeidet hennes har tatt lang tid. Det var helt uvanlig å konfrontere menn i en hvilken som helst

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

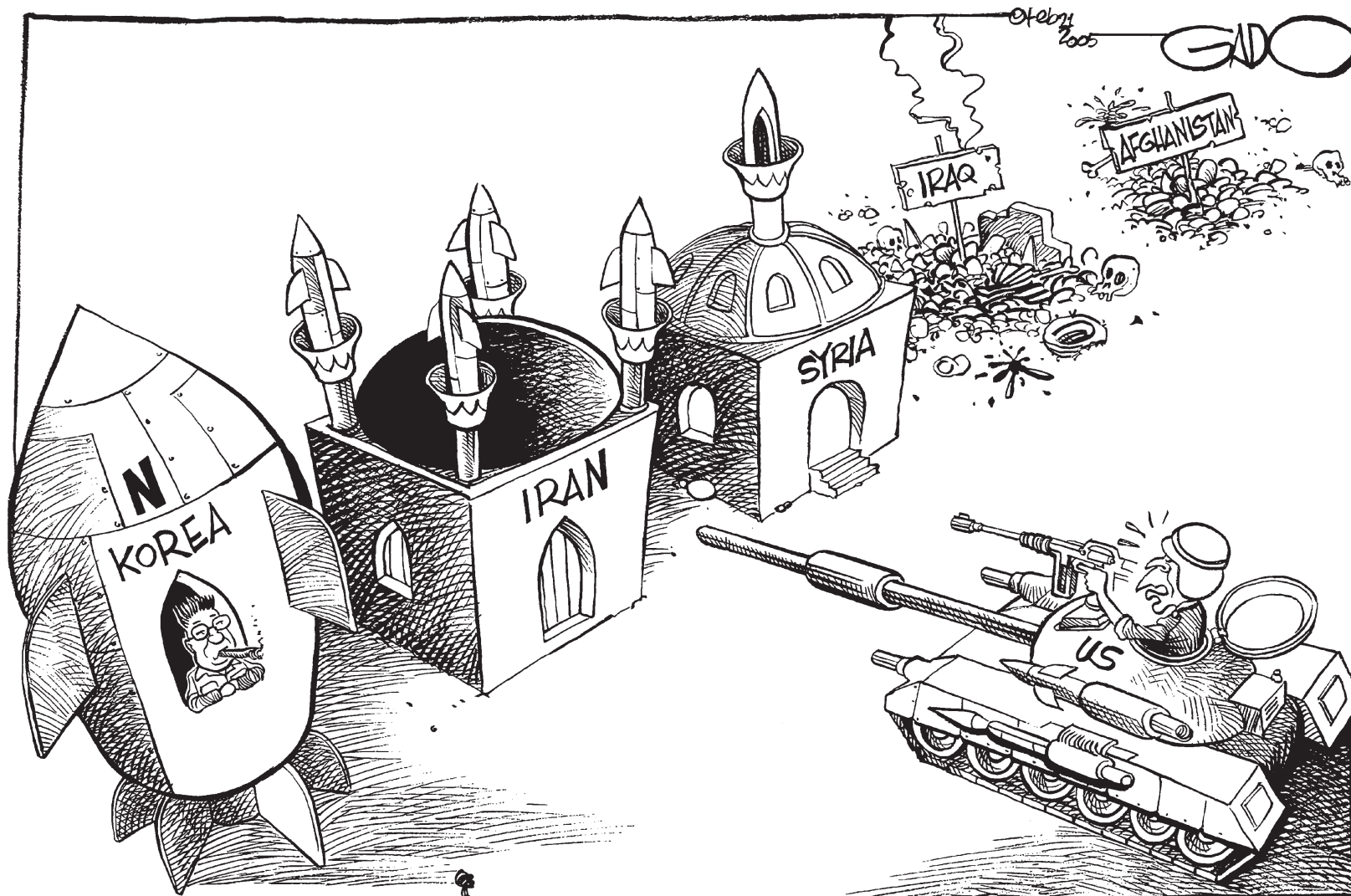
Wanja Thuku er frilansjournalist i Nairobi, Kenya

sak, og nesten umulig å ta opp temaer som omtaler sex og kjønnsorganer.

Men Agnes Pareiyo har sakte klart å skape endring innenfra. I 2001 startet hun organisasjonen V-day, som blant annet gir opplæring om kjønnslemlestelse til lærere og landsbyledere. Agnes og hennes medarbeidere arbeider også direkte med familier og forklarer at det finnes alternativer til den, på alle måter, ødeleggende omskjæringen. Agnes har vunnet halve slaget, men det er fortsatt mer å kjempe om.

- Nå vil jeg utfordre politikerne. De tjener på at folk er uvitende om både kjønnslemlestelse og andre viktige spørsmål. Det må vi forandre på, sier Agnes Pareiyo.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Menneskesmuglerne og kundene

LITTERATUR

Fire av fem asylsøkere kommer smuglerveien til Norge, ettersom det reelt sett ikke finnes noen alternativ reisemåte for dem, skriver religionshistoriker og forfatter Frida Nome i boka «Langs smugleruta» - en bok som går bak avisoppslagene og den politiske retorikken, og som oppsøker menneskesmuglerne og deres kunder der de er. På vårparten i fjor gikk hun opp ruta fra Libanon, gjennom Syria og Tyrkia og til Norge.

Menneskesmugling er et hett tema i de fleste europeiske land, og eksemplene på mennesker som er blitt grovt utnyttet og fraktet nærmest til døde er mange i avisspaltene. Bare uttrykket - «menneskesmugling» - er nok til å vekke oppriktig sinne hos de fleste av oss. Nomes prosjekt går for så vidt ikke ut på å forsvare denne trafikken, men å få i tale de menneskene som faktisk i generasjoner har levd av å få andre over grenser og historien til dem som velger menneskesmuglere for å komme seg bort fra hjemlandet. Og om vår avvisning av mennesker som har andre motiver for sin reise enn ren forfølgelse. Forfatteren

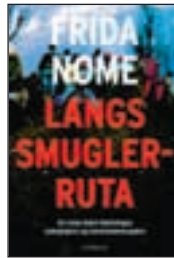
bokanmeldelse

Frida Nome:

Langs smuglerruta
Dokumentar
Cappelen 2005

er selv til stede gjennom hele boka som en interessert observatør og journalist. Men hun er ingen naiv mor godhjerta som skal forstå verden i hjel. Nome har jobbet i Utlendingsdirektoratet og sittet på den siden av bordet der asylsøknader avslås og historier ikke alltid blir trodd. Og hun tror ikke alt hun får høre på sin reise langs ruta heller.

Menneskesmugling framstår ikke utelukkede som en kynisk og kald utpressing og utnyttning av fortvilte mennesker når vi møter dem på boksiden. En kan jo også stille seg spørsmålet om ikke landene som sender folk rett hjem igjen - ja, som lefler med tanken om å nekte dem husrom og mat hvis de ikke kommer seg ut, slik vi gjør her til lands - også har spredd vinterkulde inn i fortvilte liv. Eller terroristfrykt,

fordommer mot muslimer eller hva det nå kan være.

Ifølge boka anslår internasjonale politikilder at omtrent 500 000 mennesker smugles inn i EU hver år, og at mellom halvparten og to tredjedeler av disse søker asyl. Nome har gitt noen av disse - både smuglerne og kundene deres - et menneskelig ansikt, på godt og vondt. Alle menneskene hun møtte langs ruta hadde reist fra krig og fattigdom, diktatur og ufrihet. Alle hadde sine personlige grunner til å forlate fedrelandet, og alle hadde problemer med reise på lovlig måte. Mange hadde prøvd å komme seg videre flere ganger. Knapt noen av dem ville greid det uten hjelp - en hjelp som koster mange penger.

Nome minner om at menneskerettighetserklæringen fastslår at det er en menneskerett å søke asyl. Hun hevder at det i dag stort sett er menneskesmuglerne som sikrer seg adgang til asylinstituttet. Alle vet at innreisevisum på grunnlag av søknad om arbeidstillatelse er små, så velger de i stedet å prøve seg på en asylsøknad. Slik blir asylinstituttet, som skal ta seg av behovet for reelt

forfulgte mennesker, utarmet. Det er disse menneskene som kalles lykkejegere.

Menneskesmugling er et resultat av stengte grenser og det store økonomiske gapet mellom nord og sør, mener forfatteren. Nome makter å få fram nyanser, fortvilelse, drømmer, seire og nederlag i sin bok. Hun møter dem som har solgt alt og likevel aldri nådde fram. Hun møter smuglernes familier som lever av å ta risiko for å få andre mennesker ut, og som tar seg godt betalt for det. Og hun møter de som sitter engstelig igjen i hjemlandet og ventet på et livstegn fra sine. Mange er rett og slett på jakt etter et bedre liv, slik mennesket har vært det siden tidenes morgen.

Det er et viktig og velskrevet bidrag Nome har gitt til en pågående debatt. Boka gir rom for noe mer refleksjon og problematisering av et vanskelig spørsmål enn diskusjonen så langt har gitt plass for.

STONE BRATTELI

■ **Damenes detektivbyrå**, Alexander McCall Smith: Sjiraffens tårer (Cappelen 2005). Nå er den her - den andre oversatte boka om Damenes Detektivbyrå nr. 1, lokalisert i Gaborone, Botswana. Byrået drives av den driftige Precious Ramotswe, nå forlovet med bilmekanikeren J.L.B. Matekoni. Bøkene om den kvinnelige detektiven har nærmest fått kultstatus i noen land, men så er de da også noe av det morsomste og mest rappkjefte som skrives innenfor sjangeren. Forfatteren - som selv er skotte - har på en suveren måte klart å fange opp afrikansk livsstil og filosofi som gir den store leseopplevelsen. Og denne boka er enda bedre enn den første! Ett utmerket valg til påskekrim.

aktuelle bøker

■ **Tett på India**, William Dalrymple: I Kalis tid. Indiske reiser og møter (Aschehoug 2005). Dette er nok en bok i forlagets kresne reiselivsserier «Spor». I ti år har forfatteren reist på kryss og tvers i India. Han sitter inne med mengder av kunnskap om historie, kultur og politikk, og han trenger inn i et landskap som kan være både vakkert og vondt. Tittelen er hentet fra gamle hinduistiske tekster der historien er delt opp i fire epoker. Kalis tid - som skal være nå - er en tid full av mørke og oppløsning, en tid da det ordinære samfunnet bryter sammen og alt er mulig. Boka er et overflødigshorn av historier og formuleringsgleder som gir leseren nye perspektiver på et stort kontinent.

WWF, den internasjonale natur- og miljøvernorganisasjonen, trapper stadig opp sin virksomhet innen miljøbistand, og søker en kunnskapsrik og engasjert

RÅDGIVER MILJØ OG UTVIKLING

til videreutvikling av vårt Afrikaprogram. Stillingen er et årsvikariat med gode muligheter for forlengelse. Arbeidet omfatter prosjektutvikling, oppfølging, rapportering, informasjon og dokumentasjon av resultater, samt påvirkning av norsk miljøbistand. Vi søker en person med kompetanse i naturressursforvaltning eller relevant samfunnsvitenskapelig bakgrunn og gode kunnskaper om Afrika og miljø- og utviklingsspørsmål. Søknadsfrist 10. mars. Nærmere opplysninger www.wwf.no

notiser

Matmangel i 36 land

FNs mat- og landbruksorganisasjon, FAO, advarer om at 36 land ikke er i stand til å skaffe nok mat til sin befolkning, og trenger matvarehjelp utenfra. Årsakene varierer, fra dårlige værforhold for jordbruket til krig og konflikt. 23 av landene som trenger hjelp er i Afrika, ifølge februarutgaven av FAOs Foodcrops and Shortages. Situasjonen er prekær i Eritrea, der lite nedbør flere år på rad har undergravet matproduksjonen. Også Sudan vil få dårlige avlinger, mens situasjonen i Etiopia er bedret, melder organisasjonens nettside www.fao.org.

KN inn i nytt nettverk

Som første norske organisasjon har Kirkens Nødhjelp sluttet seg til den store internasjonale kampanjen «Gjør fattigdom til historie», opplyser organisasjonen på sine nettsider. Kampanjen arbeider for rettferdig handel, gjeldslette, bedre og økt bistand til fattige land, fattigdomsbekjempelse, samt å oppfylle tusenårsmålene. Innflytelsesrike internasjonale organisasjoner som britiske Oxfam,

Christian Aid og Action Aid er allerede med i kampanjen, som blant annet ble lansert under Verdens Sosiale Forum i Porto Alegre i Brasil i begynnelsen av januar i år.

Mer penger i IDA-fond

Verdensbankens avdeling for billige lån til verdens 81 fattigste land, IDA, får 25 prosent mer midler fra giverlandene i den neste treårsperioden. Forhandlingene om påfylling av IDA-midler som nylig ble avsluttet, resulterte i at giverlandene forpliktet seg til å bidra med minst 34 milliarder dollar. Det innebærer den største veksten i IDA på to tiår, melder Verdensbanken.

Investor-konferanse for Sørøst-Europa

Utenriksdepartementet inviterer til investeringskonferansen «Opportunities for Trade and Investment between Norway and South East Europe» i Oslo den 17. mars 2005. Konferansen, som arrangeres i samarbeid med OECDs Investment

Compact Team for South East Europe, gir deltakerne mulighet til å skaffe seg oversikt over investeringsmulighetene i Sørøst-Europa, heter det i en pressemelding.

Formålet med arrangementet er å etablere kontakt mellom norske selskaper og investeringskontorene i Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Kroatia, Makedonia, Moldova, Romania og Serbia og Montenegro, samt private selskaper fra regionen.

FORUT-partner løslatt i Nepal

Nepalsk høyesterett løslot 28. februar Gauri Pradhan som ble arrestert uten siktelse 11 dager tidligere. Pradhan er en ledende menneskerettsaktivist og leder av den norske bistandsorganisasjonen FORUTs partnerorganisasjon, CWIN (Child Workers In Nepal Concerned Centre). FORUT er bekymret over omfattende arrestasjoner av menneskerettsaktivister og organisasjonsfolk i Nepal. Kathmandu Post forteller at retten hadde kommet til at arrestasjonen av Pradhan var lovstridig.

Norads interne kunnskapsbank er nå åpen for alle

Finn mer utfyllende stoff om utviklingssamarbeid på www.norad.no/fagomrader

Bestill publikasjoner på www.norad.no/publications

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Lars Mork Gundersen (44) er ansatt som ny administrerende direktør i direksjonen i Det Kgl. Selskap for Norges Vel. Mork Gundersen er utdannet jord-skifte kandidat fra den tidligere Landbruks-høyskolen på Ås. Han kommer fra stillingen som divisjonsdirektør ved Studensamskipnaden ved Universitetet i Oslo. Mork Gundersen tiltrer formelt i stillingen 1. juli i år. Han har bred erfaring med bakgrunn bl.a. fra Hordaland Vegkontor, Bergen Kommunale Kraftselskap, Statkraft og Luftfartsverket. Han etterfølger **Per Dæhlen**, som i henhold til gjeldende avtale og eget ønske, vil bruke sine siste år i Norges Vel til andre oppgaver.

Kirsty Cunningham (28) er ansatt som Project Officer ved U4 Anti-Corruption Resource Centre ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen med ansvar for administrasjon og koordinering av aktiviteter. Cunningham kommer fra en stilling ved Internasjonalt kontor på Forskningsavdelingen på Universitetet i Bergen, og har jobbet aktivt i Latin-Amerikagruppen i Bergen. Cunningham har en MSc i utviklingsstudier ved School of Oriental and African Studies, London, og en BA i European Languages and Law fra University of the West of England, Bristol.

Knut Vollebæk er oppnevnt til medlem av OSSEs reformpanel. Et panel på syv personer skal vurdere reform og effektivisering av organisasjonen. Vollebæk, som er Norges ambassadør i Washington, har omfattende erfaring og god kjennskap til OSSE. Panelet vil bestå av følgende personer: Nikolaj Afanasievskij (Russland), tidligere viseutenriksminister, nå ambassadør til Polen, Hans van den Broek (Nederland), tidligere utenriksminister og medlem av EU-kommisjonen, Wilhelm Hoynck (Tyskland), tidligere generalsekretær i OSSE, Kuanysh Sultanov (Kasakhstan), parla-

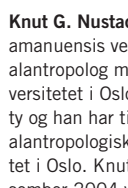
mentsmedlem, Knut Vollebæk (Norge), tidligere utenriksminister og OSSE-formann, pt. ambassadør til USA, Richard S. Williamson (USA), tidligere viseutenriksminister, Miomir Zuzul (Kroatia), utgående utenriksminister. Panelet skal avslutte sitt arbeid innen utgangen av juni 2005. Anbefalingene til reform skal diskuteres blant deltakerlandene frem til neste ministermøte i desember.

Ida Ribler har tiltrådt i et års engasjement som administrasjonsansvarlig i Vennskap Nord/Sør. Hun har tidligere jobbet innen detaljhandel (IKEA og Byggeland/ Maxbo) og har lang erfaring innen

Klaus Jarstad (33) er ansatt som kontorsjef ved Noragric, Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås. Han er siviløkonom fra Uni-

versitetet til det tyske forsvaret i München. Han var offiser i Den tyske marinen i 12 år, sist som kompanisjef ved marineskolen i Bremerhaven. Klaus begynte den 1. januar 2005 ved Noragric.

Knut G. Nustad er ansatt som førsteamanuensis ved Noragric. Han er sosialantropolog med utdanning fra Universitetet i Oslo og Cambridge University og han har tidligere jobbet ved Sosialantropologisk Institutt ved Universitetet i Oslo. Knut begynte den 20. desember 2004 ved Noragric.

Ane Schjolden er ansatt i engasjement ut året som rådgiver på internasjonal handel i Forum for utvikling og miljø. Hun har tidligere jobbet på ulike forskningsprosjekt om økonomisk globalisering og utviklings- og miljøspørsmål, sist for Penn State University i USA. Ane er utdannet samfunnsgeograf og har internasjonal felterfaring fra blant annet Brasil og India.

Håkon Ødegaard ble i august 2004 ansatt som kommunikasjons-sjef i Fredskorpset. Han kom fra jobben som informasjonssjef i Coop Norge AS. Han har også vært informasjonssjef for Tusenårs-jubileet i Trondheim, informasjonskonsulent i NORAD, og har jobbet i Selskapet for innvandrere og flyktningboliger. Han har samfunnsfaglig utdanning fra Høgskolen i Møre- og Romsdal og Høgskolen i Telemark.

Jørn Henning Lien er ansatt som deltakerkoordinator i Fredskorpset. Han kommer fra jobb i Kulturstudier AS hvor han jobbet med undervisning og administrasjon i India, Vietnam og Nicaragua.

Han har tidligere jobbet i Norad og på Universitetet i Oslo. Han har studert statsvitenskap, menneskerettigheter, og er cand.polit. i sosialantropologi med felterarbeid fra Catalunya i Spania.

Saliou Kane er ansatt som programkonsulent i Fredskorpset. Han kommer fra jobben som infokonsulent ved Hero Mottak og kompetansesenter. Han har vært høyskolelektor ved kommunikasjonsinstituttet i Dakar, og konsulent i Forut Senegal og programkoordinator i SAPAD. Han har Master i litteraturvitenskap og Bachelor i Organisasjonskommunikasjon og ledelse.

Kristine Hoddevik er ansatt som kurssekretær i Fredskorpset. Hun kommer fra Universitetet i Oslo hvor hun tar hovedfag i statsvitenskap og skriver om norske asylmottak. Dele- av hovedfaget er tatt ved Universidad Complutense de Madrid. Hun har også arbeidet med studieinformasjon ved SV infosenter på Universitetet i Oslo.

Jorunn Stokke er ansatt som Programsekretær i Fredskorpset. Hun har bachelorgrad fra Universitetet i Bergen med mellomfag i samfunnsgeografi og kommer fra Utlendingsdirektoratet og Landsforeningen ungdom og fritid.

Synnøve Simoni Selje er ansatt som programkonsulent i Fredskorpset. Hun kommer fra jobben som rådgiver i Vennskap Nord/Sør, Kristen Idrettskontakt og Strømmestiftelsen. Synnøve er cand.polit med hovedfag i samfunnsgeografi fra NTNU med felterarbeid fra Ghana.

Poul Skytte Christoffersen, Danmarks permanente representant til FN-organisasjonene i Roma, er utnevnt av WFPs styre til ny administrerende styreformann. Christoffersen, som ble foreslått av OECD-landene, tar over etter Miguel Barreto fra Peru, for ett år frem til begynnelsen av 2006. Christoffersen er karrierediplomat, og har hovedsakelig erfaring relatert til institusjoner for europeisk samarbeid. WFPs styre består av representanter for 36 medlemsstater som velges av FN's organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og FN's økonomiske og sosiale råd (ECOSOC). Styret har ansvaret for å veilede forholdet mellom statene og gi råd i forhold til WFP's ledelse.

Tor Aksel Bolle (36) begynte 1. februar i et vikariat som journalist/redigerer i Bistandsaktuelt. Han kommer fra jobben som redaktør i Verdensmagasinet X. Bolle har tidligere jobbet som saksbehandler i Norad og som frilansjournalist for ulike aviser og blader. Han har en Master i Kina-studier fra School of Oriental and African studies i London.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Ernesto «Che» Guevara ble drept i Bolivia i 1967.
2. Om lag 1 milliard kroner.
3. Mali.
4. Flyktninghjelpen.
5. Yoweri Kaguta Museveni.
6. Khmer.
7. Gribbene.
8. Tyskland og Belgia.
9. Engelsk.
10. Gyanendra.
11. Det indiske hav.
12. Port au Prince.
13. Thailand-bukta.
14. En orkan eller sykklon.
15. Maldivene.
16. Kina (om lag 1,3 milliarder mennesker).
17. Et fyrårn.
18. Nei, på 2270 m.o.h.
19. Ushuaia.
20. Engelsk, tysk og afrikaans.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

- 15-19:** Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 8. april

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Sendes til:

bistandsaktuelt

Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Navn:

Gate/pb. adresse:Leil. nr.....

Postnr./sted:

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Å lære for å overleve

Unikt skoleprosjekt i regnskogen

– Mens de fleste skoler i verden ligner nokså mye på hverandre, skiller skolene i regnskogen seg ut i bruken av læringsmetoder, sier Eva Johannessen. Hun er tilbake fra regnskogen i Brasil der hun har evaluert et skoleprosjekt som er støttet av Norad og Operasjon Dagsverk gjennom Regnskogfondet.

UTDANNING

• ANNIKEN SCHIØLL

– Det er unikt at lærere og elever er så aktivt involvert som her. Læringsmetodene de bruker er rett og slett imponerende, sier doktor i spesialpedagogikk, Eva Johannessen.

Hun har sett hvordan undervisningen knyttes til det praktiske livet i de mange landsbyene langt inne i verdens største regnskogjungel. I indianerreservatet Parque do Xingu pågår et undervisningsprosjekt for innfødte lærere, som er støttet av det norske Regnskogfondet. Hele 14 etniske grupper er med, og hver av gruppene snakker sitt helt unike språk. Disse språkene har til nå bare eksistert i muntlig form, og sentralt i prosjektet står skriftliggjøring.

– Dette må skje i nært samarbeid med de innfødte selv. Bare de kjenner språket, og samarbeidet med befolkningen for å revitalisere språk og kultur er en tidkrevende prosess, forklarer Eva Johannessen.

Selv snakker hun «maktsspråket» i Brasil, portugisisk. Også dette språket står på timeplanen i regnskogen. For at indianerne skal kunne kommunisere med omverdenen, og kunne kjempe for sine interesser.

Målet er at barna skal få lære på sitt eget morsmål når de begynner på skolen. Det fører også til at de lettere lærer portugisisk.

Opprettholde kulturen. I om lag ti år har hun tatt oppdrag for hjelpeorganisasjoner med evaluering av ulike skoleprosjekter. Hun har jobbet i Angola, Kaukasus, Burundi og Pakistan for blant andre Flyktningshjelpen (tidligere Flyktningsrådet) og Redd Barna. I regnskogen i Brasil har hun vært tre ganger. I fjor evaluerte hun et prosjekt i Rio Negro i Amazonas. Det tok to og en halv dag med båt for å komme til bestemmelsesstedet. For å komme til Parque de Xingu, kjørte hun buss i 17 timer og småfly for å komme inn i reservatet.

– Lingvister, antropologer og brasilianske lærere er engasjert i arbeidet

Å vaske tavla er gøy. Særlig for de som ennå er for små til å begynne på skolen.

FOTO: EVA JOHANNESSEN

Livet her er helt annerledes, enklere.

Eva Johannessen, doktor i spesialpedagogikk.

Eva Johannessen lot seg overraske av hvordan elevene også hadde kunnskap om verden rundt seg. På globusen fikk de pekt ut hvor Norge ligger.

FOTO: EVA JOHANNESSEN

det for å opprettholde de truede indianerstammenes kultur. For mange av dem er det en hjertesak. Uten disse ildsjelene, som også teller mange hvite brasilianere, ville arbeidet med å bevare og gjenopprette kulturene vært vanskelig, forklarer hun.

Den undersøkende metode. – Mens de fleste skoler i verden ligner nokså mye på hverandre, skiller skolene i regnskogen seg ut i bruken av læringsmetoder. De bruker den undersøkende metode, Piscisa, som er en del av lærerutdanningen. Det vil si at de går ut og undersøker ting. Li-

FAKTA:

- I indianerreservatet Parque do Xingu pågår et undervisningsprosjekt for innfødte lærere, som er støttet av Norad og Operasjon Dagsverk gjennom det norske Regnskogfondet. Undervisningsprosjektet i regnskogen i Brasil er ett av flere prosjekter som det norske Regnskogfondet støtter. Fondet omsetter i år for om lag 32 millioner kroner.
- Hele 14 etniske grupper er med, og de snakker alle forskjellige språk.
- Språkene finnes bare muntlig, og sentralt i prosjektet står skriftliggjøring.

vet her er helt annerledes, enklere. De har ikke penger, og noen steder går både kvinner og menn nakne. Andre steder bruker de klær, og noen har også fjernsyn, forteller Johannessen.

I regnskogen er skolen ikke det viktigste i barnas hverdag, men det å finne mat i naturen. Elevene har derfor en fleksibel timeplan. Er det fiskedag, drar alle både små og store til innsjøene for å fiske. Ett skoleår kan ta to år her.

Hun viser oss noen tegninger hun fikk av barna. De viser fugler. Detaljerte tegninger slik at du ser nøyaktig hvilken fugl det er. Et kart som elever hadde laget over området de levde i, fikk de tilreisende skolespesialistene til å måpe fordi det var så detaljert.

I fjor, i Rio Negro, så hun også hvordan skoleelever hadde deltatt i utformingen av nye lærebøker.

– Det var noe de var svært stolte og glade for. En slik stolthet og glede mener jeg skolen skal bidra til, sier Johannessen.

Pekte ut Norge. Johannessen trekker fram hvordan enkelte av skolene i regnskogen også har kunnskap om verden rundt seg

– Jeg har besøkt mange skoler, i Afrika spesielt, der barna ikke kjenner til noe utenfor landsbyen. De har ikke engang et kart over sitt eget land. På avsidesliggende steder får de ikke lærere, sier Johannessen.

Utdanningsprosjektet for lærerne i regnskogen i Brasil derimot, viste et annet bilde. Da hun kom til skolen i Kuikuro, i Parque Indígena do Xingu, fant hun elevene samlet rundt en globus. Læreren pekte for å vise dem hvor Norge lå.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt's tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 59. Gratis forsendelse. Nå i revidert 2. opplag.